

Can Dündar

KIRMIZI BİSİKLET

CAN

CAN DÜNDAR

KIRMIZI BİSİKLET

Can Yayınları 2071

1.-19. basım: İmge Yayınları (2005-2010)
Can Yayınları'nda 1. basım: Mayıs 2012
Yayına hazırlayan: Cem Alpan
Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design
Kapak resmi: © iStockphoto.com / Christian Martínez Kempin

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
www.canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com

CAN DÜNDAR

KIRMIZI BİSİKLET

Can Dündar'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Lüsyen, 2010

Canım Erdalım Sevgili Babacığım, 2011

Aşka Veda, 2012

Yağmurdan Sonra, 2012

Yârim Haziran, 2012

Uzaklar, 2012

Büyülü Fener, 2012

Savaşta Ne Yaptın Baba?, 2012

Yakamdaki Yüzler, 2012

CAN DÜNDAR, 16 Haziran 1961'de Ankara'da doğdu. 1982'de AÜ, SBF Basın-Yayın Yüksek Okulu'ndan mezun oldu. 1986'da İngiltere'de London School of Journalism'i bitirdi. 1988'de, ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde Siyaset Bilimi dalında yüksek lisansını tamamladı. 1996'da aynı bölümde doktora derecesi aldı. 1979 yılından beri gazetecilik, belgesel yapımcılığı, TV programcılığı yapıyor. 2001 yılından beri *Milliyet* gazetesinde köşe yazıları yazıyor. Kitapları: *Demirkırat* (M.A. Birand ve B. Çaplı'yla birlikte, 1991), *Sarı Zeybek* (1994), *12 Mart: İhtilalin Pençesinde Demokrasi*, (M.A. Birand ve B. Çaplı'yla birlikte, 1994), *Gölgedekiler* (1995), *Hayata ve Siyasete Dair* (1995), *Yağmurdan Sonra* (1996), *Ergenekon* (Celal Kazdağlı'yla birlikte, 1997), *Yârim Haziran* (1998), *Benim Gençliğim* (1999), *Köy Enstitüleri* (2000), *Nereye?* (2001), *Yaveri Atatürk'ü Anlatıyor: Salih Bozok'un Anıları* (2001), *Uzaklar* (2002), *Yükselen Bir Deniz* (2002), *Savaşta Ne Yaptın Baba?* (2003), *Bir Yaşam İksiri: Dr. Nejat F. Eczacıbaşı* (2003), *Mustafa Kemal Aramızda*, (Ülkem Özge Sevgilier'le birlikte, 2003), *Büyülü Fener* (2003), *Duvar* (Ege Dündar'la birlikte, 2003), *Yıldızlar* (2004), *Sedat Alp: İlk Türk Hititoloğun Yaşam Öyküsü*, (Fatma Sevinç'le birlikte (2004), *Kırmızı Bisiklet* (2005), *Nâzım* (2005), *İlk Durak-İETT*, (Nebil Özgentürk'le birlikte, 2005), *Özel Arşivinden Belgeler ve Anılarıyla Vehbi Koç I.* (2006), *Yüzyılın Aşkları* (2006), *Karaoğlan*, (Rıdvan Akar'la birlikte, 2006), *İsmet Paşa*, (Bülent Çaplı'yla birlikte, 2006), *Yakamdaki Yüzler* (2007), *Ecevit ve Gizli Arşivi* (Rıdvan Akar'la birlikte, 2008), *Ben Böyle Veda Etmeliyim: İsmail Cem* (2008), *Özel Arşivinden Belgeler ve Anılarıyla Vehbi Koç II.* (2008), *Mustafa* (2009), *Anka Kuşu* (2009), *Lüsyen* (2010), *Canım Erdalım Sevgili Babacığım* (2011), *Aşka Veda* (2012).

Babam için...

20. Baskıya Önsöz

Yedi yıl önce *Kırmızı Bisiklet*’e ilk önsözü yazdığımda, babayla evladı aynı zaman diliminde kucaklayabilmenin mutluluğundan söz etmiştim; biraz da bu geçici saadetin ne kadar sürebileceğini bilmemenin tedirginliğiyle...

Az da değil, 16 yıl sürdü benimki...

Kırmızı Bisiklet, 16 yıl boyunca üç kuşağı birlikte görebildi.

Direksiyonu elden ele devredebildi.

Hayatın bir hediyesi bu bana...

Darısı herkesin başına...

* * *

Can Yayınevi’nde 20. baskıyı hazırlarken kitabı yeniden elden geçirdim.

Bazı bölümlemeler yapıp yepyeni yazılar ekledim.

İçi satırlarla dolu, büyük bir paranteze benziyor *Kırmızı Bisiklet* şimdi...

Hayat gibi, doğumdan ölüme doğru ilerliyor.

Babalık coşkusuyla başlayıp babayı kaybetme hüznüyle sonlanıyor.

Oğlumu yetiştirme sürecinde yaşadıklarım, kronolojik olarak kitapta yerini alıyor: Uykusuz gecelerin sarhoşluğu zamanla yerini uygun oyuncağı, masalı, oyunu bulma kaygısına terk ediyor. Giderek televizyonda seyredeceği programların, okulda okuyacağı kitapların derdi öne çıkıyor. Onunla birlikte sorunlar da büyüyor.

“Tarihini nasıl anlatmalı?”; “Doğumu nasıl öğretmeli?”; “Ölümden nasıl bahsetmeli?”; “Beladan nasıl esirgemeli?” dertleri başlıyor.

Evlat, büyüdükçe birlikte gidilen konserler, filmler, sergiler, cenazelerle bir yol arkadaşına dönüşüyor.

O açıdan *Kırmızı Bisiklet*, biraz da pedal hızlandıkça, selenizdeki çocuğun sizi yedeğine alma serüvenini andırıyor.

* * *

Kişisel serüvenimin dışında, “başkalarının çocukları”na da yer verdim kitapta...

Ünlü ya da zengin babalarla çocuklarına, sanatçı ebeveyni olmanın zorluklarına, okul çocuklarının, çilekeş çocukların, “marka çocukları”nın sorunlarına değinen yazıları topladım.

Bir yazardan çok, bir evlat ve bir baba olarak, bu bisikleti sürerken, evlattan babaya dönüşürken, bir oğlu büyütürken yaşadığım deneyimleri paylaştım.

Dilerim evlatlar ve babalar okumaktan zevk alır.

* * *

İlkokul mezunu bir babanın oğluyum ben...

Kendi okuyamadığını bana okutmak, kendi yazamadığını benden okumak gailesiyle yaşadı babam...

Ve yaşadığı sürece en sadık okurlarımdan biri oldu.

Bu kitap biraz da ona, “Bak, çabaların, çilelerin boşa gitmedi,” demek içindi.

Layık olabildiysem ne mutlu bana...

Seni seviyorum baba!

CAN DÜNDAR

Mayıs 2012

BABA OLMAK

Bir Oğlum Olacak Dostlar!

Çok akıllı olmadım hiç.

Yanlış atlara oynadım.

Kulağımdan kar suyu eksik olmadı.

Sürüden ayrılan koyunları sevdim hep... Bir de kendi bacağından asılmayanları...

Kendimle yaşadım en büyük kavgalarımı... İçimdeki ikizler tahterevalli oynadı hayatla; ben seyrettim.

Dışarıdan bakanlar kâh öyle bildi kâh böyle...

Bense adalar hayal ettim çoğu zaman; sahillerine cam şişeler içinde sevda mektupları vuran adalar...

Tuğcu'yla ağladım bir zaman; Pal Sokağı'nda dolaştım.

Yaman çocukluk aşklarında, erginliği iple çektim.

Sünnet elbisem dahil hiçbir üniformayı sevmedim. Postallar sıktı bileğimi, yüreğimi... Kalemim dedi hep, dilimin diyemediğini...

Yanlış sevdalarda oyalandım kimi zaman... Bir pire için nice yorganlar yaktım.

"Maskeli balolar"da tükettim ilk gençliğimi... Ama denizlere düştüm, sarılmadım yılanlara... Engerekler kesti önümü, tınmadım.

Adalar sığınağım oldu.

* * *

Sonraları hayat, hep bir ağızdan türküler söylemeyi öğretti bir süre... Halaylarda piştim "omuz omuza"...

Ama çabuk aldılar türküleri dilimizden... Unuttuk ezgilerimizi... 78'liydik... 68'e ısınamadan 88'de bulduk kendimizi...

Savrulduk kara bir yelde...

Yaman bedeller ödedik.

70’li olamamışken 80’lere prangalandık. 90’lar beraatimiz oldu.

Dönüşte, savaş baltalarımızı gömdüğümüz yerleri kaybettik.

Temsilî resimlerini çizdik faillerimizin...

Kendimize benzedi.

* * *

Gün oldu yanlış zamanlarda, yanlış kapılardan döndüm.

Yasak elmalar tattım kuytularda...

Bıçaklar kesmedi de tenimi, bir kötü sözle öldüm.

Kuşaklar, kentler, sevdalar arasında yoruldum.

Gün geldi; duruldum.

Zaman sardı yaralarımı, kinlerimi hafızama gömdüm.

Hamdım, oldum.

Sevdayı en umulmadık yerde buldum.

* * *

Bir “kurbağa testi”nden çıktı gençliğimin bitiş düdüğü...

İlkyaza doyamadan, orta yaşla tanıştım.

Dün, bir garip cihazdan dinlettiler kalp atışlarını... Ultrason ekranında yüzünü gördüğümden beri uyku tutmuyor gözümü...

Yakıyorum geçmişle köprülerimi...

Çiçekten bir pranga takılıyor ayağıma. Ne kavgalar var gözümde ne sevdalar... Karımın karnında bir cılız tekmenin sevinciyle sarhoşum.

Uykusuz gecelere gebe ömrüm, biliyorum. Çaresiz çilelere, sebepsiz öfkelere gebe...

“Baba olunca anlarsın”lar kapıya dayandı artık...

Hırlının hırsızın kol gezdiği bir vahşi ormana düşüyor küçük kuş...

Ben şimdi ona ne masal anlatsam?

“Kırmızı Şapkalı Kız”ları çoktan kurtlar yedi.

“Küçük Berber” devlerin tuzağında...

Pinokyo burunları, Midas kulakları yalana doydu.

Erdem, pirinç dökerek geldiği yollarda kayboldu.

“Cadı masalları” çağındayız, kötülerin şiirini söylüyor şarkılar...

Pamuk Prenses’ler yok artık; 7 değil cüceler 77...

Ama ürküyorsam namerdim.

Dahası var mı?

Haftaya, bir oğlum olacak dostlar!

Ege koyduk adını.

“Kalbim Ege’de kaldı”...

İhtiyar ve Ben

Bizim ak sakallı ihtiyar çıkageldi dün... Her sene geldiği gün... aynı saatte...

Aculdu. Telaş içinde konuştu benimle...

Dedim:

“Hayrola acelen ne?”

“Acelem yok,” dedi, “Ben her zamanki tempomdayım ama sana hızlı gibi gelmeye başladım.”

“Dönüp bakıyorum da, amma yol kat etmişiz seninle,” dedim. “Nasıl geçtik onca yoldan anlayamadım.”

Güldü:

“Başta anlayamaz insan,” dedi, “anladığında da çok geç olur.”

“Tempona ayak uydurmak zor,” dedim. “Boyuna koşturuyorsun. Biz uykudayken bile dinlenmiyorsun. Sen hızla ilerlerken biz geriliyoruz mütemadiyen... Koşarken yıpratıyorsun bizi... Kesiyorsun nefesimizi... Acelen ne? Ağır ol biraz!.. Hiç geri dönüp bakmaz mısın? Yarını takmaz mısın? Oturup soluklanmaz mısın?”

Çok görüp geçirmişlere mahsus bir merhametle baktı gözleri...

Hâkim, sakin ve mutedil... Dinledi öfkemi...

* * *

“İnsafsız, duraksız, fasılasız aktın. Ardında binlerce yitik düş, kırık hayal bıraktın. Direndik sana karşı... Ezberledik; geçmiş, gelecek, geniş hallerini; “şimdiki hal”imize derman olur diye... Oysa senin halin değil, bizimkiydi değişen... Fotoğraflarda durdurmaya, albümlere hapsetmeye çalıştık seni... Ziyan etmemeye çalıştık hiçbir saniyeni... Koştuk panik içinde... Düşe kalka, ağlaya sızlaya, oynaya güle... Yarıştık seninle... Kazandım sananların

tacı, bir perçem ak olup düştü başına... Çaresiz, barıştık seninle... Lakin gün oldu, isyan ettik, herkese ayrı işleyen adaletine...”

Kızdı bu lafa ihtiyar... Diklendi:

“Aynı hızda yürürüm ben hep, ayrıcalık tanımam kimseye,” diye kestirip attı. “Krallar bile dayanamadı hızıma...”

“Hadi canım,” dedim, “Kimine alabildiğine cömertsin, kimine gelince kör olası bir cimri... Kum saatin akar deli gibi...”

“Ben değilim müsebbibi...” diyecek oldu... Fırsat vermedim savunmasına...

“Gerçekten adilsen eğer, söylesene niye en mutlu olduğumuz an ışıktan hızlısın... Acı çektiğimizde kaplumbağadan yavaş?..”

* * *

“Anlaşıldı mesele...” dedi. “İyisi mi ben sana bir yardımcımı yollayayım. ‘Sabır’dır adı... Merhemidir yarattığım tahribatın...”

Omuz silktim:

“Ben sabır istemiyorum, rehaveti özlüyorum,” dedim. “Senin o tükenmez gibi göründüğün, hesaba gelmediğin halini, eski aheste akışını, günün bir türlü batmak bilmediği o sohbeti bol yaz akşamlarını, o dolunayda yıldız yıldız gülümseyen uzun lacivert geceleri, salkım saçak güneş altında ışıkla özgürce seviştiğimiz nihayetsiz ve meşakkatsiz günleri, bahçede öğle uykularında saçımı okşayan şefkatli eli, babamın itinayla kurduğu saatten evinden geniş aralıklarla kafasını çıkarıp neşeyle guguklayan kuşun mesut, müjdeli sesini özlüyorum...”

“Seni anladım,” dedi ak saçlı ihtiyar. “Yapabileceğim tek iyiliği yaptım sanıyordum. Hafızanı köreltim, diye biliyordum. Sabra sığınmıyorsan, unutmaktır en iyisi...”

* * *

Oysa ben, aslında harfiyen hatırlayarak dünün bol vakitlerini, doyumsuz sohbetlerini, telaşsız saatlerini, saadeti hüzünle yoğurarak geçtim ihtiyar

adamın süzgecinden...

Ben onu gemleyemedim, o demledi beni...

Olgunlaştım; basarak üzerine birikmiş bütün yırtık takvim yapraklarının, yıllar yılı aynı çemberde dolanmaktan başı dönmüş akrep ve yelkovanların, o incecik delikten biteviye süzülmüş kumların, evine gire çıka ötmekten sesi kısılmış yorgun gugukların, batmış onca güneşin, parıldamış bunca ay ışığının, hilalin ve fecrin, uğruna savaşılmış, yokluğuna alışılmış dostların, birbirine karışarak yanıp sönen kahkahalarla gözyaşlarının, yazılmış, yazılamamış bunca satırın, tutulmuş, tutulamamış onca sözün, dediklerimin, diyemediklerimin, bir an önce bitmesini istediğim, hiç bitmesin diye dualar ettiğim anların, koşuda çabuk yorulanların ya da koşmaya hiç niyeti olmayanların, sevaplarımın, günahlarımın, hatalarımın...

Süzüldüm imbiğinden...

* * *

“Geç... İstediğin gibi seç... İster ağır aksak, ister koşar adım,” dedim bizim ihtiyara...

“Bu dönüşü olmayan yolculukta ya gideriz ya gitmeyiz bir bu kadar daha...”

“Yanılıyorsun dostum,” dedi ihtiyar; “kalıcıyım ben... Asıl sensin geçen...”

Sonra, sesindeki yakıcılığın farkına vararak belki, kulunuzu teselliye girişti:

“Sana hazırladığım sürprize bak: Doğum günündü dün; Babalar Günü yarın. Babanın oğluydun dün; oğlunun babasısın bugün... Kıymetini bilirsen hayat, nihayetsiz bir düğün...”

Dedi ve uzaklaştı.

Çevirirken bir kez daha kum saatini baş aşağı, şükranla fısıldadım ardından adını:

“Zaman!..”

Bab-ba!

Babamın oğluydum önce...

“Bab-ba,” diye heceledim adını ilkin... Ona doğru yürüdüm, ürkek, cılız adımlarla... Kocaman avucuna verip avucumu, cesaretle karşıdan karşıya geçtim. “Baba bana top al,” yazdım okul fişleriyle; ilk yazımdı. “Benim babam, seninkini döver,” diye böbürlendim dayak yiyince... “Babam ne çok şey biliyor,” diye şaştım dinledikçe... Öğütleri ondan aldım, ödevleri onunla yaptım, ilk içkiyi onsuz tattım gizlice... Üzüldüm, bayramda işe gidince... Sonra... “Külotumdaki şu leke de ne baba?”, “Bu kızı çok seviyorum baba,” “Evlenmeyi düşünüyorum ne dersin baba?”, “Bir oğlumuz olacak baba”... “Niye ağlıyorsun baba?..”

* * *

Oğlumun babası oldum sonra...

Ben de “bab-ba”ydım artık... O cılız adımlar bana koştu; top almak bana düştü. Yarın, okuldan örselenip geldiğinde pazularımı göstereceğim, güvensin diye... Yeniden açacağım ansiklopedileri; baştan öğreneceğim, gök niye maviymiş, gemi nasıl yüzermiş, Kenya nereye düşermiş. Babayım; her şeyi bilmek zorundayım. Gizliden gizliye inceleyeceğim; neler okuyor, hangi sitelerde geziyor, kimlere gönül koyuyor? O kızı seviyor mu gerçekten? Kız, onu hak ediyor mu? Eziyor, eziliyor mu? Sonra daha zor sorular gelecek: Külotundaki lekeyi nasıl anlatmalı? Belalardan nasıl korumalı? Düğünde gözyaşlarını nasıl tutmalı?

* * *

Babamın babası oldum bu arada...

Cılızlaştı, yıllar önce “bab-ba” diye cılız adımlarla kendisine koştuğum adamın adımları... Şimdi karşıdan karşıya geçerken küçülmüş avucunu büyüyen avucuma alıyorum; karşılıksız verdiği bir borcu geri ödeyebilmenin hazzını yaşıyorum. Şaşıyor bazen konuştuğuma, yazdığıma; “Oğlum ne çok şey biliyor,” diye... Üzülüyor, bayramda ziyarete gidemeyince... Ve kızıyorum ben, ilacını içmeyip gizlice içki, sigara

içince... “Daha çok yemelisin baba,” “Sağlığına dikkat etmelisin baba”, “N’olur birbirinizi üzmeyin baba,”; “Biliyorum, ben de özledim baba,”; “Kendine dikkat et baba...”

* * *

Ben de oğlumun oğlu olacağım gün gelince...

Küçülecek avucum, onun büyüyen avucunda... Zor yürüyeceğim cılız adımlarımla ona doğru. Daraldığımda stres topu alacak, bunaldığımda yanı başımda olacak. Onu dinlerken şaşacağım bunca şeyi nasıl bilebildiğine... “Uğramıyorsun,” diye yakınacağım. “Doktor,” diyecek, kaçacağım, iğneye gelen hemşireye, “Oğlum gelirse hepinizi döver,” diye dayılanacağım. Ona soracağım külotumdaki prostat lekesinin anlamını... Ondan gizli saklı içeceğim. Gün gelecek, silinecek hafızam; onu bile hatırlamayacağım. Çocuklaşıp, “bab-ba,” diye heceleyeceğim belki... İhtimal, başucumda oğlumun oğlu olacak.

* * *

Zaman denilen devridaim makinesi, rengârenk bir dönme dolap gibi, allı morlu ışıklar saça saça, bir aşağı bir yukarı taşıyacak bizi; oğlu babaya, babayı oğula dönüştürerek, çocukları büyütüp büyükleri küçülterek, bir “neydik, ne olduk” oyununda ömürler söndürüp son durakta herkesi başladığı yere döndürerek...

En iyisi oğullaşmış babalar, babalaşmış oğullarla üç kuşak bir arada binmeli bu güzelim çarkıfeleğin ışıklı vagonlarına...

Ve itişmeden uçuşmalı, tutunup zamanın uçsuz bucaksız kanatlarına...

Yaşam Bisikletinin Selesinde

Kalabalık konferans salonunda, mesleğinin doruğunda bir avukat, o gün mezun olacak hukuk öğrencilerine hitap etmek üzere kürsüye geliyor. Herkes meslekten söz edeceğini zannederken o, hayatı anlatıyor:

> Hepiniz kişisel yaşamınızı bir kenara koyup çok çalışabileceğinizi kanıtladınız; ama unutmayın ki, ölüm döşeğindeki birinin, “Keşke işime biraz daha fazla zaman ayırabilseydim,” dediği duyulmamıştır. Çocuk sahibi olacak kadar şanslıysanız, onların göz açıp kapayıncaya kadar büyüyeceklerini ana babalarınız size söyleyecektir. Buna ben de tanıklık edebilirim. Çocuklarımıza hikâye okuma, onlarla balığa çıkma, yakalamaca oynama ve birlikte dua etme fırsatını Tanrı ancak belli bir ölçüde bahşeder bize... Bunlardan birini bile kaçırmamaya özen gösterin. Nasıl olsa işiniz, çocuklarınız gittikten sonra bile, orada sizi bekliyor olacaktır.

Bu konuşmadan 6 hafta sonra yaşlı avukatın intihar haberi geldi.

Kim bilir neyin pişmanlığıyla kıymıştı canına...

Hayata veda ederken en çok kiminle vakit geçiremediğine yanmıştı kim bilir...

* * *

Bu öyküyü Rob Parsons’un *Altmış Dakikalığına Baba* (HYB, 1997) kitabında okudum. Avukatın son konuşması, tüm babalara bırakılmış bir vasiyet mektubu gibiydi.

Birkaç yıl önce parlak bir iş teklifi almıştım. Mesleki kariyerimin doruğu olabilirdi, lakin her gün saat 20.00’de “görev”de olmam gerekiyordu. Teklifi duyduğum anda, o saatin oğlumun banyo saati olduğu geçti aklımdan... Hayatta başka hiçbir şeyin beni o banyo seansı kadar mutlu edemeyeceğini düşündüm ama bunu teklifi yapanlara söyleyemedim. Anlayacakları şüpheliydi. Bir bahaneyle reddettim.

Yine de, baba olduğumdan beridir saat saat başkalarına dağıttığım zaman hazinesinden, oğluma pek az pay düştü.

Küçük bir sandala diz dize kurulup uzak bir kuleye doğru kürek çekme keyfine hiç vaktim olmadı örneğin...

Onunla bir cam bardağın içindeki ıslak pamuğun arasına limon çekirdeği ekip filizlenmesini izleyemedim.

Yeni yeni, yarım yarım söylediği şarkılara eşlik edip bu düeti bir kasete kaydetmeyi çok isterdim; olmadı...

Bir cümle ben söyleyip bir cümle ona söyleterek hiç yoktan bir masal yaratmayı ve düş güçlerimizi yarıştırmayı tasarlamıştım; hazırdan yemek daha kolay geldi.

Yapılacak işlerim, yazılacak yazılarım, bakılacak telefonlarım vardı.

“Ben aslında onun için çalışıyorum,” sıkça sarıldığımız bir bahanedir, ama ona hiçbir zaman, “Daha çok parası olan bir baba mı istersin, daha çok seninle olan bir baba mı?” diye sormamışızdır.

Babalık etmek için uçurtma almak yetmez, birlikte uçurmak gerekir.

* * *

Daha hiç uçurtma uçuramadık ama keyfini sürdüm; sabahları yanağımda ıslak bir buse ve başucumda şen bir, “Günaydın babacığım,” sesiyle uyanmanın...

“Hadi sarılıp yatalım babacığım,” çağrısıyla başlayan gecelerde, o sihirli, “Seni Seviyorum”u kulağıma fısıldadıktan sonra yanaklarımı avuçlarının arasına alıp uykuya çekilince gözkapaklarına yerleşen huzuru izlemenin tadına vardım.

Konuşmaya başladığından beridir beni “tapik” ederek, hatalarımı da, sevaplarımı da aynen tekrarlayan bu sevimli papağana, duvara kazılı boy tablosundaki çizgiler yükseldikçe yükselen bir tutkuyla bağlanmanın tadını çıkardım.

Annesiyle birlikte bezini değiştirmiş, mamasını yedirmiş, pişiklerini kremlemiş olmanın; zayıf bacakları ilk adımını attığında elini tutmanın, dilinden ilk sözcük döküldüğünde birlikte coşmanın heyecanını tattım.

Sonunda beklenen gün geldi:

Hayatımın ilk "Babalar Günün kutlu olsun"unu işiteceğim bugün... Belki onun karaladığı bir resim, ilk hediyem olacak.

* * *

70 yaşındaki babam geçen gün, "Torunumu ilkokula götürene kadar sıkacağım dişimi," dedi.

Bütün hüznüne rağmen yine de bir zafer coşkusu var bu devir teslim töreninde...

Bugün babanızı yanınıza, oğlunuzu kucağınıza alıp eski bir dizeyi gururla haykırabilirsiniz:

Vardım... varım... var olacağım!..

Kaç Dakikalık Babasınız?

İngiltere Sağlık Bakanı Alan Milburn, ilginç bir açıklamayla görevinden istifa etti. Şöyle dedi Milburn:

> Artık seçim yapmam gerekiyordu. İki alternatif vardı: Ya siyasi kariyerimi seçecektim ya aile hayatımı... Bu hayat bir prova değil. Hepimiz sadece bir kez yaşıyoruz ve ben, çocuklarım büyürken yanlarında olmak istiyorum.

* * *

Bir siyasetçinin çocuklarıyla birlikte olabilmek için kariyerini tepmesi sık rastlanan bir durum değil.

Milburn'ün büyük oğlunun 12 yaşına gelmiş olması, basında, "Daha önce aklınız neredeydi?" gülüşmesine yol açtıysa da, "Çocuğumuza ne kadar zaman ayırıyoruz?" sorusunu da gündeme getirdi.

Gerçek şu:

Çocuğunuzun doğumundan 18 yaşına varmasına kadar 6 570 gününüz var.

Milburn'ün oğlu 12 yaşındaysa bunun 4 380'i yanmış demektir.

Şimdi Bakan, geri kalan 2 190 günü kurtarmaya çalışıyor. Ve bakanlık koltuğunun ya da servetinin bu sayıyı artırmaya yetmeyeceğini biliyor.

* * *

Rob Parsons *Altmış Dakikalığına Baba* kitabında Amerika'da babalar üzerinde yapılan bir araştırmadan söz eder.

Soru şudur:

"Çocuğunuzla günde tahminen ne kadar konuşursunuz?"

Çoğu baba, "15-20 dakika," diye yanıtlar.

Araştırmacılar bunu sınamak üzere babaların ve çocukların üzerlerine mikrofon yerleştirip aralarındaki iletişimin gerçek süresini ortaya çıkarır:

“Günde 40 saniye.”

Bu da 10-15 saniyelik üç dilim şeklinde gerçekleşmektedir. Muhtemelen “Yemeğini ye!”; “Ödevini yap!”; “Odanı kirletme!” talimatlarından ibaret saniyeler...

Günün ancak 40 saniyesini babasına ayıran bir çocuk, ortalama 3 saatini televizyon karşısında geçirmektedir.

* * *

Sağlık bakanının istifasından sonra aynı araştırmayı İngilizler de yaptı ve durumun eskiye göre iyiye gittiği ortaya çıktı. İngiltere’de bir kuşak önceki babalar, çocuklarına günde ortalama 15 dakika ayırıyormuş. Günümüzde bu rakam 2 saate çıkmış.

BBC’ye göre bunun nedeni kadın haklarında ve aile yapısında ortaya çıkan değişiklikler...

Anneler artık eskisinden farklı hayatlar sürdürüyor; daha çok çalışıyor, eve ve çocuklara daha az vakit ayırabiliyor. Ortaya çıkan boşluğu baba dolduruyor.

Çocuğu okula bırakmak, yatakta masal okumak gibi işler paylaşılıyor. Boşanmaların artmasıyla, babalar haftanın belli günlerini çocuklarıyla geçirmek “zorunda” kalıyor.

* * *

İngiliz babaların yarıdan fazlası çocuklarıyla daha fazla zaman geçirmek istiyor. Bu istek doğrultusunda İngiliz hükümeti işverenlere, “Babalara daha esnek mesai saatleri uygulamanın yollarını arayın,” dedi.

Araştırmalar gösteriyor ki babalarının ilgisine mazhar olan çocuklar anaokulu çağında sosyal açıdan daha başarılı oluyor. 16’sına geldiklerinde sınavlarda daha iyi sonuçlar elde ediyor ve 21’ine geldiklerinde suç işleme olasılıkları daha düşük oluyor.

Özetle “çocuğa yakın anne, uzaktan otoritesiyle yöneten baba” modeli sona eriyor.

Babalar “mesai”yi devralmaya hazırlanıyor.

Mavi Tahterevalli

Küçükken evimizin önünde, yeşillik içinde bir çocuk bahçesi vardı; bahçede de mavi bir tahterevalli...

Akşamüstleri babamla oraya giderdik. Ben üç tekerlekli bir bisikletle, o kim bilir aklında hangi dertle...

Karşılıklı yerleşirdik tahterevallinin iki kefesine; eşit konumda iki adam gibi...

O, ağırlığını verip azar azar yükseltirdi beni... Tepeye çıktıkça heyecanlı çığlıklar atardım; bir yanda yüksekliğin ürpertisi, öte yanda emin ellerde olduğunu bilmenin güven hissi...

Yukarıdan bakardım babama... Korkuyla önümdeki demire sımsıkı yapışsam da bilirdim ki düşecek olsam, kocaman iki elden bir döşek koşar yetişir ardından...

Sonra babam yavaşça kalkardı oturduğu kefeden... Bana büyüyüp ağırlaştığımı hissettirirdi.

Yeniden başa baş gelirdik bu eğlenceli terazide; benim ayağım boşlukta, onunki yerde...

Yoruluncaya dek ine çıka eğlenirdik, güzelim mavi tahterevallide...

* * *

Zamanla büyüdüm.

Yere değdi ayağım.

Ağırlaştım.

Mavi tahterevalliden uzaklaştım.

Hayatın basamaklarını tırmanıp yükselirken insan, kendisini yukarı taşıyan şeyin, çocukken kalbine yerleştirilen o cesaret duygusu olduğunu fark edemiyor.

Görünmeyen kocaman iki el, her daim arkasında duruyor; insan, “Düşsem de o iki el sarar beni,” güveniyle büyüyor, ama aşağı fazla bakmadığından kefeyi havaya kaldıran ağırlığın, bu güvenden kaynaklandığını anlayamıyor.

* * *

Ne zamana kadar?

Bir gün, pamuk tenli bir çocuğu, mavi tahterevalliye götürünceye kadar...

O güne dek “evlat” iken, “baba” oluveriyorsun.

Onu tahterevallinin bir kefesine bindiriyor, sen karşısına geçiyorsun ve bir zamanlar babanın sana yaptığını yapıp ustaca dengeliyorsun; güven duygusu aşılayıp yükseltmeye başlıyorsun.

Artık büyümüş ellerini, her an imdada yetişecek şekilde hazır tutuyorsun.

Tahterevallinin sırrını o zaman anlıyorsun.

* * *

Geçenlerde babam, oğlum ve ben eski mahallemize gittik.

Yeşillikler içindeki çocuk parkı yıkılmış, yerine beton zeminde bir oyun yeri kurulmuştu, tahterevallisi bizim maviye benzemeyen...

“Haydi binelim,” dedim.

Bu kez bir kefesinde babam, diğerinde oğlum vardı.

Ben tam ortaya, tahterevalliyi dengede tutan direğin üstüne kuruldum.

Onların keyifle inip çıkmalarını izleyip mutlu oldum.

* * *

Öyle bir dengesi var ki ölümle yaşam arasında kalkıp inen ve adına kainat denen bu mavi tahterevallinin; torunlar büyüdükçe, küçülüyor dedeler...

Biri dillendikçe, öbürü suskunlaşıyor.

Zamanla bir kefesi boşalıyor tahterevallinin...

Boşalan yere sen oturuyorsun; karşıdaki çocuk senin yerine geçiyor.

Ve hayat denilen oyun böyle sürüp gidiyor.

* * *

Babalar Günü’nü babasıyla kutlayanlar şanslı!

Evladıyla kutlayanlar da...

Hem babasıyla hem evladıyla kutlayabilenler ise en şanslılar.

Mavi bir tahterevalli üzerinde üç kuşak bir aradalar.

Her zaman yakalanmayacak ve ne yazık ki fazla uzun sürmeyecek bir ayrıcalık bu...

Ben o en şanslılardan biriyim.

Babalar Günü’nde hem kutlayan hem kutlanan rolündeyim.

Sendelersem kocaman iki elin güvenli döşeğine düşeceğimi bilerek, düşebilecek olana da kocaman ellerimden bir ağ gererek keyifle oturuyorum mavi bir tahterevallinin ortasında...

Tanrım, ne olur biraz daha!..

Kırmızı Bisiklet

Yıllar önce bir kitapta okumuştum; bu bahar başıma geldi. Oğluma bir kırmızı bisiklet aldık.

Binmeyi öğreninceye kadar dengesini sağlasın diye arkaya iki küçük tekerlek taktırmaya gittik.

Çok görüp geçirdiği belli, bıçkın Nihat Usta, lastiklere hava basarken, “Yedek tekerleri boş verin,” dedi, “... İki tekerle binmeyi denesin. Yardımcı olursanız bir saatte öğrenir. Yoksa yedekleri atması aylar alır. Düşse de aldırmayın, düşe kalka öğrenir sürmeyi...”

Öğüdü tuttuk ve açık alanda ilk denemelere giriştik.

Önce pedal basmayı, fren sıkmayı anlattım, sonra selede dengede oturmayı...

Oturdu.

Ayakları pedala zor uzanıyor, düşmekten korkuyordu.

“Hiç korkma, ben daima yanında olacağım ve seni tutacağım,” dedim.

Güvendi.

Sol elimle gidona, sağ elimle seleye yapıştım; burnumu çocuksu kokular saçarak dalgalanan saçlarına gömüp kırmızı bisikletin yanı sıra koşmaya başladım; önce ağırdan alan, giderek hızlanan bir tempoda...

O, yüzünü yalayan rüzgârın ve emin ellerde olmanın keyfiyle kahkahalar atarken ben bisikleti dengede tutmak için büyük enerji harcıyor, tekerden hızlı koşma çabasında nefes nefese soluyordum.

Kolay değil, istikballe yarışıyordum.

* * *

Bir süre sonra yoruldum.

“Şimdi kendin binmeyi deneyeceksin,” dedim.

Çekindi biraz.

“Süremem,” diye diretti.

“Sürersin,” dedim; “ben hemen arkandayım.”

Önce ürkerek bastı pedallara... Kırmızı bisikletin dengesi bozuldu. Fark ettirmeden seleden tutup düzelttim.

Acemi sürücüyü iltifatlar ve ıslıklarla yüreklendirdim.

Şimdi bazen arkasından tuttuğumu bilmeden bisikleti kendisinin sürdüğünü sanıyor, bazen ise tuttuğumu sanıp gerçekten kendisi sürüyordu.

Zamanla bisikleti kimin yönettiğini ayırt edemez oldu.

Oysa ben farkındaydım:

Kırmızı bisiklet uçmaya hazırlanıyordu.

* * *

Bir saatin sonunda artık iki elim havada bisikletin yanında koşturuyordum.

Ellerimi görüyor, her an tutabileceğimi biliyor, bunun verdiği güveni, kendi başına sürebiliyor olmanın özgüvenine katık edip direksiyona sımsıkı yapışmış halde pedala basıyordu.

Giderek hızlandı.

Bir süre sonra yetişemez olup peşini bıraktım.

Kırmızı bisiklet sendeledi ilkin, bir o yana, bir bu yana yattı; sonra toparlanıp çığlıklarla kanatlandı.

Ardından bakakaldım.

* * *

Bir hayat provasıydı sanki...

Sendelerse her an arkasında olacağımı, yardıma koşacağımı biliyor; ama vakti gelince süren bir bahar dalı gibi kırmızı kısrağını kendi başına sürmesi gerekiyordu.

Erken bıraksam düşebilir, fazla tutsam ömür boyu dengesini sağlayamayabilirdi.

Seledeki elim, onu biraz besleyip tam zamanında kesilen bir göbek bağıymışçasına görevini yapıp çekilmişti.

Şimdi bir pedal ileri basıldıkça öbürü gerileyecek, yeni sürgün geldikçe yorulan körelecek, hayatın tekerleri nesilleri öğütecek, devran böyle dönecekti.

Yarın seledeki çocuğun eli tutacaktı çocuğunun selesinden...

Onun selesini tutan el ise, senede bir gün öpülmeyi bekleyecekti.

Tıpkı bugün öpmeye gittiği gibi, zamanında kendi selesine yapışan eli...

Babalar ve Çocuklar

Evlatlar açısından babalık üç döneme ayrılır:

İlki, “Benim babam gibisi yok” dönemidir.

Babamızın her şeyi bildiğini, herkesi yenebildiğini, her engeli aşabildiğini düşünür, buna yürekten inanırız.

İkinci dönem biraz daha büyüyüp başkalarının babalarıyla tanıştığımız ve kendimizinkiyle kıyasladığımız dönemdir:

“Falancanın babası oğluna şunu almış”, “Filanca kızına şöyle davranmış,” diye söyleniriz.

Üçüncü dönem, “Eksiği, fazlası vardı ama çok iyi adamdı” dönemidir. Bu cümleyi genellikle bir pişmanlık ifadesi izler:

“Keşke hayatta olsaydı da boynuna sarılabilseydim, akıl danışabilseydim.”

* * *

Babalar açısından evlatla ilişkiler de üç döneme ayrılabilir:

İlki; “yavruma canım feda” dönemidir.

Her baba, bebeğini ilk kucağına aldığında avucunu dolduran sıcaklığı başka hiçbir sevginin yaratamayacağına inanır. Artık çocuğu için yaşayacaktır.

İkinci dönem; “hiç vaktim yok ki,” dönemidir.

Bebeklik devrinin tatlı neşesi, yerini uykusuz gecelere, dur durak bilmez bir ilgi talebine bırakır ve baba yeniden işlerine gömülür. Ömrünü adamaya söz verdiği evlatla akşam sofrada ya da televizyon karşısında birlikte olabilir ancak...

Ve son dönem; artık evladını sevmeye vakti vardır, lakin seveceği evlat çoktan yuvadan uçmuştur. Bir zamanlar cıvıl cıvıl şakıyan çocuk odasının

derli toplu sessizliğine bakıp, “Keşke ona daha çok vakit ayırabilseydim,” diye iç geçirir.

* * *

İkinci dönemi yaşayan babalar ve çocuklara tavsiyem, üçüncüyü yaşamamak için birinciye dönmeleridir.

“Keşke”leri aşmanın yolu, baba çocuk ilişkilerinde balayı yıllarının heyecanını diriltmekten geçiyor.

Ben bu duyguyu bu Babalar Günü’nde bir göl kenarında yaşadım.

Babam ve oğlumla yürüyüşe çıktık. “Diş perisi”nin getirdiği motoru yüzdürdük önce... Sonra kendi keşfettiğimiz dar patikadan geçip yüksekçe bir tepeye tırmandık ve yan yana oturup yukarıdan göle baktık.

İşte üç kuşak bir aradaydık.

Babam, en güçlüsüydü babaların... Ve oğlum en yakın arkadaşım...

Ayaklarım göldeydi... Bulutlara değdi başım...

* * *

Son zamanlarda hangi eve gitsem çocuk odasında yığınla oyuncak görüyorum.

Oyuncaklar... çocuklarımıza ayıramadığımız vakitlere karşı verdiğimiz rüşvetler... Oysa oyuncaktan çok, onları birlikte oynayacağı bir babaya ihtiyacı var çocukların... Tıpkı babaların hediyeden çok, ziyaretine gelip onlarla dertleşecek çocuklara ihtiyacı olduğu gibi...

3 yıl önceki Babalar Günü yazıma baktım; oğlumla yapmak isteyip yapamadıklarımı yazmışım. Şükür ki bir kısmını yapabildim geçen yıllarda...

Dün balığa çıktık Ege’de...

Bir düet kaseti kaydedemesek de bir cümle ondan, bir cümle benden, bir masal yazdık birlikte...

Ve nihayet bisiklete bindik geçenlerde...

Hayatın akışı böyle...

Yeter ki "keşke"ler olmasın finalde...

Bütün babalara sevgilerle...

Mavi Kardan Adam

Ömrümün en güzel yılbaşı hediyesini aldım önceki gece... İkiye katlanmış bir kâğıdın içinde karalıydı.

“2003” yazıyordu ak kapakta, yukarıdan aşağıya... Her rakam ayrı renk pastel kalemle boyanmıştı.

İç sayfada eli süpürgeli, mavi bir kardan adam gülümsüyor, yanı başında, yeni öğrenilmiş eğri büğrü harfler, eksik dişli bir çocuk ağzı gibi konuşuyordu:

Sevgili babacığım! Sana hediye alamamak beni üzdü. Ama senin en iyi hediyenin ben olduğumu biliyorum ve yeni yılını kutluyorum.

* * *

O an kasveti dağıldı, “Benden sonrası tufan,” diye diye, savaş tehdidiyle çekip giden yılın...

Yeni gelen, gür çiçekli bahçelere açıldı.

İki satır kırık yazı ve güzelim çocuk kokusu körpe saç diplerinin, kömür gözlü “mavi kardan adam”ı hayata geri çağırdı.

* * *

“Seneye ‘yıl’ denmesi çok yerinde,” diyor Çetin Altan usta, bir yazısında; “Nasıl yılmazsın ki, gelip giderlerken içlerinden bir tanesi sana mutlaka kıyacaktır”.

“Yıldırmayan”, bu mutlak, bu mütemadi, bu mucizevi devir teslim törenidir.

Yıldan yıla, anadan kıza, babadan oğula...

Tagore’ye göre, “Her yeni çocuk, Tanrı’nın insandan hâlâ umudu kesmediğinin göstergesidir.”

Umut, her doğumda yeniden yeşerecektir.

İşte o yüzden, o yılbaşı gecesi bebeğimi, dudağının kenarında belli belirsiz bir tebessümle uyku ülkesine uğurlarken söz verdim kendime:

İkiye katlanmış bir resmin içinde elinde süpürgesiyle havai gülümseyen mavi kardan adam; yani ben...

Ne kadar kıyıcı olursa olsun yılmayacağım senelerden...

Böyle yürekten “baba” dedikçe bana “en iyi hediyem”...

Önce Babalar

Babalar, çocuklarının doğumuyla büyür; çocuklarsa babalarının ölümüyle...

Bu genellemeyi bozacak her şey kuraldışıdır.

En çok da evladını toprağa veren babalar...

* * *

Geçen hafta şehir dışındaydım.

Sabah 08.00’e doğru başucumdaki telefonun sesiyle uyandım.

Uyku sersemliğimi dağıtan tokatlar gibi döküldü sözcükler:

“Bir kaza olmuş... Oğlunuz hastanede... Korkmayın...”

Panik halinde eşimi arıyorum.

Ağlıyor telefonda:

“Hastanedeyiz,” diyor; “Başını yere çarptı. Kafası kanıyordu. Hatırlamıyor. Cümleleri toparlamakta zorlanıyor.”

Her günkü saatinde servise binmek üzere çıkmış evden...

Sonra cüzdanını evde unuttuğunu fark edip aniden dönmüş; döndüğü anda sokaktan aşağı inmekte olan belediye otobüsü ona çarpmış.

Yere savrulmuş.

“Ambulans,” diye bağıranların sesine koşmuş annesi...

Onu yerde yatarken görmüş.

* * *

Onlar hastanede... Ben uzak bir şehirdeyim.

Uçağı bekleyecek sabrım yok. Üzerime bir pantolon geçirip arabaya biniyorum.

Ve hayatımın en hızlı şehirlerarası yolculuğunu yapıyorum.

3 saatlik yol, 3 bin yıl gibi geliyor. Asfalt sünüyor adeta; ama yürekteki ateş sönmüyor.

Beynimin içinde binbir düşünce... Ama tuhaf; hiç kötü bir ihtimal düşmüyor aklıma...

“Merak etme yaşar. Bunu da aşar.”

Beynimde çınlayan tek ses bu... En ufak bir kaygı taşımıyorum. Sadece bir an önce varıp yanlarında olma arzusu...

Gittiğimde sargılar içinde; ama en önemli uzuv, beyin dönmüş hayata... En kötü ihtimal bertaraf edilmiş. Cümleleri düzgün; kaza ânını hatırlamasa da rahat konuşuyor.

Anlattıklarından anladığım şu:

Bir mucize eseri kurtulmuş.

Her ziyaretçinin dillendirdiği o güzelim tabirle:

“Verilmiş sadakamız varmış.”

* * *

Hastalığa varan bir merakla sokağın güvenlik kameralarından kaza ânını araştırıyoruz.

Ve akıl almaz bir soğukkanlılıkla “çarpma ânı”nı izliyoruz.

Sonuç şu:

Görüntüde belediye otobüsünün acul ergene çarpıp kenara savurduğu görülüyor.

İki saniye sonra çarpışsalar altına alıp sürükleyecek.

O iki saniyelik gecikme, bir hayatı –hepimizin hayatını– kurtarıyor.

Birbirimize sarılıyoruz.

* * *

Belki de hayatı kıymetlendirenlerin kıymetini bilmenin ağır test sınavları bunlar...

O rabıtaları birazcık gevşettiğimizde, sevdiklerimizin her zaman yanımızda olacağı rehavetine düştüğümüzde hayat, acı bir tokatla hatırlatıyor öncelikleri; her şeyi yeniden “önem sırası”na sokuyor.

“Unutma! Senin önceliğin bu!” diye haykırıyor.

Acıyla kendine getiriyor.

* * *

Babalar, çocuklarının doğumuyla büyür.

Ve babalarının ölümüyle büyür çocuklar...

Dün sabah da Hakkâri’den gelen çatışma haberleriyle uyanınca daha bir yakından hissettim, evladını toprağa verecek, onun yokluğuyla ömür sürecek babaların acısını...

Oysa kural belli:

Evlat, babayı toprağa verir.

Tersi, ebedi bir işkencedir.

Babalar Günü, önem sıralamasını öncelikleri yeniden gözden geçirme günüdür biraz da...

ÇOCUK OLMAK

I. Bizim Çocukluğumuz

Yıkanmak İstemeyen Çocuklar

Ünsal Oskay, kitabının başlığını gururla okurken, “Ben de yıkanmak istemeyen bir çocuktum,” dedi, sanki gizli bir örgüt üyeliğini ele verircesine... Kitabı okuyup bitirdiğinizde bunca temiz pak yönetici (!) karşısında Ünsal Hoca’nın yıkanmak istememesini çok iyi anlıyorsunuz. Tabii bugünkü yalnızlığının nedenlerini de...

Tanrım, ben de o çocuklardan biriydim. Evlerin borularına “devamlı sıcak su” yürümeden önceleri “banyo günleri” vardı. Haftanın belli bir günü, genellikle de haftasonları kazanlar koca odunlarla ateşlenir, buharlar içinde sular kaynar ve çile dakikaları başlardı. Önce kafaya dikdörtgen prizma kesimli, taş sertliğinde koca bir yeşil sabun kalıbı çakılır, sonra da o dayanılmaz kese seansına geçilirdi. Annemin gayretli elleriyle ovuldukça pul pul kirlerinden arınıp pençe pençe kızıla kesen çocuk vücudum, asıl darbeyi o yaraların üstüne maşrapayla sıcak sular dökülünce yer ve bitap düşerdi.

Kurulanırken kafamın hoyratça ovalanışına direnecek takatim kalmazdı.

O yüzden Ünsal Oskay’ın *Yıkanmak İstemeyen Çocuklar Olalım* (YKY, 1999) adlı kitabı bana gecikmiş bir direniş çağrısı gibi geldi.

Kitabın başlığına konu olan çocuklardan, ilkin ünlü Alman ozanı Bertolt Brecht söz etmiş. Almanya’da Kayser geziye çıkmadan önce “bütün kuş beyinli uyruklarını yıkanmış, paklanmış görsün” diye nazırları, dört bir yana haber salarmış. Aileler çocuklarını, Kayser’e beğendirmek için banyoya çekiştirirken çocuklar, imparatorun buyruklarına göre düzenlenmiş uydurma bir hayatı yaşamaktansa kendi oyunlarını sürdürmek ister ve banyoya direnirmiş.

Ünsal Hoca, “Tolstoy’un roman yazması, içindeki bu yıkanmak istemeyen çocuğu canlı tutabilmesindendir,” diye yazıyor kitabında...

* * *

Öğrenci olma şansını yakalayabilmiş herkes bilir ki, Ünsal Hoca da o çocuklardandı.

1940'lı yıllarda, okuyanın adam, çalışanın zengin olacağına inanılan bir dünyada büyümüştü. Bir nalbur vitrininde, karnında "Türk Malı" yazan bir pompalı gazocağını görünce heyecanlanmıştı, karpuzcu sergilerinin önünde kiralık bisikletlere binmiş, Cumhuriyet bayramlarında karatahtalardan yapılma zafer taklarının altından geçmişti. Parasız yatılı okumuş, sonra Mülkiye'ye gidip Ulvi Uraz'ları tanımış, "Körler Odası"nda yasak kitaplar okumuş, Lorca'nın şiirlerini sökmeye çalışmış, tiyatro gişeleri önünde kuyruk beklemişti. "Sevgililerini bile kitap okuyan kızlar arasından seçen" bir kuşaktandı.

Ne var ki 1960'ların sonlarına doğru, okumakla, çalışmakla değil, fırsatlardan yararlanmayı bilmekle adam olunabileceği fikri çıktı ortaya... "Başka bir dünya başladı." Fırsatları iyi değerlendirenler tırmandı. Okuyup, çalışanlar örselendi.

Ünsal Hoca, zamanla çocukluğunun geçtiği kaldırımlarda *Zenginler de Ağlar* dizisinin başlaması için dakikaları sayan kadınları, yılbaşı çekilişinde en büyük ikramiyeyi kapmak dışında hayali kalmamış yığınları, üniversite kantininde astroloji tartışmalarını gördü. Ve o günden sonra bıkıp usanmadan, insana ürküntü veren bu görünümün tarihsel olduğu gerçeğini haykırmaya adadı kendini.

Yıkanmak İstemeyen Çocuklar Olalım'da Oskay, Gencebay arabeskinden, pembe dizilerden, Viyana barokundan veya pornografi ile erotizm farklılığından söz ederken karamsarlaşsa da sonuçta hep aynı iyimser sonuca yöneltiyor okurunu:

> Tarihin seyrinin yeniden çizilmesi, bugünkü trajik görünümün tarihsel nedenlerini doğru kavramamıza bağlı...

* * *

Geçenlerde Sahaflar'da buluştuğumuzda, kitapta da söz ettiği bir arkadaşını anlattı. Mülkiye kantininde beraber olup akşamları evinde Freud tartışmaları yaptığı bu arkadaşı son 10 yılı bir büyük kentte savcı olarak geçirmiş. Her sabah evden çıkarken temiz çamaşır giymeye özen gösteriyormuş; bir yerlerde ölüp giderse içinden çıkacak çamaşırlar temiz olsun diye...

Bunları anlatırken iki damla yaş süzüldü gözünden...

Nasıl oldu da, yıkanmak istemeyen çocuklar, “Azrail beni temiz bulsun,” diye çamaşır çitileyen yetişkinlere dönüştü?

Kitapta bunun cevabı var. Ama bence asıl cevap, o iki damla gözyaşındaydı. Öğrencisi olmaktan gurur duyduğumuz hocalarımızın gözyaşının, bizim ağıdımız olduğunu düşündüm ve o cevapları alıp kalbime gömdüm.

Sunay’ın Oyuncak Müzesi’nde

Nicedir görmediğim çok eski dostlarımı bir arada buldum dün:

Laklak, tahta at, Tipitip, teneke itfaiye arabası, tahta kırmızı okul çantası, kurşunkalemin ucundaki yayda sallanan kuş, kablosunun ucundaki pompaya basınca zıplayan kurbağa, kurulunca kucağındaki çiçeği koklayan kedi, legonun öncülü sayılan resimli ahşap küpler vs...

Hepsi Sunay Akın’ın Oyuncak Müzesi’nde toplanmıştı.

60’lardan çıkagelmiş gibiydiler. Hiç değişmemişlerdi.

Öyle özlemişim ki, her birini uzun uzadıya inceledim, hepsine tek tek dokunmak istedim.

* * *

Şanslıydık, çünkü 6 yaşındaki bu 5 katlı müzeyi Sunay’la gezme şansı bulduk. Onun coşkusuyla coştuk.

20 yıl, eline geçen her kuruşu oyuncağa harcayıp dünyanın dört köşesinden tek tek toplayarak yarattığı bu paha biçilmez esere şapka çıkardık.

Oyuncak Müzesi, lafın gelişi; burada insanlık tarihi var:

İlk Barbie, ilk Süpermen, ilk Pinokyo, ilk Mickey Mouse, ilk Teddy Bear, ilk robot...

Mona Lisa’nın yegâne oyuncak kopyası...

1,75 boyunda dünyanın en büyük bebek odası...

Birebir boyutlarda bir Eyüp oyuncakçısı...

Hiroşima’da bir okuldan artakalanlar...

Hitler döneminde kitap yakan Naziler...

Dünya oyuncaklarında Türkler...

Çocukların minik elleriyle kurduğu dükkânlar: Oyuncak kasap, oyuncak kafe, oyuncak parfümeri, oyuncak eczane... “ki her birinin maliyetiyle birer kasap, kafe, eczane açılabilirdi,” diyor Sunay...

* * *

Her şey bir beyaz oyuncak atla başlamış. Sonra bulduğunu toplamış.

Mesela Trabzon’da sünnet olduğu gün gittiği oyuncakçıda, poz vermesi için bir dakikalığına kucağına verilen gemiyi 37 yıl sonra Avrupa’da bir antikacıda bulmuş, 400 euro verip satın almış.

Zamanla müzesi için kız ister gibi oyuncak istemiş; sahipleri de getirip ağlayarak teslim etmiş.

Bir emekli öğretmen, 1944 Tosya depreminde birlikte enkaz altında kaldığı ve ömür boyu yanından ayırmadığı bebeğini vermiş; “Onunla birlikte gömülmek istiyordum ama buraya verirsem benden sonra da yaşayacağını düşündüm,” demiş. O bebek, kırık koluyla müzenin hastane odasında yatıyor şimdi...

* * *

Müzeyi gezince oyuncağın, yaklaşan gerçeğin habercisi olduğunu anlıyorsunuz.

Biz “kaynana zırıltısı”yla oynarken Amerikalılar astronot oyuncak üretmiş, 40 yıl sonra aya gitmiş.

Hitler, savaştan önce oyuncak askerler yaptırmış.

“Gerçek, hayalin ayak izlerini takip eder,” diyor Sunay...

Yerli oyuncakların, yabancılara göre çok az oluşu, hem hayal gücümüzün sınırlılığını anlatıyor bize, hem de yabancı hayranlığımızı... Tabii bir de ihmalimizi...

Dünyadaki 400 oyuncak müzesi içinde, ilk 3’e giren bu müze için Sunay’ın yalnızlığı bile ibretlik:

“Türkiye’de 4 ismin müzesi var,” diyor Sunay. “Koç, Sabancı, Eczacıbaşı ve ben... İçlerinde holding sahibi olmayan sadece benim...”

Ya devlet desteği?

“Köstek olmasa yeter. Müze yaptığımız köşkü yıkıp apartman yapmamanın bedelini devlet, müzeye yüksek fiyattan elektrik, su, doğalgaz vererek ödetiyor. 100 metre ötedeki camide bunlar bedava... İbadethane elbet önemli; ama müzenin de önemli olduğunu nasıl anlatacağız?”

* * *

Çıkarken, Gülsüm teyzemin yaptığı, yarım asırlık yoldaşım Sarman’ı teslim ettim müzeye...

Seve seve...

Siz de çocuğunuzu elinden tutup buraya getirin. Onu gezdirirken dünyayı öğrenin.

Ve çocukluk oyuncaklarınızı ölümsüzleştirmek için Sunay’a verin.

Hayallerimizin bekçisi o...

Legolardan yarının gerçeğini inşa ediyor.

Son Mahalle

Ömrümün ilk 15 yılı, dingin bir mahallede, üç katlı pembe bir evin, sobalı küçük dairesinde geçti.

Kiracıydık. Bir oda, bir salon... Bir de asmalı, minicik balkon...

Önünden dere akarmış ben doğmadan...

Dere, doğduğum gün taşmış ve sel suları bizim evi basmış.

Ben kendimi bildiğimde, dere kapatılmış, yerine yemyeşil bir çocuk parkı yapılmıştı.

Yukarıda, ev sahibi Faize Hanımlar; arkada, top oynamaya müsait bir arsa vardı.

İlk adımlarımı o evde atmış, sünnete giderken o evden çıkmış, ilk öpüşmenin heyecanını o evde tatmıştım.

Televizyonu ilk kez komşu misafirhanede görmüş, "bizim mahalle"den Tayfun'la dışarıdan burnumuzu pencereye gömmüş, ekranda Pilli Bebek'i görünce hayrete düşmüştük.

Neler görmemişti ki o asmalı minicik balkon:

60'ların coşkusunu...

70'lerin kavgasını...

80'lerin süngüsünü...

Pembe evin duvarları kâh öfkeli sloganlarla bezenmiş, kâh süslü tabelalarla döşenmişti.

Sonra, pembe ev yaşlandı yıllarla...

Yanı yöresi bürolarla doldu, eski komşular uğramaz oldu.

Tanıdık evler, dost yüzler gibi kocayıp devrildi birer birer...

* * *

Geçen hafta sonu haber geldi, “Pembe evi yıkıyorlar,” diye...

Üç kuşak koşup gittik; eski bir dostun ölüm döşeğine koşarmışçasına hüzünlü...

Gittiğimizde tam da bizim daireyi balyozluyordu işçiler... Onca hatıra, bir moloz yığını halinde önümüzde duruyordu.

“Bak, gençliğimizi balyozluyorlar,” dedi Tayfun; son yüzyılın mahallesiz büyüyen ilk kuşağından kızına, yıkılan evin çağrıştırdığı derme çatma anılardan seçmeler anlatırken telaşla...

Poz verip fotoğraf çektirdik ilk gençliğimizin enkazı önünde...

Ve üç kuşak birlikte vedalaştık, asma balkonlu pembe evle...

* * *

Evle birlikte “mahalle” de çekip gitmişti hayatımızdan... Mahalleyle birlikte “mahallenin delisi”, “terzisi”, “abisi”, “takımı”, “kızı”, “namusu” da...

İçtiğimiz gazozları, kara kaplı veresiye defterine yazan bakkalı da...

Dost sabahların tanıdık selamlaşmaları da...

“Bir mâniniz yoksa annemler akşam oturmasına gelecek”leri de... Komşuluk ilişkileri de...

–Ne yalan söylemeli– bazen aile baskısından da ağır basan mahalleli baskısı da...

Selin suyuna direnen mahalle, çağın zoruna direnememiş, kaybedilmiş bir kimlik kartı gibi hayatımızdan silinip gitmişti.

Geride, sadece ona özlemi yansıtan televizyon dizileri bırakarak...

Zaman, o çok bildik posterdeki gibi “veresiye satan”ın aleyhine işlerken, “peşin satan”ın kasasını doldurmuş ve market bakkalı, konfeksiyon da terziyi öldürmüştü.

Mahalleler “steril site”lere dönmüş, sokaklar adlarını bırakmış, birer numara olmuştu.

Ne sokakta çocuk kalmıştı, ne balkonda asma ne arkada arsa...

60’larda coşkuyu, 70’lerde kavgayı, 80’lerde süngüyü görüp geçirmiş pembe ev, 2000’lerin hoyratlığına dayanamadı.

Yıkıldı ayağımın ucuna, eski bir arkadaşım gibi, 15 yaşım...

“Son mahalle”yle, babamın yanağına süzülen iki damla gözyaşıyla vedalaştım.

Affan Dede'den Kalan...

Geçenlerde Bursa'da hediye edilen bir kitap, beni çocukluğumun haylaz bayram sokaklarına götürdü; mazinin sadece güzellikleri gösteren perdesine dalgın bakakaldım.

Araştırmacı yazar Yılmaz Akkılıç'ın Bursa Belediyesi'nce basılan kitabı, "Sokak Oyunları" adını taşıyordu.

Sayfaları çevirdikçe, sanki "Affan Dede'ye para saydım / Sattı bana çocukluğumu..."

Çiçekleri solmuş, betona boğulmuş eski bir "arsa"da oyuna daldım.

* * *

Asırlardır sokakta, arsada, bahçede büyüyen çocukluk, bir kuşak içinde eve, odaya kapanıp bilgisayar başına hapsolduğundan, bizim oyunlar da onlarla birlikte tarih sahnesinden çekilmiş, yenileriyle yer değiştirmişti.

Akkılıç, buna direnmek için, eski kuşak Bursalılara çocukken oynadıkları oyunları anlattırmış; bu anlatımları, yazıya ve fotoğrafa döküp kitaba basmış.

Her bir sayfa bana, yeniden sokağa çağıran bir ıslık gibi geldi.

Hafızaya gömülmüş bir kent mirasının nostaljik kazısı...

Toza bulanmış renkli bir bayrağın, hayalleri ekrana sığmış bir kuşağa devir teslim töreni...

Bazılarınıza yabancı da olsa, beni kuyruğuna takan bu güzelim uçurtmayla sizi de uçurmak istedim bir süre...

Bayramdan istifade...

Mazinin oyun bahçelerinde...

* * *

Uzun eşek, çanak çömlek, birdirbir, körebe, köşe kapmaca, kukalı saklambaç, istop geçiyorum. Bunlar kısmen de olsa yaşamayı, hatırlanmayı başaranlar...

Ama “lik” hepten yok oldu mesela...

Miskete, bilyeye para yetmediğinde bakkalın arka bahçesinden toplanmış gazoz kapaklarıyla oynanan “baş”lar, “tumba”lar tarihe karıştı.

Misketi olanlar da müsellesi unuttu (ki bunun “üçgen” anlamına geldiğini biz de bilmezdik o zaman)...

Ya çivi, kuyu?

Her yere asfalt dökülünce onlar da toprak oldu.

* * *

Kızlar üçtaşı, beştaşı hatırlar belki...

Ama onlar da ayak ipinden vazgeçti. 2 metre arayla karşı karşıya duran iki kızın bilek hizasından başlayıp kademeler halinde bel hizasına dek yükselttikleri lastik bir ipe basarak söylenen tekerlemeler duyulmaz oldu.

Neyse ki hâlâ okul bahçelerinde sekseğin tebeşirle çizilmiş sekiz karesini görüyorum.

Bazen hafıza tazeler gibi, rakamları üzerinde tek ayak zıplıyorum.

* * *

Üç tekerlekli bisikletler, çemberler, tornetler...

Saha darlığından icat edilmiş “Japon kale”ler...

İç içe geçmiş patlak plastik toplar, uzun direksiyonlu tel arabalar, urganla kırbaçlanan topaçlar, bilek morartan laklaklar, eski okul çantalarından kızaklar, barut kokulu çatapatlar, sesi mecburen bizim ağızlarımızdan çıkan uydururuk tabancalar...

Birlikte yattığımız, atmalara, satmalara kıyamadığımız, hatta tamiratını da kendimiz yaptığımız gösterişsiz oyuncaklar...

Tabii ki zaman geçip nesiller yenilendikçe unutulacaklar.

Ama yerlerine geçen *playstation*'ların, *psp*'lerin dehşetini gördükçe, Sims CD'sini takıp kendi başına "evcilik" oynayan kızları izledikçe, sokağı tanıyamadan eve kapanmış, alışveriş merkezi dışında gezecek yeri kalmamış yeni kuşağın bu hali, "yakan top" yemiş gibi yakıyor içimi...

O yüzden bu bayram günü, "kapı hakkı" neyse verip "Bezirgânbaşı" köprüsünden geçiyorum.

Mazinin o tozlu arsalarında keyifle dolaşıyorum.

Hepinize çocukluğumun bilyeleri kadar rengârenk bir bayram diliyorum.

//yok

II. Oğlumun Çocukluğu

Çocukluğa Veda

Oğlum yazlıktaki bir gösteride “Ricky Martin” oldu.

Gösteriden önceki gün prova vardı, ancak prova saati bizimkinin uyku vaktine rastladığı için annesi animatöre gidip, “Ricky’yi provaya erken alsanız da götürüp yatırsam,” dedi; uyku saatini kaçırırsa sahnede huysuzlaşabileceğini söyledi.

Gösteri günü bizimki uykusunu almış starların rahatlığı içindeydi. Üzerinde bermuda gömlek, elinde sahte mikrofon, gözünde güneş gözlüğü ile “*gol gol gol, ale ale ale*” diye zıplayarak sahnede playback yaptı. Arkasında, yaşları 10 civarında 5 vokalist kız dans ediyordu. Hepsi yetişkin kıyafetleri içinde ve ağır makyajlıydı.

Onları gururla izleyen anneleri ise, saçlarını küçük fiyonglarla tutturmuş, çiçekli mini eteklerinin altına kısa beyaz çoraplar giymişti. Çocuklarını büyütmeye çalışanlarda, kendilerini küçültme telaşı seziliyordu adeta...

“Minik Show” boyunca tek bir çocuk şarkısı bile söylenmedi. Çocuklar hep “büyük şarkıları”nı söyler gibi yaptılar. Ancak doğrusu, “büyük şarkıları” dediğimiz şey de çocuk tekerlemelerine benzer nakaratlardan ibaretti.

Yetişkin görünmeye çalışan çocuklarla, çocuk görünmeye çalışan yetişkinler tuhaf bir orta noktada buluşmuştu:

Kimse çocuk değildi sanki orada; lakin kimse yetişkin de değildi...

* * *

Neil Postman, *Çocukluğun Yokoluşu* (İmge, 1995) adını taktığı bu gelişmeden tamamen televizyonu sorumlu tutuyor. Postman’a göre TV, çocukluk ile yetişkinlik arasındaki sınır çizgisini yok ediyor. Kitaptan farklı olarak televizyonun anlaşılmak için özel bir eğitim gerektirmediğine ve genç yaşlı, zengin fakir, okumuş cahil ayrımı yapmadan 6 yaşından 60 yaşına kadar her kesime ulaşabildiğine dikkat çeken Postman, “TV çağı”nın insanları üç yaş grubuna ayırdığını söylüyor:

Bebekler, ihtiyarlar ve bu ikisinin ortasında “yetişkin ço-cuk”lar...

Televizyon dilinin, en ilkel izleyicinin algılayabileceği bir düzeyde kodlandığını göz önüne alırsak, bu dilin çocukları yetişkinleştirirken, yetişkinleri de çocuklaştırmasına şaşmamamız gerek. O yüzden “Ağzı olan konuşuyo, di mi baba ya?” sorusuna “Hak’katen oğlum ya...” diye cevap yetiştiren babalar (ne tam çocuksu ne de tam ergin olan, garip) bir ortak dil yakalamış oluyor.

Öğle yemeği için hamburgerciyi seçen anneler de çocuklarıyla ortak bir damak tadında buluşmanın keyfini sürüyor.

Postman’ın yayımladığı bir araştırma, yetişkinleri eğlendiren filmlerden çoğunun (*Red Kid, Süpermen, Batman* vs.) çocukların da “Top 10” listesinde yer aldığını ortaya koyuyor.

“Yetişkin çocuklar” kategorisi, televizyonda ciddi *talk-show*’lar yapan ufaklıkları, “büyümüş de küçülmüş” Küçük İbo’ları, çok bilmiş Ayşecik’leri açıkladığı gibi, koca koca adamların yarışma adı altında, göbeklerini hoplata hoplata birbirinin suratına pasta fırlatma oyunu oynamalarını da izaha yetiyor.

Büyükler çocukça eğlenedursun, çocukların sokak oyunları yerini para, kumar ve şöhrete endeksli oyunlara bırakıyor; oyuncakları dehşet silahlarına dönüşüyor. Bir oyuncakçı dükkânını gezin, ne demek istediğimi anlayacaksınız.

* * *

Çocuklar çocukluktan bu denli mahrum ve çocukluğa bu kadar muhtaç iken ne yapılabilir? Onlardan minyatür yetişkinler yaratma sevdamızı bir kenara koyup yaşlarına uygun giysiler içinde çocuk şarkıları söylemelerini, iktidar hırsına veya savaş histerisine kapılmadan oyunlar oynamalarını, reklam dili dışında diller ve köfte-ekmek dışında besinlerle tanışmalarını istemek için çok geç mi? Bizleri çocuklaştırırken, onları vakitsiz olgunlaştıran bu süreç kaçınılmaz mı?

Değil elbet... Ancak bunu tersine çevirmek bir hayli emek istiyor. Medya tasallutuna kafa tutabilmek için Ricky Martin’den daha cazip, Red Kid’den daha komik, Süpermen’den daha maceraperest olmak zorundayız.

Çocuklarımızı ekran karşısından alıp onlara neşeli şarkılar öğretmeli, kitapla, masalla, şiirle tanıştırmalı, sohbet etmeli, yeni tatlar tattırmalı, eğlenceli oyunlar oynatmalıyız.

Çocuklarımızı TV’nin elinden kurtarabilmek için önce kendimizi TV karşısından kaldırabilmemiz gerek. Asıl zor olan da bu... Çünkü televizyon, çoğumuzu çoktan çocuklaştırdı bile...

Çocuklar, İnadına Sokağa!..

Oğlumun her fırsatta izlediği çizgi film kanalında bir fragman dikkatimi çekti:

“Kış geldi... Noel, yeni yıl kutlamaları bitti,” diye başlıyordu film...

“Noel kutlamaları bizim oğlana ne ifade edecek?” diye merakla izlemeye koyuldum. Ekranda sevimsiz bir kardan adam atkıyla boğazlanırken, can sıkıcı bir kadın sesi aynen şöyle diyordu:

> Günler soğuk algınlığı ve sıkıntıyla geçiyor. Kardanadamı öperek eğlenemezsiniz. Tam tersi canınız yanar. Hem bizimle eğlenmek varken, niye bir kardan adamı öpmek isteyesiniz ki?.. En sevdiğiniz çizgi film kahramanları bizim kanalda sizi güldürmeye hazır. Bu kışı arkadaşlarınızla geçirin.

Bizim kırk yıllık sevimli kardanadam, birden öptüğü çocukların canını yakan ceberrut bir kahramana dönüşmüştü. Çocuklar kış günü sokağa çıkıp kartopu oynayacağına, evde hiç hareket etmeden televizyona gözünü dikip Örümcek Adam’ın serüvenlerini izlemeliydi.

ABD’den, her kıtadaki çocuğa kendi dilinde ulaşan bu fragman bütün kış boyunca neredeyse yarım saatte bir yayımlandı. Bir Türk çocuğunun ortalama üç saatini ekran başında geçirdiğini göz önüne alırsanız sözünü ettiğim beyin yıkamanın gücü ortaya çıkar.

* * *

Modern dünyanın boş zamanlarına kadar köleleştirdiği insanoğlunun son kalesi çocukluk...

Hiyerarşi gözetmeksizin herkese ağzına geleni söyleyebildiği, özgürce oyunlar oynayabildiği, düş gücünü doyasıya kullanabildiği yegâne yaşam dilimi... İşte şimdi bu kaleye saldırıyorlar. Elimizde kalan son birkaç yılı da bizden almaya çalışıyorlar.

Zaten nicedir büyüklerin kıyafeti içinde birer minyatür gibi çocuklar...

Büyüklerin şarkılarını söyler gibi yapıyor, onlarla aynı yiyecekleri yiyip aynı filmleri seyrediyorlar.

Büyüklerin mekânlarında, büyüklerin reklam filmlerinde, büyüklerin televizyon programlarında bütün bilmişlikleriyle boy gösteriyorlar.

“Oyun” denilen koca yaratıcılık bahçesi, budana budana kreşlerin dört duvarı arasında büyüklerin kurguladığı birkaç saatlik seanslara sıkışmış durumda...

Bahçenin yerini televizyon, “kocabaş”ın yerini “robot köpek” “çember”in yerini “otomatik topaç” aldı.

Nihayet şimdi miniklerin hayatla son bağı da koparılıyor:

Çocuk doğadan kovuluyor.

Çocuğa ayıracak vakti olmayan büyüklerin de gönüllü katıldığı sinsi bir kuşatma sokağı, bahçeyi, kırı, çimi, karı, yağmuru, toprağı siliyor çocuklarımızın hayatından...

Kuralsız, özgür, başına buyruk, düşe kalka büyüyeceği bir doğal yaşam yerine onları evde, kreşte, okulda kampa, kursa sokup hayatla, parayla, başarı hırsıyla erken tanıştıracak bir yarışa hazırlıyoruz.

Böylece ömür boyu sürecek bir öğütülmeyi her gün biraz daha erkene çekiyoruz.

Yarına yalnız ve bunalımlı çocuklar hazırlıyoruz.

* * *

Bu kuşatmayı yarmanın tek yolu insanoğlunun kendisi gibi olabildiği yegâne hayat parçasını, yani çocukluğu sonuna kadar savunmaktır.

O periyodu kısaltmak bir yana, ne kadar uzatıp tüm ömre yayabilirsek o kadar başı dik, özgüveni olan, doğayla ve kendisiyle barışık kuşaklar yetişir.

Kaybolan çocukluğu yeniden bulabilmek için, evlatlarımızın ayaklarına bağladığımız altın prangaları çözecek bir “çocuk hakları hareketi”ne ihtiyacımız var.

Yeniden çocuk şarkıları söyleyip onlara kendi kıyafetlerini, yiyeceklerini, çocuk bahçelerini geri verecek bir hareket lazım...

Eski oyunların keyfini taşıyan ve sokaktan doğan bir hareket...

Simgesi kocaman bir kardan adam...

Sloganı:

“Kardan adamı öpün; eğlenirsiniz!”

Çocuklardan Mesaj Var

23 Nisan Haftası, Bilkent İlköğretim Okulu'nda küçük dostlarla buluştuk. Okuldan, aileden, oyundan konuştuk.

O gün herkes koltuğunu çocuklara bırakıyordu ya, ben de köşemi bırakmak istedim. Mikrofonu onlara verdim.

* * *

Önce bir hesap yaptık çocuklarla:

Çoğu, akşam 9 civarı uyuyormuş. Sabah da 7'de kalkıyorlar. Yani günün 10 saati uykuda geçiyor.

Okul, akşam 4'e kadar... 9 saat de orada geçti; kaldı 5 saat...

5 saatin 1 saati ödevle geçiyor, l saati yemek telaşıyla, l saati uyku hazırlığıyla, l saati de TV karşısında...

Kalan "son saat"te kimi arkadaşıyla kimi atariyle oynuyordu.

Dinleyiciler arasında veliler de vardı. Bu hesabı yapınca fark ettik ki çocuklar bizim hayatımızın tamamını kaplıyor gibi gözükse de aslında biz onların hayatında yokuz.

Yemeğini hazırlıyor, ödevine yardım ediyor, banyosunu yaptırıyor, uyutuyor, giydiriyoruz. Ona iyi eğitim, besleyici yemek, vaktinde uyku, sağlıklı yaşam sununca arada başını okşayıp öpünce görevimizi yaptık sanıyoruz.

Bunlar o kadar yorucu ki, hepsi bittiğinde onu bir televizyon ya da bilgisayar ekranı karşısına oturtup biraz "kafa dinlemek" istiyoruz.

Çünkü işimiz var; çok işimiz var.

* * *

Sonra şikâyetlerini anlattı çocuklar...

Ana babaları işten eve geç ve yorgun geliyordu. Gelince ya televizyon ya telefonla meşgul oluyordu.

Ben de kışkırttım biraz: “Eğitin onları, dedim: Siz, hayatın kaynağına onlardan daha yakınsınız. Çünkü oradan yeni geldiniz. Oysa onlar sevginin tadını unutacak kadar büyüdüler. Yardımcı olun onlara... Sevgiyi hatırlatın.

İşlerinin çok olduğunu söyleyeceklerdir. Aldırmayın. TV kumandasını, ceptelefonlarını alıp saklayın usulca... Sizi dünyaya getirmekle işlerinin bitmediğini, tersine başladığını hatırlatın.

Akşamüstü işyerini basın, önündeki kâğıda ‘Ben her işinden daha önemliyim,’ yazın. Elinden tutup sokağa çıkartın. Sirke, sinemaya, yemeğe götürün onları... Arkadaşlarınızla, kahramanlarınızla tanıştırın. Derslerinizi, dertlerinizi anlatın.

Mutluluğu bilmiyorlar, bilseler de hemen yanı başındayken görmüyorlar. Yaşlanınca da pişman olup ‘Ah keşke zamanında,’ diye başlıyorlar, iyisi mi vakit varken tanıştırın mutlulukla...

Sevgiyi öğretin onlara... en baştan...”

* * *

Ana babalarıyla neler yapabileceklerini de düşündük çocuklarla:

Birlikte resim yaptıklarını düşlediler... Resimli günlük tuttuklarını...

Birbirlerinin fotoğrafını çekip ortak bir albüme koyduklarını...

Ortak figürler yaratıp dans ettiklerini...

Ne çok şey vardı yapacak, evdeki malzemeden mutluluk damıtmak için hayata...

* * *

Harika bir gün geçirdik.

Sonradan öğrendim ki, ertesi gün birkaç veli ceptelefonunu kaybetmiş.

Birkaçıyla da hafta sonu sirkte karşılaştık, uzaktan selamlaştık.

Tanıştık sevgiyle...

Çocukların Üzerinden Çekin Ellerinizi!

Çocuklar arası bir film yarışması...

Okula başlama çağında bir kızın filmi...

Şeker mi şeker kız, çok bilmiş tavırlarla, 4 yaşındaki “dünyalar güzeli” kardeşiyle röportaj yapıyor:

“Yüzünün nemlenmesi için hangi kremi tercih ediyorsun?”

“Cildinin bakımlı ve güzel kalmasını neye borçlusun?”

Ufaklık, tombul parmağını elindeki krem kutusuna saplayarak cilt bakımının ve krem korumasının önemini anlatıyor.

Sonra da 26 kilo kalmasının sırlarını veriyor.

* * *

Aynı şehirde bir başka evde, bir başka kız, okul çantasını hazırlıyor. Çantanın kapağında başı siyah örtüyle kapanmış bir bebek resmi var: “Tesettürlü Barbie” bu...

Güzellik endüstrisinin küçük ikonası, renkli gözleri, makyajlı yüzüyle bu topraklarda örtünüp çantalara kapak oldu da okula başlıyor bugün...

Çin malı, İran temalı bu bebeği neyle açıklamalı:

Küreselleşmenin kendine İslam dünyasında yeni pazarlar aramasıyla mı?

Yoksa İslam dünyasının popüler kültürün tüketim tezgâhlarına yanaşmasıyla mı?

Bunu başka bir yazıya bırakıp bugün okul yoluna koyulan bu iki kız çocuğuna bakmak istiyorum ben:

Birinin elinde güzellik kremi var, diğerinin çantasında çarşaflı bir bebek resmi...

Birbirlerinden giderek uzaklaşan bu çocuklar, yarının potansiyel karşıtlıklarını tohumluyorlar.

Kadın ve erkek, bebek yaştan uzaklaştırılıyor birbirinden...

Anneler, kızlarını erkeksiz plajlardan denize sokuyor.

Babalar, oğullarını kızsız okullara yolluyor.

Tavsiye ders kitaplarında Pinokyo hidayete eriyor, Heidi secdeye geliyor.

Medeniyetler daha kundakta çatışmaya başlıyor.

Mütedeyyin kitlelerin kaygısı anlaşılmaz değil:

Çocuk porno sitelerinde 2 yaşında bebeklerin teşhir edildiğini, bu sitelere en itibarlı isimlerin bilgisayarından girildiğini, liseli kızların "kusarak zayıflama"yı talim ettiğini, ekranda manken yarışması adı altında 15'lik lolita modellere, "Göğüslerin düşük, manken olmak istiyorsan, onları hallettirmen lazım," denildiğini gördükçe, "Kızım büyüyüp böyle mi olacak?" deyip daha bebek yaştan başını bağlıyorlar.

Ağustos sonu Anadolu'yu bir dolaşın da camilerdeki mezuniyet törenlerini görün.

Takkeli oğlanlar, örtülü kızlar, yaz boyu 5 gün süren Kuran kurslarından sertifika almalarını ilahiler okuyarak kutluyor. "Camilerarası dinî bilgi yarışması"nda derece alan öğrencilere İslam eserleri hediye ediliyor.

Bir başka mekânda, 4 yaşında bir kız çocuğu ezbere okuduğu "İstiklal Marşı"nın, "Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var," dizesine gelince ağlamaya başlıyor. Salondaki ihtiyarlarla bir olup gözyaşına gark oluyorlar.

* * *

Oysa oyun çağında çocuklar bunlar... Göğüsleri düşük mü, imanla mı dolu; bunu idrakten çok uzaklar...

Bu yaşta, ebeveynlerinin hayat tarzının minik modelleri ve bir ideoloji savaşının çocuk generalleri olarak sahneye sürülmeleri, insanlık ayıbı...

Daha ergen olmamış bir çocuğu çarşafa sokmak da yüzünü makyajlamak da çocuk haklarına aykırı...

Gelin vazgeçelim bu sevdadan; elimizi çekelim çocuklardan...

Noel Baba'dan Rolex İsteyen Çocuklar

Yazın Bodrum'da tatil yapan bir yakınım, sahilde 7-8 yaşlarında iki kızın konuşmasına şahit olmuş.

Birinin diğerine annesinden yakınırken, "Keşke benim annem Lady Gaga olsaydı," dediğini duymuş.

Ya popülerlik sevdasıyla ya da harcama kapasitesini artırma hevesiyle...

"Çocuk işte, ister tabii," diyebilirsiniz.

Ama mevzu biraz daha derin...

* * *

İngiliz *Daily Mail* gazetesinde çocuklarla ilgili ilginç bir haber vardı.

Ünlü alışveriş zinciri Selfridges, alışverişe gelen çocuklara, "Yılbaşında Noel Baba'dan ne istersiniz?" diye sormuş.

3 yaşında bir kız çocuğu kredi kartı istemiş.

Aynı yaşta bir oğlan, Rolex saat dilemiş.

Siparişler arasında Maserati araba da var, pırlantalı ceptelefonu da, iPad-3 de...

Kraliyet düğününde Kate Middleton'ın giydiği gelinlik de, yeniyetmelerin Noel Baba'nın torbasından çıkmasını arzuladığı hediyelerden...

Haberde yoktu ama bence burun ameliyatı olmak isteyenler de vardır kesin...

* * *

Çok değil, bir kuşak önce çocuk, çocuk gibiydi; yetişkin de yetişkin gibi...

Çocuğun ayrı zevkleri, oyunları, masalları, kıyafetleri vardı.

Son kuşakta, biraz da çocukların da tüketim sarmalına çekilmesiyle çocukla yetişkin arasındaki sınır çizgileri silindi.

Babalar, oğullarıyla bilgisayarda Pentagon destekli savaş oyunları oynuyor; anneler, kızlarıyla birlikte alışverişe çıkıyor.

Hepimiz “yetişkin çocuklar” haline geldik.

Tanıdığımız anlamda çocukluk bitti.

* * *

Bir başka örnek vereyim:

17-18 yaşlarında hemen her üç gençten biri sigara içiyor.

Hacettepe Üniversitesi, sigara paketleri üzerine konan dehşet verici fotoğrafların etkisini ölçerken gençlere, “Hangi resimli uyarı sizi etkiliyor?” diye sormuş.

Akciğer kanseri riskine dikkat çeken balçık haline gelmiş ciğer fotoğrafı gençleri pek korkutmuyormuş.

Erkekler en çok sigaranın cinsel iktidarsızlık yapmasından etkilenmiş, kızlarsa, “Hamileyken sigara içmek bebeğe zarar verir,” uyarısından...

“Yeni ergenlik çağı”nın somut göstergeleri bunlar...

* * *

“Ah ne güzeldi eskiden mahallede çocuklar misket, evcilik oynardı,” diye dövünmenin yararı yok.

Artık ne mahalle var ne misket...

Ergenlik yaşı öyle düştü ki, “evcilik”in yerini “evlilik” almak üzere...

Büyük kentlerde, 18 yaş altı kız çocuklarda kürtaj patlaması yaşandığı söyleniyor.

Noel Baba’dan hayır olmadığına göre erken büyümüş bu çocukları, her şeyden önce feci bir tatminsizlik hissi bekliyor.

Talepleri büyüdükçe, hayal kırıklıkları da büyüyecek çünkü...

Vakitsiz yetişkinleşmiş kuşağa, Lady Gaga dışında da rol modelleri ve pırlantalı ceptelefonundan başka mutluluk seçenekleri sunabilmemiz lazım.

Bunun için de evvela hep beraber televizyon karşısından kalkıp ekrana baktığımız kadar merakla ve hevesle birbirimize bakabilmeye ihtiyacımız var.

Yapabilir miyiz?

Şişman Güzeldir!

Hıdrellez âdetindendir:

O gün sabah yeliyle dilekler kâğıtlara yazılır, dala asılır ya da suya atılır.

Karaya hükmeden Hızır ile denizler hâkimi İlyas'ın onları toplayıp gereğini yapacağına inanılır.

Bir arkadaşım son Hıdrellez'de mahalle çocuklarının kâğıda yazdıkları dilekleri toplamış, gün doğmadan kalkıp gül ağacının dibini eşelemiş, tam gömecekken merak virüsü girmiş içine; gömmeden dilekçelere bir göz atmak istemiş.

Kendi oğullarının mesleki talepleri varmış.

8 yaşındaki komşu kızının dileği ise çok farklıymış:

"Allahım beni fazla kilolarımdan kurtar. Zayıflayayım. Cem bana âşık olsun."

* * *

Dinlediğimde çarpılmıştım.

Ankara'da bir gül ağacının dibinde yatan o talep, 32 bedenlik bir diyet siparişi aslında...

Çocuklara kadar sirayet eden bir sosyal illetin belirtisi...

"Zayıflamazsan seni sevmezler" baskısının hangi yaş grubuna kadar indiğinin belgesi...

"Taş atan çocuklar"ın ellerinin kelepçelendiği çağda önemsiz görünebilir; ama "kilo alan çocuklar"ın midesindeki kelepçe de bir başka toplumsal esareti simgeliyor.

Konu, en son Melisa ile gündeme geldi:

Babası, "Kızım yaşıtlarına göre çok kilolu; genç kızlığa geçişte vücudunda çatlaklar oluşacak. Zayıflama kampına göndermek istiyoruz

ama o istemiyor,” diye beyanat verince Sibel Can’ın 16 yaşındaki kızı Melisa hırs yapıp Gümüşlük’teki zayıflama kampına gitmiş ve 2 haftada 6 kilo vermiş.

Buluğ çağındaki bir çocukta bunun yaratabileceği tıbbi tehlikeleri doktorlar tartışıyor. Ancak işin sosyal boyutu da en az tıbbi boyutu kadar hastalıklı görünüyor.

* * *

Nedense bu “zayıflama kampı” ifadesi bende “toplama kampı”nı çağrıştırıyor.

O kamplarda hep derileri kemiklerine yapışmış tutsakların fotoğraflarını gördüğümüz için mi?

Yoksa bu “şişmana düşman”lığın ırkçılık boyutuna varmasından mı?

Diyet endüstrisi tarafından ha babam pompalanan bir “baskül faşizmi”, bütün kadın soyunu terörize etti.

TV’de “Bu ne hal,” ikazlı tombul teşhirleri...

Moda ve kadın dergilerinde envaı çeşit diyet reçeteleri...

Şişman kadını asansörden indirip zayıfını bindiren kıro reklamlar...

Filmlerde “kötü ve çirkin şişmanlar”la mücadele eden “başarılı, iyi ve zayıf” kahramanlar...

Bunlar, bir türlü zayıflayamadığına hayıflanan, yedikçe günah işlemiş gibi suçluluk duyan, kilo aldıkça aşağılanıp dışlanan, tartıya çıktıkça bunalıma giren, yılda iki hafta çıkabildiği kumsalda “göbeğim görünecek,” diye örtünen, “Geçen yılki elbisem dar geldi,” diye dertlenen, fiziğe tapınırken yeteneği boşveren bir nesil yarattı.

Toplu çocukların topluca kamplara sokulmasıyla da, inceldiği yerden kopacak hale geldi.

* * *

Artık “toplu hareket” edip “fazla kırolar”dan kurtulmanın, beyindeki yağlanmaya *liposuction* yaptırmanın, bedenle barışmanın zamanıdır.

Ankara’daki küçük kıza, “Cem, seni kilon nedeniyle sevmeyecekse hiç sevmesin daha iyi,” denmeli...

Melisa’ya baklava karınlı çatlak kafalıların, vücutta oluşacak çatlaklardan daha tehlikeli olduğu anlatılmalı...

Zayıflama kampından alınıp mesela Gümüşlük Akademisi’nde “Yaratıcı Şiir Atölyesi”ne yazdırılmalı...

Orada da ceza niyetine bir kâğıda 500 kere, “Vücudumu seviyorum,” yazdırılıp gül ağacı altına çukur kazdırılmalı...

Yetiş ya Hızır!

Çocuklar da gidiyor elden!

Proje Çocuklar

Çoğumuzun adında, ebeveynimizin murat ettiği istikbal kazılıdır:

Kırılmış “Umut”uyuzdur onların veya gecikmiş “Neşe”si...

Edinemedikleri “Servet”i... ya da bekledikleri “Önder”i...

Kulağımıza, “İsmiyle büyüsün,” diye fısıldandığı andan itibaren isimimizle büyüyen şey, bizi dünyaya getirenlerin yarım kalmış özlemleri veya bizden beklentileridir çoğu zaman...

Bunu, gizli bir parola gibi taşırız üzerimizde ömür boyu...

Lakin hayat, tekzip eder kimi isimleri:

İntihar etmiş bir “Umut”...

İflas etmiş bir “Servet”...

Genelevde bir “İffet” gibi...

* * *

Hayatın bu tür planlara nanik yaptığını bildiğimden şaşarım çocuğuna böyle iddialı isim takanlara...

Hele oğluna kendi ismini veren babalara...

Elif Berköz Ünyay, onlardan biriyle konuşmuştu *Milliyet Pazar*’da...

Berk Onuk, mühendislik okumak isterken, “annesinin teşviki ve duygusal baskısı” ile doktor olmuş. Ama ihtisasında aksilik çıkınca pratisyen hekim olarak kalmış. Anlaşılan ihtisas yapamaması onda ihtiras yapmış. Oğluna kendi adını takmış:

Fatih Berk...

Yetmemiş; iki yıl sonra doğan oğluna da kendi adını vermiş:

Çağrı Berk...

Megalomanlıktan mı?

Hayır, diyor ve niyetini şöyle itiraf ediyor Berk Bey:

> Baba Berk’in yapamadıklarını, bebe Berk’ler yapsın istedim. ÖSS’de üst düzey derece yapsınlar istedim. Ben yüzme bilmiyordum, gitar çalamıyordum, onlar öğrensin istedim.

* * *

Çoğu ebeveynde vardır bu potansiyel...

Dedik ya; her bebek, biraz da anne babasının yarım kalmış konutu üstüne çıkılacak kattır. Onların ismini yaşatacak, herkese onları hatırlatacaktır.

Ne cendere!

Bu “isimden kafesler”in, evlatları nasıl doğdukları günden itibaren ipotekli bir hayata mahkûm edeceği düşünülmez bile...

Baba, “Benim oğlum futbolcu olacak,” dedi mi bu, “müebbet cezası” hükmündedir.

Mesela Hakan Şükür oğlu Hakan’sanız...

Emre Güngör oğlu Emre’yseniz...

Ümit Karan oğlu Ümit’seniz...

Hakan Balta oğlu Hakan’sanız...

Size peşinen biçilen istikbalden kolay kaçamazsınız.

* * *

“Bebe Berk’ler, Baba Berk”in tasarladığı projeyi harfiyen gerçekleştirmiş.

Çağrı Berk, ÖSS birincisi olmuş. Fatih Berk, ÖSS yedincisi...

Hayata bakışları, hobileri ve tercihleriyle de gayet sağlıklı görünüyorlar. Ama herkeste bu, böyle olmayabilir.

Başaramadığını çocuğunda başarmak, ebeveyni ölümsüz kılsa da, ana babasının ismini üzerinde ebedi bir miras gibi taşımak “proje çocuklar”a çok ağır gelebilir.

Bazen proje gerçekleşmeyebilir. Taşıyıcı, ismin altında ezilebilir; bu, onulmaz acılara yol açabilir.

Bazıları, taşıdığı isimden daha başarılıdır; baba adı, ayağında pranga olabilir.

O yüzden ben, anne babaların, yarım düşlerini evlatlarıyla yamama tutkusunu, en temel çocuk haklarına aykırı buluyorum.

Çocuk, kendi yatağında büyümelidir.

Zor olan, evladında kendini yenileme tutkusunu gemleyip onun akacağı nehrin yatağını açmak, ona kendi çizdiği ufuklara doğru özgürce yelken açma fırsatı yaratmaktır.

Onu uğurladıktan sonra ya da onunla birlikte yeniden başlamak, yüzme öğrenmek, gitar çalmaktır.

Bunu yapabilenler, sadece bir evlat değil, kendilerini de yetiştirmiş olur.

Nice Yıllara Barbie!

Barbie bebek, 40'ına bastı.

İlk kez New York'ta bir oyuncak fuarında karşımıza çıktığında tarih, 9 Mart 1959'du.

30 santimetre boyundaki bu güzel plastik bebek, öbürleri gibi yatar yatmaz uyuyan, bir yerine bastırınca feryadı basan cinsten değildi.

İnce belli, belirgin göğüslü, uzun bacaklı ve çok bakımlıydı.

Tuvalet masasına oturup süslenip püslenmeye, gardırop karşısına geçip soyunup giyinmeye bayılıyordu. Varsa yoksa makyaj, kıyafet, balo, parti... Başka derdi yok gibiydi.

Ne iş yaptığını, nerede okuduğunu bilmezdiniz. Elinde pek kitap görmezdiniz. Kimliksizdi. Ama şık ve güzeldi. Soyup giydirebilir, banyoda yıkayıp saçını tarayabilir, aynı yastığa baş koyup yanak yanağa yatabilirdiniz.

Seri üretim çağının hızı, oyuncak sektörüne de damgasını vurunca Barbie çeşitleri de çoğaldı, insanoğlu tek eşle ömür geçirme dönemini kapatırken, çocuklar da tek bebekle büyüme huyuna veda etti. "Bir Barbie yetmez," sloganıyla tüketim kamçılandı. Bir anda çeşit çeşit, renk renk Barbie'ler çıktı piyasaya... İsteyene bomba gibi bir sarışın, isteyene kıvırcık saçlı bir zenci...

Cinsel özgürlük rüzgârlarının estiği 1960'larda, kadın erkek ilişkilerinde tekeşlilikten çokeşliliğe geçilirken Barbie de birden çok bebekle aynı anda oynamaya alıştırdı bizi...

Artık her bir bebeğe ve onların kıyafetine ayrı para ödemek zorundaydınız. Barbie'nize bir hediye almaya gittiğinizde, dükkân sahibi, aldığınız elbiseye şu ayakkabıların ne kadar yakışacağını ballandırarak anlatmaya başlıyor ve sizi baştan çıkarıyordu. Eve gidip giydirince Barbie hemen yeni cicileriyle gülümsüyor; ama o ayakkabıya uygun bir çantasının olmamasının eksikliğini de hemen hissettiriyordu.

Üstelik sarışına alsanız, zencisi de istiyor, masraf hepten katlanıyordu.

Barbie ilk yıl 3 dolardan üç yüz elli bin adet satıldı. Ama her bebeğin ayrı gardırobu olduğundan, elbiselerine harcanan para daha fazlaydı.

Süslü bebeğe gösterilen ilgi, oyuncak sanayiini harekete geçirdi.

1961 yılında “Sindy” adlı bir rakibi sürüldü piyasaya...

O da alımlı, güzel ve aptal gülüşlüydü, ama Barbie’yle yarışmasına imkân yoktu.

Ayrılanların gidip ayrıldıkları sevgililerine tıpatıp benzeyenlere âşık olması gibi Barbie’sinden sıkılanlar için de tek çıkış kapısı bir başka Barbie’ydi.

* * *

Zamanla Barbie kendine bir erkek arkadaş edindi.

Ken, gerçi iyi giyimli hoş çocuktu ama yine de evlere pek sokulmadı.

Barbie sadece bizim olmalıydı.

Ken’in iş yapmaması üzerine Barbie’yi üreten şirket, ağırlığı gardıroba ve dekorasyona verdi. Genç kızın evi, yatak odası, çalışma odası, banyosu, bahçesi, her türlü konfor ve ayrıntı düşünülerek tasarlandı. Giysileri ünlü stilistlerce hazırlandı. Saçları için özel şampuanlar üretildi. Adını taşıyan çocuk kozmetikleri çıktı.

Artık Barbie, dünya çapında düşlenen bir prototipti. Kızlar onun gibi olmak istiyordu; erkeklerse onun gibi biriyle olmak...

* * *

1970’lerde yapılan bir araştırma ABD’de liseli kızların yüzde 34’ünün bakire olmadığını ortaya koydu. Barbie’yle büyüyenler değişiyordu. Artık ergenlik çağını geçen Barbie de öyle kalamazdı. Sokaklarda punk rüzgârı eserken o, eski frapan giysileriyle dolaşamazdı. Yenilenmek zorundaydı. Yaratıcıları dâhiyane bir yöntemle bu değişimi de paraya tahvil etmeyi başardı. Piyasaya daha modern görünümlü yeni bir Barbie sürdüler ve eski

bebeklerini geri getirenlere yeni bebeklerin düşük fiyattan verileceğini duyurdular. Bunun üzerine milyonlarca çocuk, yıllar yılı aynı yastıkta yanak yanağa uyuduğu Barbie'sini feda edip yenisinin peşine düştü.

"Kullan-at" kültürü ilişkilerimize kadar yansımış, ebedi bağlılığın, sadakatin ve vefanın çağı sona ermişti. Demode kıyafetleriyle eski Barbie'ler, üzerlerinde eski sahiplerinin kokusunu taşıyarak fabrikaya gönderilirken, yeni Barbie, zincirli siyah deri elbiseleri ve erotik iç çamaşırlarıyla oyun odalarına girdi.

Yeni oyuncak, aslında eskisinin makyajı değişmiş haliydi ve artık ilişkilerinden çabuk sıkılmayı alışkanlık haline getiren insanoğlu, onu da çabuk eskitecekti. Zaten sistemin mantığı bunu gerektiriyordu. Barbie, her sıkılana başka bir yüzünü göstererek, makyajını sürekli yenileyerek yıllar yılı herkesin gözdesi olmayı başardı.

80'lerde hafif yorulur gibi oldu. AIDS korkusu geleneksel aileyi yeniden bir araya getirirken, Barbie fabrikası, en çok satılan bebek kıyafetinin "gelinlik" olduğunu açıkladı.

Dünya satışı 1 milyara ulaşınca tasarımcıları, 90'larda daha da cesaretlendi. Barbie artık 30'unu aşmıştı ve anne olma vakti gelmişti. Bebeğin karnına özel bir bölme yapıp bir cenin Barbie yerleştirdiler. Bir süre sonra Barbie, puset içinde bebeğini gezdirirken çıktı karşımıza...

90'larda nostalji sevenler için "Barbie klasikleri" sürüldü piyasaya... "Nerde o eski Barbie'ler," diyenler hoşnut edildi.

Bu arada İran'da peçeli taklitleri çıktı. Bazı Barbie'ler açılıp saçılırken taklitleri örtünerek tam bir tezat yarattı.

* * *

Ve mucize bebek, gelip 40'ına dayandı.

Geçenlerde 40'lık Barbie'nin yeni modelleri basına tanıtıldı. Cindy Crawford'u andıran bu yeni bebek, hâlâ güzel... Kızıl saçlısının dudağının sol üst köşesinde küçük bir ben göze çarpıyor. Sarışın olanın saçı permalı; bacaklarında ise kırmızı kelebek dövmeleri var.

Barbie, olgunluk çağına girerken bir genç kızın tazeliğini sergiliyor ve böylece onunla birlikte yaşlananların bir başka düşünü gerçekleştiriyor:

“Yaşını göstermemek...”

Dikkat, Cebinizde Canavar Var!

2000’lerin başında inanılmaz bir salgın, evleri istila etti. Özellikle büyük şehirlerde bir şekilde yan yana gelen çocukların en az yarısı ceplerinde bir deste Pokemon kartı taşıyor, bunları birbirleriyle dövüştürmeye çalışıyor ve kendi arasında, o hiç kimsenin anlamayacağı garip dille konuşuyordu.

Pokemon, *pocket monster* (cep canavarı) sözcüğünün kısaltılmışı.

Japonya doğumlu bir çizgi kahraman...

Ama ne Tarzan’a ne Süpermen’e ne Power Ranger’lara benziyor.

Burada tam 151 ayrı karakter var. Ve bu karakterlerin her biri bir karta sahip. Bu kartlarla bir iskambil oyunu oynanıyor. Oyun müthiş karmaşık. Her bir Pokemon’un farklı saldırı ve savunma gücü var. Çocuklar Pokemon oynarken karşılıklı olarak kartlarını diziyor ve savaştırıyor. Her Pokemon’un kaç enerjiyle hareket edebileceği kartın üzerinde gösteriliyor. Bir enerji, o Pokemon’u hareket ettirmeye yeterliyse, karşısındakine savaş açıyor ve diyelim, 20 puanlık zarar veriyor. Karşıdakinin canı 20 puanlıksa ömrü bitiyor (ölmüyor, bilincini kaybediyor); 50 puanlıksa kalan enerjiyle bu kez o saldırıyor. Lakin Pokemonlar, deneyimleri arttıkça gelişip daha güçlü hale gelebiliyor.

Bütün çocukların amacı da aynı:

“Pokemonların hepsini yakalayabilmek.”

Bu da hiç kolay değil. Tümünü yakalayabilmek için sürekli satın almak ya da değişmek zorundasınız. Bu zorunluluk, Pokemon’u, “dövüşerek kazanma” hırsını kamçılayan, müthiş yarışmacı bir oyuna dönüştürüyor.

* * *

Satoşi Taciri, Pokemon’u tam 6 yıl psikolog ve uzmanlarla çalışarak yaratmış.

İlk olarak 1996 yılında Nintendo firması tarafından piyasaya sürülen oyun, Japon oyuncak marketlerinde birinci sıraya yerleşmiş.

1998’de virüs, Amerikan televizyonlarına sıçramış ve Pokemon, birkaç ay içinde çocuk programları içinde en yüksek izlenme oranını yakalamış.

Sonra Avrupa’yı etkisi altına alan Pokemon rüzgârı, nihayet Türkiye’yi salladı.

2000’lerde rüzgâr derken tek bir çizgi filmden söz etmiyorum.

1000’e yakın ürünle, inanılmaz bir çeşitlilikle çocuklara ulaştı.

Kartları, çizgi filmleri, resimli çocuk kitapları, videoları, CD’leri, tişörtleri, plaj havlularıyla koca bir markaya dönüştü. Ürünler, İsrail’den Brezilya’ya kadar geniş bir coğrafyada satıldı.

İngiltere’de dönen Ankara Üniversitesi’nden bir çocuk eğitimi uzmanı, “Oyuncak mağazalarının bir katı Pokemon’a ayrılmıştı ve üzerinde Pokemon tişörtü olmayan bir tek çocuk bile yoktu,” diye anlatıyordu ulaşılan noktayı...

* * *

Pokemon, doğumunun ertesi yılı, dünya çapında 5 milyar doları aşan bir ciro yaptı.

Hakkında on bir bin internet sitesi açıldı. *Time* dergisine kapak oldu.

Ve nihayet çılgınlığın doruk noktası sayılan *Pokemon* filmi vizyona girdi.

ABD’de 52 milyon dolarlık hasılata ulaştı. Sonra Avrupa’yı fethetti.

Türkiye’de 50 sinemada birden gösterime girdi. Ve gösterildiği ilk hafta sonu 79 130 izleyici toplayarak tüm zamanların en iyi gişesini yaptı. 50 sinemada birden gösterime giren filmin ilk iki ayda elde ettiği gelir yaklaşık 500 milyar liraydı.

“Evdeki meraklı” yüzünden filmi ilk izleme şansı bulanlar arasında yer aldım. Ama itiraf edeyim ki pek bir şey anlamadım. Daha önce *Tarzan*’ı, *Deniz Kızı*’nı, *Aslan Kral*’ı, *Karıncalar*’ı, *Oyuncak Hikâyesi*’ni izlemiş bir baba olarak bunlarla kıyaslandığında *Pokemon*’u hiç de sempatik bulmadığımı söylemeliyim.

* * *

Filmin öyküsü şu:

Bir grup bilimadamı, en güçlü Pokemon'u yaratmak için gizli bir laboratuvarda çalışıyor. Bunu başarmak için efsanevi Pokemon Mew'in Amazon'da keşfedilen fosilleşmiş saçından bir DNA örneği alıp onun genlerinden biyoenerji sahibi Mewtwo'yu yaratıyorlar. Ancak bu canavar, yaratıcılarını yok ediyor ve dünyadan intikam almaya girişiyor. Kahramanlarımız da bu canavarı yenerek dünyayı kurtarmaya çalışıyor.

Klasik iyi kötü kutuplaşması burada da var.

Senaryosu ve görsel tasarımıyla *Pokemon*, bana klasik Japon animasyon filmlerinin, Batılı pop kültürüyle soslandırılmış bir versiyonu gibi geldi. Bütün o dijital sesler, tuhaf efektler, garip ses tonları, kahraman kalabalığı, baş döndürücü montaj ve bitmek bilmez dövüş sahneleri içinde bunaldım.

Ama çıkarken çocukların çoğu, ana babalarıyla bir sonraki matinede yeniden izleme pazarlığı yapıyordu.

* * *

Pokemon'u Türkiye'de pazarlayan Hasbro'nun bu tüketim çılgınlığından bu yıl için hedeflediği satış 5 milyon dolar...

Türkiye, 1000 Pokemon üründen ancak 30'uyla tanıştı. Fiyatları 3-20 milyon arasında değişen anahtarlıklar, toplar, tişörtler, oyuncakların yanına çikolata, süt, nevresim, şapka, yastık, defter, kalem, saat, ayakkabı ve ikinci film de eklenecek. 151 karakter olduğunu düşünürseniz yıl sonu geldiğinde ekranlarınızın, perdelerinizin, çekmecelerinizin bu garip cep yaratıklarıyla dolacağını tahmin etmeniz güç olmaz. Henüz pedagoglardan bir ses çıkmadı.

Bense oğlumu cep canavarlarının elinden kurtarabilmek için bilmediğim bir kart oyunu, isimlerini bile telaffuz edemediğim kahramanlar ve hiç hazzetmediğim bir çizgi filmle rekabet etmek zorundayım.

Ne yazık ki, buna da enerji puanım yetmiyor.

Tutkunun Son Durağı...

Oyun çağında çocuğu olanlar bilir, günümüzde sevimli bir oyuncak bulmanın imkânsızlığını...

Oyuncakçıya girersiniz, aradığınız ya ufaklığın yaratıcılığını kamçılayacak bir hediyedir ya da çocukluğunuz boyu kucağınızda gezdirdiğiniz türden sevimli bir kedi yavrusu veya güzel bir bebek... Oysa daha girişte, elde pompalı tüfek, başta bandajlarıyla azman anti-terör timleri karşılar sizi...

Action-Man, Süpermen, Batman çelik bakışlarla raflarda yan yana dizilmiştir.

Power Ranger'lar, Ninja Kaplumbağalarla ha kapıştı ha kapışacak.

Her taraf korkunç silahlar, irikıyım kahramanlar ve onların çirkin düşmanlarıyla, yaratıklarla doludur.

Ufaklık yanınızdaysa elini bıraktığınız anda hemen bir makineli tüfek kapıp, "Güç bende artık!" diye bağıracağından emin olabilirsiniz.

"Sadece güçlülerin muteber sayıldığı" dünyanın çıraklık eğitimi o dükkânda başlar.

Bizim gibi eve ve okula olabildiğince silah sokmayan ana babalar için Batman'in cazibesiyle yarışabilecek oyuncak bulmak başlı başına bir sorundur.

* * *

"Furby", biraz da o yüzden başta cazip görünmüştü.

Kısaca tanıtayım:

Bu, ABD yapımı bir "sanal yaratık"... İki avuç içinde saklanabilen, sevimli bir yumurcak... Bizimkinin gri-siyah tüyleri, kocaman yeşil gözleri, beyaz uzun kulakları ve sarı gagası var.

Asıl önemlisi, konuşabiliyor. Ama öyle yatırınca ağlayan bebeklerden değil... Amerikalı bir bilgisayar programcısının dehası sayesinde kendine özgü bir dil konuşuyor, acıkınca söylüyor, gagasını aralayıp diline parmağınızla dokunursanız, “*Yımmm, yımmm*,” sesleri çıkarıp doyuyor, bazen geğirip özür diliyor, müzik açarsanız şarkı söyleyip dans ediyor, gıdıklarsanız kıkırdıyor, ilgilenmezseniz, “*Boring*...” (Sıkıldım) diye şikâyet ediyor. Dokunmazsanız horlayarak uykuya dalıyor. Üstelik öğreniyor da... Mesela öpücük yolladığında başını okşarsanız, bundan hoşlandığınızı fark edip daha çok sevgi gösteriyor. Aldırmazsanız bir daha öpmüyor. Yani huyunu suyunu siz biçimlendiriyorsunuz.

Furby, bizim aileye katılınca oğlum kendi beslenmesinden çok onunkiyle ilgilenmeye başlamıştı. Aynı saatte uyuyup aynı saatte uyanıyorlar, birlikte gülüp birlikte dans ediyorlardı. Daha önce hiçbir oyuncağıyla kuramadığı kadar sıcak bir ilişki kurmuştu onunla... Kokuları birbirine karışmıştı.

* * *

Sonra geçen hafta Furby birdenbire sustu. Kocaman mavi gözlerini boşluğa dikip öylece kalakaldı.

En yakın “sanal arkadaş”ını kaybetmenin oğlum üzerinde ne etki yapacağını kestiremediğimden, “Herhalde bir rahatsızlığı vardır, doktora götürelim,” filan diye zaman kazanmaya çalışırken oğlum tokat gibi bir cümleyle beni gerçekle buluşmaya çağırdı:

“Bu bozuldu baba, yenisini alalım,” dedi. İtiraf edeyim ki yıkıldım. Furby’nin ömür boyu bir yastığa baş konacak bir arkadaş değil, tüyle kaplanmış bir bilgisayar programından ibaret olduğunu küçücük oğlum hatırlatıyordu bana... “Sen hastalansan biz seni değiştirecek miyiz,” filan demeye kalktım ama nafile... Oyun bozulmuştu.

Bezden yapılma uyduruk bir “sarman” kediyi, çocukluğunun yegâne anısı olarak oğluna miras bırakmaya hazırlanan bir babanın, pili biten oyuncağını, çöpe atıp yenisiyle değiştirmeye hazır bir oğulla yüzleşmesi şaşırtıcıydı tabii...

Belki de bu şaşkınlığın dehlizlerinde, “Ya benim pilim bitince ne olacak,” endişesi yatıyordu.

* * *

Nesnelerle olduğu gibi insanlarla da “işlevsellik”leri ölçüsünde ilişki kuran bir kuşak yetişiyor. Daha çok sayıda yaşlının huzurevine çekilmesinin nedeni bu bence... Boşanmaların hızla artması da ondan...

“Bozulunca” değiştiriyoruz artık...

Buzdolabı için geçerli olan kural, niye ailemiz için geçerli olmasın?..

Gelinliğini hayatı boyunca bir sandık içinde naftalinleyip saklamış olanlar, nikâhtan sonra yırtılıp atılan kâğıttan gelinlikleri anlamakta güçlük çekiyor. Oysa bez mendiller kâğıt peçetelere yenik düştüğünden beri her şeyi kullanıp atmıyor muyuz? Pencerelerimizi Vita kutusunda sardunyalar yerine, plastik çiçekler süslemiyor mu? Kediler tüy döküyor diye pilli bebekler sevmiyor muyuz?

İnternetteki muhabbet siteleri, bir gün Japonya’dan, ertesi gün Meksika’dan bir arkadaşla sohbet fırsatı veriyor. Gündelik, geçici ve sıradan ilişkiler kurup sıkılınca kesiyoruz.

“Ey vatan gözyaşların dinsin, yetiştik çünkü biz” marşıyla yetişenlerin çocukları, vatanın durumu “bozulduğu” için, mezun olur olmaz bir burs bulup ülke “değiştirme” telaşında...

“Verdiği nevresim daha dayanıklı,” diye gazetesini, “Lideri daha babacan,” diye partisini değiştirebilenlerin yeni dünyasında fanatik bağımlılıklar son buluyor.

Tutkunun son durağındayız; mantık galip geliyor.

Tüylü bir bilgisayar, bize sevdanın son hallerini haber veriyor.

Bildiğiniz “Düzgün” Bir Masal Var mı?

Çocuk sahibi olduğumdan beridir fark ettim ki, ortada çok ciddi bir “masal sorunu” var.

Size şaka gibi gelebilir ama değil.

Malumunuz, çocukların çoğu dünyayla iletişimini masallar aracılığıyla kuruyor.

Masal kişileriyle özdeşleşip maceralar yaşıyor ve o arada da sorun çözmeyi, ilişki kurmayı, iyiyi kötüden ayırmayı öğreniyor; insanları ve kendini tanıyor.

Üstelik masalların zaman ve mekân sınırı yok. Kuşaklar ve sınırlar ötesi bir çocuk imparatorluğu adeta... Uluslararası bir iletişim aracı... Dilden dile, devirden devire sıçrayan bir enternasyonal hayal âlemi...

Ben masalların gerçeküstülüğüne her zaman hayranlık duymuşumdur. “Develerin tellal, pirelerin berber” olduğu ve babamın beşiğini tıngır mıngır sallayabildiğim bir “zamanda yolculuk”a daima şapka çıkarmışımdır.

“Öyleyse sorun ne?” diyeceksiniz...

İşin “sorun” olan yanı şu ki, konu bu kadar önemli olmasına rağmen, bir yandan da “güvenilir” masal bulmak son derece zor.

Geçenlerde Deniz Gökçe o güzelim *Alice Harikalar Diyarı*’nda masalının gerçek hikâyesini yazdı. Meğer kitabın yazarı aslında XIX. yüzyılda yaşamış bir İngiliz matematikçisiymiş. Küçük kızlara ilgi duyan bir sapıkmış. Çalıştığı üniversitenin dekanının küçük kızına tutulmuş ve onu üniversitenin gölünde sandal gezilerine çıkararak hikâyeler anlatmaya başlamış, işte Alice’in Harikalar Diyarı’ndaki masalları, bu hikâyelerden çıkmış.

İşin sonu daha da korkunç: Alice yaşı ilerleyip genç kız olunca, bizim profesörün sapıklığının farkına varmış ve intihar etmiş.

Şimdi çocuklarımıza ballandırarak anlattığımız bu masal, işte böyle bir tarihçeye dayanıyormuş.

* * *

Gelin de endişelenmeyin.

Biraz daha araştırınca anladım ki sadece Alice değil, bizim Pamuk Prenses, Uyuyan Güzel, Külkedisi, Çizmeli Kedi, yani tanıdığımız masal kahramanlarının çoğu, XVII. yüzyılda Fransa'da halk arasında anlatılan yarı pornografik öykülerden çıkıp gelmiş. Zamanla sansürlenerek günün koşullarına uydurulmuşlar. Örneğin, orijinal masalda Uyuyan Prenses'i yüzyıllık uykusundan yakışıklı bir prens değil, evli bir adam, üstelik de tecavüz ederek uyandırıyormuş. Prenses de bu ilişkiden hamile kalıyormuş.

Bunu duyunca, aklıma, yıllar önce okuduğum bir *Kırmızı Şapkalı Kız* yorumu geldi.

"O da mı?" diyeceksiniz... Ne sandınız?.. Kırmızının insanın içindeki cinsel eğilim ve dürtüleri simgelediğini artık çocuklar bile biliyor.

Masalın ruhbilimsel çözümüne girişirseniz, anlıyorsunuz ki aslında "Kırmızı Şapkalı Kız"ımız henüz ergenlik çağı sorunlarıyla boğuşan bir yeniyetmedir. Annesi (yani kızın süper egosu) Kırmızı Şapkalı Kız'ın içgüdülerini bastırmak için, onu yola çıkmadan sıkı sıkı tembihler. "Sağa sola bakıp, oyalanmamasını," söyler. Ama "orman", (yani bilinçaltının gizemli derinlikleri) birbirinden çekici günahlarla doludur. Meraklı küçük kızımız, neşe içinde ormana dalınca kurt (yani bilinçaltı) devreye girer:

"Acelen ne küçük kız? Bak orman ne kadar güzel. Biraz dolaşmak istemez misin?" der. (Bütün erkekler lafa böyle girmez mi?)

İşte Freud'un ünlü "haz ilkesi" orada devreye girer. Ergenlik dürtülerinin etkisi altındaki kızımız, kendini kurda kaptırır.

Sonrası malum... Kurt, anneannenin adresini alır. Onu yutar ve yaşlı kadının giysilerine bürünerek bizim kırmızı şapkalıyı "yatağına alır". Neyse ki son anda avcı (işte baba yetişti) çıkagelir. Kızını kurtarır. (Bilinçaltının vahşi güdüleri yenik düşer.) Kurdun karnını yarar (eski zaman sezaryeni), anneanneyi çıkarır, sonra da kurdun karnına taşlar doldurarak onu (yani kızın bilinçaltını) sonsuza kadar prangaya vurur. Böylece "Kırmızı Şapkalı Kız"ımız da yoldan çıkmanın bedelini, kurtların nasıl kılık değiştirmiş

canavarlar olduğunu öğrenmiş olur. Bir daha da asla ormandan (içinden) gelen sese kulak vermez...

* * *

Bilmem bana hak vermeye başladınız mı?

Bitmedi:

Bir de şu “alternatif final”i dinleyin:

> Avcı eve girip kurtla kızı yatakta bulunca baltasına davranır. Ancak kız, kurtla birlikte avcıya dönüp onu azarlar:
>
> “Seni seksist manyak... Sen ne hakla kadınlarla kurtların kendi aralarındaki bir sorunu baltayla çözmeye kalkıyorsun? Bizim bu sorunu, bir erkek olmadan çözemeyeceğimizi mi sanıyorsun?”
>
> Bu konuşmadan sonra anneanne, kurdun karnından, dışarı fırlar, baltayı kaptığı gibi avcının kellesini uçurur. Sonra da kurt, anneanne ve Kırmızı Başlıklı Kız, kafa kafaya verip ormanda, karşılıklı saygıya dayalı yeni bir yaşam kurarlar.

Tahmin ettiğiniz gibi, bu da masalın feminist yorumu ve James Finn Garner’ın *Siz Hâlâ Ananızın Masallarını mı Okuyorsunuz*? (Güncel, 1995) başlıklı kitabında yer alıyor.

Masallarda süregiden bu “cinsel savaş”ı gördükten sonra, oğluma masal anlatmaya korkar oldum.

Tanrı aşkına söyleyin, bildiğiniz “sağlıklı bir masal” var mı?

Arın’ın Yarını

Arkadaşımız Nebil Özgentürk ile sevgili eşi Nehir’in bir bebekleri oldu.

Koşturarak gidip gördük:

Fındık kadar ağzı memede...

Gözleri yumuk; avuçları da...

Eflatuni ayağı, mürekkepbalığı yavrusunu andırıyor ve çocuk özlemi çekenlerde koklayıp ısırma iştahı uyandırıyor.

Aylar öncesinden bebeğe isim ısmarlamışlardı. Sevdiğim erkek isimlerinden hazırladığım kitapçığın kapağını açtım; hastane odasında aday isimleri A’dan Z’ye doğru birer birer saydım:

Alaz... Arın... Destan... Güz... Meftun... Nâr... Rüzgâr...

25 isimlik “sunum” bitince karıkoca birbirlerine bakıp aynı adı fısıldadı bebeciğin kulağına:

“Arın”.

* * *

Arın bebeği, krize, şiddete, nefrete bulanmış manşetler karşıladı.

Ona bakarken, benim şimdiki yaşıma geldiğinde nelerle karşılaşacağını hayal etmeye çalıştım.

Gazetede bir haber var:

“E-posta tarih oluyor,” diyor.

Daha mektubun yası bitmeden, elektronik postaya da veda ediyoruz demek...

Arın Bebek, “E-posta diye bir şey varmış eskiden,” diye anlatacak ilerde torununa; “Büyük dedenler, ninenler oradan yazışırmış.”

Belki de soracak ufaklık:

“Yazı ne ki dede?”

* * *

“İngiliz fütürolog Richard Watson, hayatımızda 50 yıl içinde yok olacak şeyleri sıraladı,” diyor *Milliyet*’in internet sayfasındaki haber...

“Zamanın yelinden neler kurtulabilecek? Yerine ne gelecek?” diye merakla okunan, sürprizli bir istikbalcilik oyunu gibi sayfalar...

Eşya tamiri, tüplü TV, faks, mendil gitti bile...

“2014’te kaybolmak kaybolacak,” diyor Watson... Birkaç yıl sonra isteseniz de izinizi kaybettiremeyeceksiniz yani...

Ardından ceptelefonu ve DVD’ye geliyor veda sırası...

10 yıla kadar postanenin, kütüphanenin, kasabın, telif hakkının miadını doldurması bekleniyor.

20 yıl içinde bedava otoyollar, AM radyolar, hafta sonu tatilleri, ciltte kırışıklıklar, sendikalar, anahtarlar, öğle yemekleri mazide kalacakmış.

Bir de mahremiyet tabii –ki kısmen yok oldu bile...

Paradan ve petrolden kurtulmak için 20 seneden fazlası gerekiyor.

Çeyrek asır sonra orta sınıfın ve ulusal para birimlerinin tamamen ortadan kalkacağı tahmin ediliyor. Gece uykusunun da... Buzulların da... Sağırlığın da...

Google, kravat, körlük, oturma odası ve gazete, 30-40 yıl daha yaşayacak gibi görünüyor.

Arın, muhtemelen gazeteyi de annesinden dinlediği bir masal gibi anlatacak çocuğuna:

“Dedenler, kâğıttan okurmuş haberleri... Elleri mürekkeplenirmiş okurken...”

Mürekkep kalacak mı ki “yArın”a?

* * *

Gelecekbilimcilere göre Arın, benim yaşıma geldiğinde ulus devletler tarihten silinmiş, çirkinliğe ve ağrıya çare bulunmuş olacak.

Ölüme?

Belki...

Ama o zamana kadar önce Birinci Dünya Savaşı’nın son gazileri çekilecek yeryüzünden, sonra İkinci Dünya Savaşı’nınkiler...

Arın benim yaşıma geldiğinde, bizler de çoktan çekip gitmiş olacağız.

Arın belki eski bir kazayı hatırlar gibi, üzülerek okuyacak bugünün manşetlerini... Acıyacak, kendinden öncekilerin içinde umarsızca debelenip durduğu şiddete, krize, nefrete...

Umarım o zamana, insanlık bunları aşmış olacak.

Ve o, 50 yıl sonra çok gülecek bu yazıya...

Yazı kalırsa tabii..

III. Okul Çağında

Bırakın Oynasınlar!

Eskiden kreş ya da anaokullarının çıkış saatlerinde, eve gitmeye yanaşmayıp okul bahçesinde neşeyle oynayan çocukları görünce, “Bütün gün oynuyorlar, yine de doymuyorlar,” diye düşünürdüm.

Yıllar sonra çocuk sahibi olunca, anladım ki hiç de öyle değilmiş.

Kreş binaları içinde, rengârenk çığlıklar atıp coşkuyla oyun oynadığını sandığımız çocuklar, meğer bütün gün büyüklere yaraşır bir disiplin içinde bir tür mesaiye girer; birer saat arayla dilimlenmiş zaman aralıklarında o faaliyetten bu faaliyete koşturur dururmuş:

Kahvaltı saati, masal dinleme saati, elişi saati, uyku saati, bilgisayar saati, resim saati, müzik saati ve diğerleri...

Nihayet bütün bu saatler tükenip de çıkış vakti geldi mi, kendilerini oyun serbestisinin kucağına atar, herhangi bir saate ve kısıtlamaya tabi olmaksızın gönlünce oyun oynamanın keyfini sürerlermiş; tabii bu kez de sabırsızlıkla başlarında bekleyen velilerinin izin verdiği süreler ve kurallar çerçevesinde...

Sonra eve gidince, oyun talebine ana babaların, “Çok yorgunum,” mazeretleri, “Önce ödevini yap,” dayatmaları, “Hoplama gürültü oluyor,” mızıldanmaları ve “oynayamadan bitmiş bir gün”ün sonunda “uyku saati”...

* * *

Oysa kimsenin görmek istemediği bir ayrıntı var:

Onlar daha çocuk ve doyasıya oynamak istiyorlar. Öyle, “Hadi çocuklar şimdi bir daire oluşturalım. Herkes yanındakinin kulağına bir bilmece fısıldasın,” filan değil. Çıldırmışçasına, deli dolu, başıboş, özgür, kahkahalarla kamçılanmış, gürültülü, kan ter içinde, kuralsız oyunlar... Kendileri tarafından kurulup bozulan, kararlaştırılıp vazgeçilen ve yaratıcı güçlerini alabildiğine kullanabildikleri gerçekten “serbest” oyunlar...

Belki ana baba olmayanlar inanmayacak, ama o yaşta çocukların “iş yükü” yüzünden oynamaya vakti yok.

* * *

Özelde oyun, genelde de çocukluk, Aydınlanma’nın bir ürünü... Çocukluğu tanımayan, dolayısıyla çocuğa yaşına özgü giysi, aş, eğitim, oyun sağlamayan Ortaçağ’dan sonra Rönesans’la çocukluk da keşfedilmiş ve çocuk, çocukluğunu bilmiş.

Türkiye’de çocukluğun keşfi ise Tanzimat’a rastlıyor. Çocuk parkları, bebek giysileri, bebe mamaları Meşrutiyet sonrasının icatları... Cumhuriyet, bu eğilimi beslemiş ve nihayet 23 Nisan’la adeta çocukluğu tescil etmiş.

Lakin bir de bugünkü duruma bakın... Sanki Ortaçağ’a dönüldü.

Reklamlarda, defilelerde, okullarda çocuklara büyük giysileri giydirilir oldu.

Çocuklar, ana babaları ne yerse onu yer, hangi filmi izlerse onu izler, nerede gezerse orada gezer hale geldi.

Doğadan tamamen koptular.

Önce sokak çıktı hayatlarından, sonra oyuncak ve nihayet oyun...

Banka reklamlarında para sayan çocuklar var; ama ne gittiğiniz lokantada oyun alanı var ne de kitapçıda çocukların rahatça kitap karıştırabilecekleri bir reyon...

Başarı hırsıyla herkes çocuğunu bir an önce hayata karıştırma telaşına kapıldı. “Büyümüş de küçülmüşlük” prim yaptı. Büyüme yaşı küçüldü. Ve çocukluk yok oldu.

* * *

Birçok veli bundan şikâyetçi. Ancak işin ilginç yanı, bu durumun sorumlusu gibi görünen kreş ve okul yöneticileri de velilerden şikâyetçi... Onlara sorarsanız, ana babaların çoğu, çocuklarının bir dakikasının bile boş geçmemesi için baskı yapıyormuş.

“Çocuğum bir an önce büyüsün, adam olsun” telaşındakiler, “Uyku saatlerini kaldırın, okuma yazma öğretin,” diyecek kadar hırsa kapılmış.

Buradan, bir kez daha bütün ana babalara ve öğretmenlere seslenmek istiyorum:

Gelin çözelim, çocuklarımızın ayağına taktığımız altın prangaları...

Onları yeniden doğayla buluşturalım.

Kendi kuracakları oyunlarla gönüllerince oynamalarına zemin hazırlayalım.

Bu yolla ileride doğaya ve insana karşı daha duyarlı yetişkinler olmalarına çalışalım, insanoğlunun otorite tanımadan, çıkarsız ilişkiler kurabildiği bu yegâne döneme, teslim alınmaya çalışılan "son sığınağımız"a sahip çıkalım.

Kaybolan çocukluğu bulalım.

Gerek doğası, gerekse insan ilişkileriyle kirlenen günümüz dünyasını yeniden ve daha sağlıklı bir şekilde kurabilmemiz için gereken duyarlılığın, düş gücünün ve eleştiri yeteneğinin kaynağı, doyasıya yaşanmış bir çocuklukta gizli çünkü...

“Türk’üm... Doluyum...

Konuşkanım! Tasam:”

Toplu ant içme törenlerinden hiçbir zaman hazzetmedim.

Ne ilkokulda ne daha sonra...

Sabahın köründe henüz uyku sersemliğini atmadan boy sırası dizilip avazımız çıktığınca “küçüklerimizi korumaya” yemin etmek, bizim gibi “küçükler” için tam bir azaptı.

Zamanla bu azabı biraz olsun dindirmek için işi eğlenceye dönüştürmüş, malum andın sözlerini kendimizce değiştirmiştik. Atatürk büstünün önüne dizilen müdür ve öğretmenler huzurunda onların istediği gibi baş dik, göğüs dışarıda, bağıra çağıra ant okur gibi görünsek de içsesimizle kendi tekerlememizi tekrarlar, sabahımızı ve birbirimizi şenlendirmeye çalışırdık.

O yüzden *Hürriyet*’teki “küfürlü ant” haberini okuyunca hiç şaşırmadım.

Çanakkale’de bir ilkokulun 5. sınıf öğrencisi olan 11 yaşındaki G.O., bir tören sırasında “Türk’üm doğruyum,” diye başladığı andın bir yerinde aniden “içses”ine dönmüş ve şöyle demiş:

“Ülküm yükselmek... ananızı s..mektir.”

Kim bilir, başta kendisi olmak üzere, onu dinleyen arkadaşları ve öğretmenleri ne hale gelmiştir. Zavallı kızcağız, belki teneffüs sohbetlerinden hafızasına işleyen bu küfrün bilinçaltından taşmasının şaşkınlığıyla “İsteyerek söylemedim. Ağzımdan kaçtı,” diyebilmiş.

Neyse ki okul müdürü bu çocuksu hatayı “vatana ihanet” saymayacak olgunluğu gösterip, “Bunda kasıt aranmamalı,” demiş.

Gazete, 9 Eylül Üniversitesi’nden Prof. Dr. İhsan Turgut’un görüşüne de yer vermişti:

“Çocuklara Atatürk sevgisi vermek isterken düşman yapmamalıyız,” diyordu Prof. Turgut: “Çağdaş ülkelerde her sabah böyle yemin ettirilmez. Çocuğa bıkkınlık gelmiş olabilir.”

* * *

G.O.nun küfürlü andı, tekil olarak çok gülünüp geçilebilecek bir olay; ancak genelde bu tür yemin seanslarının çocukları ne noktaya getirdiğini göstermesi açısından ibret verici bir örnek...

1933 yılında dönemin Milli Eğitim Bakanı Reşit Galip tarafından kaleme alınan bu ant, Atatürk'ün ölümünden sonra, "Ey Büyük Atatürk," diye başlayan bölümün ilave edilmesiyle son halini almıştı. O gün bugündür her sabah ilkokullarda söyletiliyor.

Bu türden törenler, belki cumhuriyetin kuruluş aşamasında ulusal kimliğin inşası için zorunlu görülüyordu ama 70 yıl sonra hâlâ aynı noktada durmanın bir mantığı var mı?..

Ali Sirmen'in vurguladığı gibi, "Türkiye'nin kendisine yukarıdan emredileni koyun gibi benimseyecek" çocuklara mı ihtiyacı var, yoksa her bilgiyi sorgulayacak özgür düşünceli bireylere mi?..

Bu çocukları rahat bırakmanın zamanı gelmedi mi?

* * *

Tarih Vakfı 1995 yılında, 26 Avrupa ülkesiyle ortak yaptığı bir anket çalışmasıyla gençlerin tarih bilincini araştırmıştı.

Sonuçları İlhan Tekeli, *Tarih Bilinci ve Gençlik* (Yurt, 1998) başlıklı bir kitapta yayımladı.

Türkiye'den 14-15 yaşlarındaki 1229 öğrenci ve 35 tarih öğretmeninin katıldığı bu dev boyutlu saha araştırması, öğrencilerin tarihte keyif verici bir yan bulmalarına rağmen, tarihi, dünyayı açıklamaya dönük bir bilgi alanı olmaktan çok tarihsel olguların öğretilmesiyle boğulmuş bir ders olarak algıladıklarını" gösterdi.

Bence araştırmanın asıl ibret verici sonucu, araştırmaya katılan öğrencilerin tarih ders kitaplarını hem sıkıcı görmesi hem de güvenilir bulmamasıydı.

Ankete katılan öğrenciler öğretmenlerin anlatımından da hoşnut değildi. "Güvenilir" buldukları kaynakları şöyle sıralıyorlardı:

“Müzeler ve tarihî yerler... Tarihsel belge ve kaynaklar... Televizyon belgeselleri.”

* * *

Dilerim G.O.nun ağzından kaçan bu küfür, ilköğretimden üniversiteye kadar her düzeydeki tarih eğitimini yeniden sorgulamamıza ve ona çağdaş bir biçim kazandırabilmemize vesile olur.

Haydi Çocuklar Sınava!..

Sevgili arkadaşlar,

Bugün 1,5 milyonluk bir umut ordusu halinde ülkenin en görkemli yarışı için sınav salonlarında, “Başla!” sesini bekleyeceksiniz.

Sınava girmeden önce birkaç dakika için Damla’yla tanışmanızı ne kadar isterdim.

Damla henüz 12 yaşında... Bu yaşına kadar okul nedir bilmemiş. O yüzden hiç bitlenmemiş. Kızamığı, suçiçeğini, karatahtayı, siyah önlüğü tanımıyor.

Çocukluğu boyunca sabahları ant yerine, sütlü kakao içmiş. Hoca dayağı yerine, sıcak poğaça yemiş. Babasının deyimiyle, “60 arkadaşının önünde sözlüye kaldırılıp şahsiyeti sıfırlanmamış” hiç...

Damla’nın babası Erkin Koray... Bizim gibi hayranlarının diliyle söylemek gerekirse “Erkin Baba...”

Damla henüz 2 yaşındayken Erkin Baba eşinden ayrılmış ve kendisini küçücük bir kızla baş başa buluvermiş. Ama müziği bırakma pahasına yetiştirmiş kızını... Lakin Damla büyüyüp de okul çağına gelince, onu o korkunç çarkın içine atmaya gönlü razı olmamış. Kolları sıvamış ve kızına hem babalık hem hocalık yapmış.

Erkin Baba, *Aktüel*’e bu “eğitim mucizesi”ni anlatırken şöyle diyordu:

> 3 yaşında okumayı söktü. 7 yaşından beri normal müfredatı evde uyguluyoruz. Bu yıldan itibaren matematik derslerine son verdik. Çünkü orta 2’de matematiğin derinlerine inilmeye başlanıyor. Ömür boyu yalnızca matematikçilerin ihtiyaç duyacağı bilgilerle insanı yormanın âlemi yok.

Tarih derslerinde sadece, “Nereden geldik, nereye gidiyoruz?” türünden kaba bilgiler vermiş Erkin Baba... Coğrafyayı ise kitaptan değil, haritadan öğretmiş. Bir de konserlerde kızını yanında gezdirerek, yerinde coğrafya anlatmış.

Şimdi yaşıtları okulda 60 kişilik sınıflarda kurbağaların anatomik yapısını ezberlerken, Damla evinde müzik dinleyerek bilgisayar çalışıyor ve büyüyünce bilgisayar programcısı olmaya hazırlanıyor.

Zavallı Damla! Bu yaşa gelmiş, “Şimdi numaram okunur da tahtaya çağrılırsam,” diye küçük midesine kramplar girmemiş hiç... Düdükle hizaya sokulmanın, tırnak uçlarına cetvel vurularak terbiye edilmenin, saçlarını çözdü diye kulağından tutulup sınıf dışına atılmanın ne demek olduğunu bilmiyor.

Sınavla, sınav stresiyle hiç tanışmamış. Bugün sınava gireceğiniz okulun kapısında olsaydı, siz ona garip gözlerle bakacaktınız, o da size...

* * *

Basın toplantısında çatık kaşlı bir adam, “ilk basamakta kaç gencin, kaç kapıda yarışacağını” duyuruyordu gururla... Neyse ki, adayların sınavda kopya çekip sahtekârlık yapmasına karşı bütün önlemler alınmış. Kimlikleri belirlenemeyen adaylar, sınava kabul edilmeyecekmiş. Şüpheli görülenlerin de kimlikleri veya parmak izleri alınacakmış.

Dikkat!.. Her şey kontrol altında çocuklar!.. Çatık kaşlılar size bakıyor. Şüpheli bir harekette gittiniz... Parmak izinizle birlikte istikbaliniz de gitti... Eğin başınızı önünüze ve yazın bakalım:

“Ekvator üzerindeki yatay düzeyde bulunan dikey cismin gölge boyunun yıllık değişim grafiği nasıldır?”

Bilemediniz...

“A” değil, “D” olacaktı...

İşte şimdi yandınız... Artık siz de umudunu bir başka bahara ertelemiş bir milyon gencin arasındasınız. Şu lanet gölge boyunun yıllık değişim grafiğini yalayıp yutuncaya kadar da orada kalacaksınız.

Sonra... O grafiği hatmedince açılacak cennetin kapıları... Önce sandalyesiz anfilerle, kötü yemeklerle, soğuk sınıflarla, harçlarla, polis copuyla tanışacaksınız, ardından da iş bulma stresi ya da işsizlikle...

Sonra siz de bizim gibi Erkin Baba’ya geleceksiniz:

Arkası gelmez dertlerimin

bıktım illallah

biri biterken öbürü de başlar

vermesin Allah

böyle gelmiş böyle gidecek

korkarım vallah

yok mu çaresi dostlar

Fesupanallah...

Çare, çocukları okula göndermemek değil tabii...

Ama asıl çare bulununcaya dek bir damla da biz düşünsek mi?

Ölü Çocuklar Diyarı

Karne günü çocuklara not cetveli, velilere uyarı mektubu verildi.

Denildi ki: “Çocuğunuza sevgi, saygı gösterin, anlayışlı olun, arkadaşlık kurun, dinleyin, tartışın, dertleşin...”

Bunlar çocuklarımızı, içine düştükleri intihar salgınından, şiddet sarmalından, umutsuzluk rüzgârından kurtarmaya yeter mi?

Yetermiş gibi geliyor insana...

Oysa *Hürriyet*’te Şermin Sarıbaş’ın intihar eden Lara’nın ailesiyle yaptığı nefis röportaj hepimize gösterdi ki –ne yazık ki– yetmiyor.

Lara’nın ailesi, karne gününde Milli Eğitim Bakanlığı’nın ailelere tavsiye ettiklerinin hemen hepsini yapmış.

İlgilenmiş çocuğuyla... Dost olmuş. Kâh özgür bırakıp kâh kurallar koymuş. Arkadaşlarıyla tanışmış, hem bir başına bırakıp hem uzaktan gözlemiş. Müzik ve spor zevki aşılamış. Psikolog desteği almış.

Kurtaramamış.

O halde “şeytan” başka yerde aranmalı...

* * *

Niye kıyıyor canına bu çocuklar?..

Batman’da kafasına bir poşet geçirip yedinci kattan atlayan, beynini Kalaşnikof’la dağıtan, kendini çamaşır ipiyle asan, bir bidon benzinle vücudunu tutuşturan kızların bir gerekçesi var.

Peki Ortaköy’de oturan, Üsküdar Amerikan’da okuyan, gitar çalıp voleybol oynayan, kedisi, odası, anası, babası, bilgisayarı, istikbali olan pırıl pırıl bir kız niye intihar eder?

İntihar, coğrafya, eğitim, servet, yaş, sınıf, cinsiyet farkı gözetmeden can alan bir cellat gibi evlatlarımızı çalıyor bizden...

Bizi çürümüş dünyamızda “öksüz” bırakıp ölümün kucağına atlıyor çocuklarımız.

Kiminin bahanesini biliyor, kimine akıl erdiremiyoruz.

* * *

Bizi yanıta taşıyacak soru şudur:

Neden 20, 50, 70 yıl öncesine göre daha çok genç intihar ediyor?

Modern zamanlarda bireyin kendini keşfinin bedeli mi bu?

Yoksa 20, 50, 70 yıl önce sahip olup şimdi yitirdiğimiz bir şeylerin boşluğunda mı asılı çocuklarımız?

Nedir ki o “şeyler”?..

Benim listemin başında “yarın umudu” var, “bir inanca, bir ütopya ailesine ait olma hissi” var. “Dayanışma ruhu” var.

Çocuklarımızdan önce Boğaz’ın sularına gömülen, bunlardır.

Ümitsizlik, kara bir bulut gibi sarıyor genç semaları...

Sevginin, gücün, servetin de kıramayacağı kadar azılı bir karamsarlık dalgası bu...

“İlgilenelim,” demek yersiz değil ama yetersiz... Oyun yasaklayarak, ailelere mektup yazarak onları bu girdaptan çıkarmamız zor.

Amansız bir yarış içinde istikbalinden umudu kesmiş, ütopyalarını gömmüş, geçmişe de, geleceğe de inanmayan bir nesil, hepimizi tarumar eden beter bir bozgunun ertesinde düştü ana rahmine...

Böylesi ilk kez geliyor Türkiye’nin başına belki de...

* * *

Çözüm?..

Size alelade, saçma, kolaycı, ilkel bir çare gibi gelebilir:

Ama çözüm siyasette...

O aşağıladığımız, tiksindiğimiz, uzak durduğumuz siyasette...

Hepimizi kucaklayacak bir “seferberlik ruhu”na ihtiyacımız var.

Kolektif bir arınmaya... Ortak hedefler peşinde birbirimizin koluna girmeye, yeniden iyimserliğin bayrağını dikmeye... Güzel günler düşlemeye...

Umudu serpmeliyiz karamsar toprakların üstüne...

Bu devinimin motoru siyasettir.

“Kim yapacak,” demeyin. Siyasetin önünü tıkayan da bu soru zaten...

Biz yapacağız:

Karne günlerinde değil sadece; her zaman, her saatte...

Batman’da ya da İstanbul’da değil sadece; istisnasız her yerde...

Bunu çocuklarımız için yapacağız; kendimiz için biraz geç ise de...

Notlarımız Değil, Kalplerimiz Kırık

On iki yaşındaki Sina'nın objektife bakan masum yüzü gitmiyor gözümün önünden günlerdir...

Ayrılmış bir ana babanın parçaladığı minicik yüreğinin, kırık karne korkusuyla nasıl çarpmış olabileceğini düşünüyorum.

"Başaramadın Sina!.. Daha çok çalışmalısın, daha çok, daha çok!.."

"Karnende kırık varsa eve gelme!.. Anladın mı, gelme eve!.."

Hesaplamış, en az 7 kırık var karnede... Arkadaşlarına demiş ki:

"Bir gün gazetelerde kendini asan bir çocuk haberi görürseniz, bilin ki o benim."

Karnelerin dağıtılmasından bir gece önce kemerini alıp bir ucunu su borusuna, bir ucunu kendi boynuna bağlamış, atlamış ölüme...

Arkadaşları çalışma masasının üzerine kazınmış şu notu bulmuşlar:

"Sevgiye ihtiyacım var."

* * *

Sina'nın hemen ardından Antakya'dan bir başka 6. sınıf öğrencisi Hasan Can'ın son mektubu geldi:

"Beni affedin. Aldığım iki zayıf ile nasıl yüzünüze bakacaktım," yazıyordu mektupta Hasan Can da son vermişti hayatına...

İstanbul'dan 9. sınıf öğrencisi Serhat Şahin de bir zayıf beklerken, altı zayıf gelince asmıştı kendini...

Ve nihayet Sincan'da lise 1 öğrencisi Mehmet Ozan da, apartmanın çatı katında aynı gerekçeyle kendini asmış olarak bulundu.

Uğruna öldükleri şeyin adını, Sina'nın cenaze töreninde, Sina kadar duyarlı bir çocuk dillendirdi:

“Aradığı sevgiyi orada bulmasından başka bir şey dilemiyorum.”

* * *

Musalla taşındaki bu minicik ceset ve onun başucunda haykırılan bu çaresiz dilek karşısında, eğelim başımızı...

Onlara sevgiyi öbür dünyada arattığımız için utanalım.

Ve çocukları değil, ana babalarını tedavi altına alalım.

Çünkü tembellik değil, ana babalarının başarı hırsı öldürüyor çocuklarımızı...

Sokuldukları kahrolası bir at yarışının dizginleri körpe boyunlarını kırıyor.

“Aman oğlum en iyi okulda okusun”; “Kızım bu sınava da girsin”; “Matematikten sınıfı geçsin,” diye diye sabahları ders, akşamları kurstan ibaret bir hayat, hayattan koparıyor onları...

“Bak falancanın çocuğu iftihara geçti”; “Bak filancanınki televizyona çıktı,” kıyaslamaları kıyıyor canlarına...

Gazeteye haber olmanın yegâne yolunu “kendini asan çocuk” olmakta buluyorlar.

Yapmayın!..

Kıymayın çocuklarınıza!..

Sabahın 7’sinde sırtlarına kilolarca yük vurup ayaza saldığınız, hafta sonları kurslara verdiğiniz bu küçük bedenlere acıyın... Bir de, “Başarmalısın. İstikbalimiz senin ellerinde,” yükünü taşıtmayın zorla...

Hayatlarını “başarma hırsı” üzerine kurmayın.

Sizin olamadıklarınızı olmalarını beklemeyin onlardan...

Beyinleri, sizin komplekslerinizi yamamak için pek küçük henüz, ama bu kadarcık sevgiyle doymayacak kadar büyük yürekleri...

“Ödevini yaptın mı”dan önce “Bir derdin var mı”yı sorun.

Sina’nın masasının üzerine kazıdığı cümleyi kazıyın beyninize:

“Sevgiye ihtiyacımız var!”

Sevginizi göstermek için musalla taşını beklemeyin.

Hap Kuşağı

Tüylerimi diken diken eden bir şey anlattılar: Seçkin özel okullardan birinde öğretmen sınıfa girip avucuna doldurduğu hapları tek tek öğrencilerine içiriyor, ders ondan sonra başlıyor.

Hayır, “hapçılar” için özel bir sınıf değil bu...

Çocukların çoğu aynı hapı kullanıyor ve almaları gereken saatte öğretmenleri onlara yardımcı oluyor.

Hapın özelliği, yatıştırıcı olması...

* * *

Okul çağında çocuğu olan ailelerin artık kanıksadığı bir durum bu...

Evde TV veya bilgisayar ekranı karşısında büyülenmiş gibi oturan çocuk, okula gittiğinde sırada ders dinlemeye zorlanıyor. İçi kıpır kıpır, teninden enerji fışkırıyor.

Başlıyor taşkınlığa...

Dikkatini toplayamıyor, yerinde duramıyor, sabırsızlanıyor, arkadaşlarıyla itişiyor.

Sonra öğretmen ebeveyni çağırıyor; çocuğun yaramazlığından, şımarıklığından, laf dinlemezliğinden, her şeye itiraz etmesinden yakınıyor.

“Çocuğunuz hiperaktif,” diyor.

Aile deva için psikiyatristin kapısını çalıyor.

* * *

Genellikle Amerika’da yetişmiş olan psikiyatrist, aileyi dinlerken çocuğa resim çizdiriyor. Çoğunlukla ekranda gördüklerini çiziyor çocuk: Ya canavar, ya savaş...

“Çocuğunuzda şiddet duygusu gelişkin,” diyor doktor ve sakinleştirici ilaç yazıyor.

Veriyorsunuz; çocuk uysallaşıyor, yüzüne sahte bir gülücük yerleşiyor. Sabah “hapı yuttuğunda” itişmeden sıraya girip mışıl mışıl dersini dinliyor.

İtiraz filan da kalmıyor.

* * *

Dizi yara görmeden büyüyen çocuklar bunlar...

Bizden farklılar.

“Dizine bakayım,” deyince biz, dizkapağımızdan kabuğu soyulmuş yaraları gösterirdik birbirimize; bunlar TV’de *Çocuklar Duymasın* dizisini gösteriyor.

Mahalle, sokak, arsa, oyun bilmiyorlar. Evde ekran başından kalkmadıklarından birikmiş enerjilerini dışarı atamıyorlar. Okula gidip de sosyal yaşam kurallarıyla karşılaşınca tepki gösteriyorlar. Özel ilgi ve sevgi beklentilerini yaramazlıkla dışarı vuruyorlar.

Ne öğretmenin ne ailenin özel ilgiye vakti var.

Halbuki hap ne kolay...

Yutturuyorsun, çocuk “uyumlu” oluyor.

* * *

Geçenlerde Amerikan Gıda ve İlaç Dairesi FDA, ünlü depresyon giderici Prozac’ı çocukların da kullanabilmesini onayladı.

Prozac’ın çocukçası sayılan Ritalin’in üretimi son 8 yılda yedi kat artmış.

İngiltere’de ilaç kullanan çocuk sayısı ise son 6 yılda on iki katına çıkmış.

*Aktüel’*de bu rakamları veren Mine Akverdi, artık sınıflarda soruya cevap veremeyen çocukların, “Bugün ilacımı almayı unuttum öğretmenim,” dediğini yazıyor.

Yeni çağın “Prozac toplumu”, şimdi sübyan kadrosunu oluşturuyor.

* * *

Çocuklara, birbirimize, kendimize vakit ayıramamaktan bunlar...

Ve bu iletişimsizliğin hapla tedavisi yok.

İlaç, uyuşturuyor çocuklarımızı... Sadece onları mı; bizi de...

Sorunlarla baş edemedikçe paylaşıp üzerine yürüyemedikçe ilacın şefkatine sığınıyoruz. Yüzümüzde sahte bir tebessümle dolanıyoruz.

Radyoda spiker güne, “Haydi gülümseyin,” itelemesiyle başlıyor, istek parçasında, “Erkekler Pozitif Kızları Sever” çalıyor.

“Pozitif toplum” hap desteğiyle gülüyor; sorunlar olduğu yerde duruyor.

Unutmayın; depresyonun ve yalnızlığın çağında, sabırsızlığın da, uyumsuzluğun da, dertleri yenmenin de, hayata direnmenin de, hep beraber gülebilmenin de yegâne reçetesi iletişimdir.

Hapı yutmadan, konuşun onunla.

“Hap Kuşağı”na Tepkiler

“Hap Kuşağı” başlıklı yazımda, “Hiperaktivite ve dikkat eksikliği (HADE)” teşhisi konan çocuklarda hap kullanımının yaygınlaştığına değinmiş ve daha sağlıklı iletişim tavsiye etmiştim.

Gelen mesajların çokluğundan anladım ki içten içe kanayan bir yaraya parmak basmışım. Aynı dertten mustarip aileler ve öğretmenler ile sorunla cebelleşen psikiyatrlar hemen tepki verdi.

Kimi aileler hap kullanan “hiperaktif” çocuklarının iyileşip sosyalleştiğini savunurken, kimisi ilacın yan etkilerinden yakınıyordu.

“Yazınız aileleri uyardı,” diyenler ve *Ritalin Çözüm Değil* (Dr. David Stein, Kuraldışı, 2002) kitabını önerenler kadar, yazının haptan da zararlı olduğunu savunanlar ve, “Şimdi çocuklar ilacı bırakıp depresyona girerse sorumluluğu alacak mısınız?” diye soranlar da oldu.

Tepkilerin tümüne yer verebilmem imkânsız. Ancak bilimadamlarının farklı görüşlerini özetlemek istiyorum:

* * *

Kendini “çocuklara yapıştırılan psikiyatrik etiketler ve ilaçla tedavi”yle mücadeleye adayan Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nden sosyal psikolog Üstün Öngel, Amerika’da halen HADE teşhisi konmuş 5 milyon çocuk olduğunu, söz konusu ilacın yüzde 95’inin de orada tüketildiğini söylüyor, “Türkiye’de çok yaygınlaşmadan önüne geçmeliyiz,” diyor.

Öngel, meraklı, enerjik çocuklara rahatlıkla “hiperaktif” teşhisi konulduğunu, oysa bir hastalık olmayan yaramazlığın aslen ebeveynin ve okulun yaklaşımından kaynaklandığını savunuyor. Verilen ilacın olumsuz etkilerine ve bağımlılık yarattığına dair makaleler yolluyor. ABD’de psikiyatr olarak çalışan Kemal Sağduyu’nun mesajı da bu yönde:

> Vakti olmayan aileler hem çocukları başlarından savmak istiyor, hem de evde veremedikleri eğitimi mucizevi bir şekilde okulun vermesini bekliyor. Böyle olunca öğretmen, sözünü dinlemeyen her öğrenciyi psikiyatra sevk ediyor, iş yükü çok artan psikiyatr da bir

iki test yapıp ilaç başlatıyor, ilaç firmaları da reklamlarda, hiperaktif çocukların psikiyatra görünmesini teşvik ediyor. Çark böyle dönüp gidiyor.

* * *

Medyada sık sık uzmanlığına başvurulan psikiyatr Prof. Dr. Yankı Yazgan ise “hiperaktivite”yi “Beynimizin öncelik ve planlamadan sorumlu bölgelerinin işlevini yürütmekte zorlanması” diye tanımlıyor. Tedavide bu yükün azaltılması için çevresel düzenlemeler yapıldığını, bu da yetmezse ilaçtan yararlanıldığını söylüyor, ilaç kullanımının artışını, diğer yöntemlerin yeterince etkili, ucuz ve yaygın olmamasına bağlıyor, ilacın, kapsamlı bir tedavi programının parçası olduğunu, dolayısıyla öğretmen ya da anne-babanın yapacaklarının alternatifi değil, tamamlayıcısı olduğunu vurguluyor. “İlaç tedavisine ancak diğer yöntemler işe yaramazsa başvurulmalıdır,” diyor.

Kendisine başvuran genç ve çocukların yaklaşık yüzde 40’ına ilaç tavsiye ettiğini belirten Prof. Yazgan, bu ilaçların bağımlılık yapmadığının araştırmalarca kanıtlandığını, buna karşın yarım kalan tedavinin madde bağımlılığına yol açabildiğini belirtiyor.

* * *

Bu farklı görüşlerin üç ortak noktası var:

1. Sorun giderek büyüyor.

2. Çözüm için ilaçtan önce, ailelerin ve okulun yardımı gerekiyor.

3. Aileyle, öğretmenle, arkadaşla, doğayla iletişim, en etkili ilaç sayılıyor.

İlk yazıda dediğim gibi, “Çare iletişimde”...

Çocuklarının Poposunu

Temizleyemeyen Ülke

“Türkiye, çocuklarının poposunu temizleyemeyecek kadar ilkel bir toplum mudur?” diye soruyordu önceki gün Türker Alkan Hocam...

Radikal, durumu “Okullarda Ortaçağ” başlığıyla özetliyordu.

4 trilyon liralık elektrik ve su parasını ödeyemeyen okulların çoğu susuz ve karanlıkmış.

Akmayan su, mikrop üreten pis tuvaletler demek...

Elektriksiz okul ise, kaloriferlerin yanmadığı soğuk, loş sınıflar...

Başkentin bazı okullarında bile manzara bu...

Neden?

Silahlanmaya eğitimden çok para harcayan ve kişi başına eğitim harcamasında Namibya, Tunus, Fas ve Mısır'ın gerisine düşen Türkiye'nin eğitim bütçesi, faturaları ödemeye yetmediğinden...

* * *

Elimde bir yönetmelik var.

Devlet Bakanı Kazım Oksay döneminde, 24 Mayıs 1985 tarihli *Resmî Gazete*'de yayımlanmış.

Başlığı: "Camilerin bakım, onarım, temizlik ve çevre tanzimi yönetmeliği..."

Yönetmeliğin 8. maddesi, cami ve mescitlerin elektrik tüketiminin TEK tarafından ücretsiz karşılanmasını hükme bağlıyor.

10. madde ise Sular Hakkında Kanun uyarınca cami, mescit ve çevresine ücretsiz su verilmesini, sular kesilirse belediyenin tankerlerle su taşımasını emrediyor.

Söz konusu kanunda "ücretsiz su verme" hükmü olmaması bir yana, devlete mali yük getiren bir konunun yönetmelikle düzenlenmesi de ilginç... Düzenleme Danıştay'dan geçmemiş ama 15 yıldır uygulanıyor.

* * *

Tamam, camiler susuz ve ışıksız kalmasın; ama Diyanet'e ciddi bütçe ayıran ve bir "cami yaptırma derneği cenneti" olan Türkiye, ilkokullarında

çocukları popo yıkamaya su bulamazken camilerinin sulanıp aydınlatılmasına para harcayabiliyorsa buna itiraz etmez misiniz?

Bir ülkede hem camiler hem okullar susuzsa burada bir öncelik gözetmek gerekmez mi?

Aptes alıp camiye gidenler zaten temizliğe özen gösteren ve hijyenin önemini bilen müminlerdir.

Çocuklar öyle mi?

Mikrop kaynayan okullarda onların küçük bedenlerini nasıl tehlikelerin beklediği bilinmiyor mu?

TEK ve belediyeler, camilere gösterdikleri cömertliği okullardan esirgeyecek mi?

* * *

Millî Eğitim Bakanı öğretim yılını açarken belediyelere, “Çocuklarımızdan elektrik, su parası almayın,” demişti.

Şimdi bu çağrıya karşılık verme zamanıdır.

Kış yaklaşırken hükümetten, camilere ayrıcalık tanıyan yönetmeliğin bir benzerini okullar için de çıkarmasını bekliyoruz.

Çocuklarımızın ve dolayısıyla toplumun sağlığı için...

“Yumurta Döllendi Ben Doğdum!..”

Milli Eğitim Bakanlığı yıllarca inatla direndikten sonra nihayet 6. sınıftan itibaren öğrencilere cinsellik dersi vermeyi “denemeye karar verdi.”

Dikkat edin, henüz “karar vermedi.”

Uygulama, İstanbul’daki bazı okullarda denenecek, oradan alınacak sonuçlara göre yurt çapında yaygınlaştırılacakmış. Kız ve erkek öğrencilere ayrı dersliklerde 100’er kişilik gruplar halinde verilecek derste, danışman öğretmenler *Ergenlik Döneminde Değişim* başlıklı bir kitabı takip edecekmiş.

Kitap, cinsel ilişkiden mastürbasyona, cinsel organlardan seksle buluşan hastalıklara kadar bütün “tabu konular”da çocuklara bilgi verecekmiş.

Haber “Leylek Masalına Son” başlığını taşıyordu.

O masala, anlatanlardan başka inanan kalmamıştı zaten... Durum, çokça dayak yemiş bir boksörün, “Artık biraz da antrenörlük yapayım,” demesine benziyor. Cinsel eğitimin bunca yıl verilmemesi kim bilir kaç kuşakta, kaç cana mal oldu.

Sonunda okuldan umut kesilince çocuklar başının çaresine baktı ve “işi öğrendi.”

Şimdi “leylek masalı”yla yetişmiş “antrenör”lerin onlardan öğreneceği daha fazla gibi görünüyor.

* * *

Elimde bir araştırma var.

9 Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu 3. sınıf öğrencilerinden Kezban Çeçen, Semiha Ermez, Ayşe Dericioğulları; Prof. Dr. Hülya Okumuş ve uzman Berrin Abalı’nın danışmanlığında 9 Eylül Üniversitesi Hastanesi İlkokulu, Buca, Balçova ve İnönü mahalleleri ile Sabancı Kültür Merkezi’nde 1999’da eğitim amacıyla bir anket yapmış.

Farklı gelir gruplarından yaşları 9 ile 12 arasında değişen 21’i kız, 12’si erkek 33 çocuğa, “Nasıl dünyaya geldin?” sorusunu sormuşlar.

Bilenlerden de, bunu nereden öğrendiğini açıklamasını istemişler. Bebek oluşumunda anne ve babanın rollerini sormuşlar.

İlkokul çocuklarının yanıtları inanılır gibi değil.

“Çocuk nasıl olur?” sorusunu 33 çocuğun 8’i, “Bilmiyorum,” diye yanıtlamış, l’i “Allah’tan olur,” demiş. 19’u ise “Anne baba beraber yapar,” cevabını vermiş.

Mesela 11 yaşındaki Ceyda nasıl dünyaya geldiğini şöyle açıklıyor:

> Erkek kadın birleşiyor. Kadın hamile kalıyor. Bebek, kadının karnından çıkıyor.

9 yaşındaki Ece ise bir hücrenin anne karnına girdiğini, annenin onu beslediğini, sonra çok hareket edince karnının kesilip çıkarıldığını biliyor.

Bu da 10 yaşındaki Tülin’in yanıtı:

> Anne baba eşleşir. Yumurta anne karnında büyür. Anüsten çıkar.”

10 yaşındaki Nazile:

> Kadın erkekle birleşir. 9 ay 10 gün sonra çocuk olur. Çocuk anne karnında büyür. Bazen cinsel organından, bazen karnından çıkar.

11 yaşındaki Kadir, bu konuları ailesine sorunca, “Büyüyünce öğrenirsin,” yanıtını almış. Nasıl dünyaya geldiğini, şöyle anlatıyor:

> Kadın Allah’tan hamile kalır. Ama evlenenlerin çocukları olur. Evlenmeyenlerin çocuğu olmaz. Çünkü ben hiç anne babasının düğününü gören çocuk tanımadım.

11 yaşındaki Nilda’nın yanıtı:

> Annemle babam beraber oldular. Yumurta döllendi. 9 ay sonra annem doktora gitti. Doktor iyi beslenip sigara içmemesini söyledi. Annem iyi beslendi, sigara içmedi. 9 ay sonra doktor annemin karnını kesip beni çıkardı.

Ve Merve Seylan... 11 yaşında... İlkokul 5. sınıf öğrencisi... Çocuğun, anne baba ilişkisinden doğduğunu biliyor. Kendi doğumunu ise şöyle açıklıyor:

> Annem babam evlendi. İlişkiye girdiler. Belli bir süre sonra annemin içindeki çocuk büyüdü. Büyüyünce rahatsızlık hissetti. Doktorlar karnını açtılar. Ben doğdum.

* * *

Peki nereden öğrenmiş ilkokul çocukları bunları?..

Bunu da sormuş araştırmacılar... Sonuçlar ilginç:

33 çocuğun 13’ü “yakın aile çevresi”nden öğrenmiş.

4’ü “televizyondan veya kitaplar”dan...

l’i “arkadaş çevresi”nden...

13 çocuk da bilgi kaynağını kaçamak cevaplarla geçiştirmiş.

Anketin en ilginç bölümlerinden biri, çocukların “anne ile baba arasındaki farklar”ı anlattıkları bölüm:

Didem (9) “Annenin saçı uzun, memesi var,” diyor.

Tülin (10): “Erkekte göğüs yok, pantolon giyer, kadında göğüs var, etek giyer.”

Nazile (10), anne ile babanın, cinsel organlarının farklı olduğunu belirtiyor.

Ece’ye (9) göre; “Babanın pipisi var, annenin yok.”

* * *

Leylek mi dediniz?..

“Hayır” Diyebilen Çocuklar

Hayatta en çok “hayır” demekte zorlandım. Evde, okulda, kışlada itaati öğretmişlerdi.

İyi evlat, iyi öğrenci, iyi asker, iyi yurttaş koşulsuz “evet” derdi.

İtiraz, ihanetti.

Lüzumsuz “evet”lere bir ömür verdiğimden midir nedir, Millî Eğitim Bakanlığı’nın yeni müfredat tasarım kitaplarında en sevindiğim şey, ilkokul çocuklarına “hayır deme becerisi” kazandırma çabası oldu.

Bir Hayat Bilgisi dersi düşünün ki, ikinci sınıftan başlayarak “Evet / Hayır” oyunuyla çocuğa istemediğini yapmama özgürlüğünü öğretiyor.

İlk aşamada “suçluluk duymaksızın hayır diyebilme”yi...

“Hayır, çünkü...” diye itirazının nedenini dillendirebilmeyi...

“Hayır, ama...” diye reddettiğinin alternatifini sunabilmeyi...

* * *

Bitmedi.

Sonraki etkinliğin adı “Kızma birader”...

Farklı görüşe tahammül eğitimi...

Kitapta örnek bir aile var: “Hoşgör ailesi...”

Üçüncü sınıf Hayat Bilgisi, “ortak ve farklı yanlarımız”ı öğreterek başlıyor.

“Benzemez Kimse Sana” şarkısını dillerde gezdiren ülke, “Herkes birbirine benzeyecek” komutuyla yıllar harcadıktan sonra şimdi çocuklarını “Kimse Benzemez Bana” ünitesiyle eğitiyor.

Bu altyapı, dördüncü sınıfta Sosyal Bilgiler’le destekleniyor.

İlk derste, “Farklılıklarımız bizi eşsiz ve özel yapar,” fikri işleniyor.

“Ben 73 milletle beraberim” diyen Mevlânâ’dan hoşgörü hikâyeleri anlatılıyor.

Altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda Felsefe dersiyle bu birikim pekiştiriliyor.

* * *

Müfredatı hazırlayanlar, öğrencilerde 7 becerinin eksikliğini saptamış. “Eleştirel ve yaratıcı düşünme ve sorgulama eksikliği” ön sıradaymış. O yüzden kitaplarda birey olmayı, risk almayı, meydan okumayı, sorgulamayı, kendine güveni, açık fikirliliği, tartışma ve hoşgörüyü destekleyen dersler var.

Ayrıca bir arada yaşama kültürünü geliştirecek dersler de planlanmış.

“Kendimi Kutluyorum” gibi üniteler çocukta özgüveni artırmayı amaçlarken, “Birlikte Başarabiliriz” başlığı altında dayanışma hazzı da öğretiliyor.

* * *

Eski kitapta –askerlikteki gibi– “Atatürk’ün büyük bir kahraman olduğunu söyleme-yazma ünitesi” vardı.

Çocuklar bunu ezbere söyleyip yazdı ama görünen o ki içselleştirip bu bilgiyi davranışa dönüştüremedi.

Her şeyi “hep-hiç”, “ak-kara”, “evet-hayır” karşıtlığında ezberleten yaklaşım, “kahrolsun-yaşasın” zıtlaşmasında “ölürüm-öldürürüm” diyen siyasi kutuplaşmaların tohumlarını attı ve bizi derin uzlaşmazlıklara sürükledi.

Her sabah “Türk’üm, doğruyum, çalışkanım” diyerek yetişenlerin çoğu ne doğru dürüst “Türk”, ne “doğru”, ne “çalışkan” olabildi ve üniversite sınavında “100 bin sıfır” çekti.

Şimdi anlıyoruz ki, bizim Hititlerinkinden önce kendi ailemizin tarihini öğrenmeye, itaatten önce sorgulamaya, ezberlemeden önce anlamaya,

farklılıkları kabullenmeye, bir arada yaşamayı içselleştirmeye ihtiyacımız var.

Bilgi, ancak böyle kültüre dönüşebiliyor.

Talim Terbiye Kurulu Başkanı Ziya Selçuk ve arkadaşlarının çabaları bu açıdan önemli...

Tek sorun şu:

Acaba Türkiye'de itiraz eden çocuğu hoş görecek öğretmenler, müdürler, veliler, valiler, komutanlar, bakanlar var mı?

Yoksa işe, onların eğitimiyle mi başlamalı?

Çocuklar, Ayağa Kalkın!

Hayır, bu sefer sınıfa öğretmen girdiği için değil, kendi haklarınız için kalkın ayağa!..

Açılıyor okulunuz...

Kim bilir kaçıncı kez boy sırasına girecek, rap rap yürüyecek ve karatahta önüne geçeceksiniz.

Büyüklerinizden miras kalan çarpık bir sistemin önünde eğileceksiniz.

Bu yazı, okulda, evde, sokakta, televizyonda söylenmeyenleri küçük kulaklarınıza haykırmak istiyor.

Umarım size ulaşır ve aklınızda kalır.

* * *

Sizler "yetişkinler krallığı"nın, önemser gibi yapıp aslında en zor koşullarda yaşamaya mahkûm ettiği, âciz bir ordunun küçük askerlerisiniz.

Savaşın ve kötülüğün pençesine düşmüş, kirli, haksız, yoksul bir dünyaya doğdunuz.

Masallardaki kötü adamların yeryüzündeki temsilcileri gözünü size dikti:

Savaş tacirleri elinize taşlar, silahlar verip cepheye sürüyor sizi...

Pornocular çıplak fotoğraflarınızı satıyor.

Satış uzmanları daha çok tüketmeniz için tuzak kuruyor.

Oyuncakçılar, reklamcılar gözünüzü boyuyor.

Çocuk çalıştıran imalathaneler, oyun zamanlarını çalan dershaneler derinizi soyuyor.

18 yaşına kadar "çocuk" sayıldığınız halde köleler gibi çalıştırılıyor, atlar gibi yarıştırılıyor, vahşiler gibi savaştırılıyorsunuz.

* * *

Ne yazık ki bunca saldırı karşısında bebek kadar korunmasızsınız. Ne devlet ne okul ne aileniz koruyor sizi; hatta onlar savaştırıyor, yarıştırıyor, çalıştırıyor kiminizi...

Çaresi yok, çocuk aklınızla, siz savunacaksınız kendinizi...

Şunları aklınızdan çıkarmayın:

Türkiye çocuk ölümlerinin en yüksek olduğu ülkelerden biri... Bu, ekmeğe değil, silaha para harcayan büyüklerinizin tercihi... Sadece göstermelik koltuklara oturduğunuz 23 Nisan'larda değil, her an hesabını sorun bunun...

Sütsüzlükten, ilgisizlikten, dayaktan ölen kardeşleriniz için ne yapabileceğinizi düşünün.

Lokmanızı paylaşın onlarla...

Türkiye'de dört milyon çocuk, ucuz işgücü olarak çalıştırılıyor.

Trafikte araba camı silen, sokakta yara bandı satan yaşıtlarınıza iyi bakın.

Onların da çocuk gibi yaşamaya, okumaya, beslenmeye, oynamaya hakkı olduğunu düşünün.

Neden çalıştırıldıklarını sorun, itiraz edin.

Arkadaşınıza okula gidip gitmediğini, kitap alıp alamadığını, okulda öğretmen, araç gereç, laboratuvar bulunup bulunmadığını sorun.

Her çocuğun eşit, parasız ve kaliteli "eğitim hakkı" olduğunu unutmayın.

Fırsat eşitliğini savunun.

Televizyonda savaşırken izlediğiniz yaşıtlarınıza sahip çıkın.

Savaşsız bir dünya için resim yapın, yazı yazın, imza toplayın.

Çocukları silahlarla buluşturan ülkelere, liderlere, oyunlara, oyuncaklara karşı çıkın.

* * *

Okulda uyanık olun:

Örgütlenip okul yönetiminden sizinle ilgili kararlarda söz hakkı isteyin.

Oyun zamanı ve alanı, rehberlik hizmeti, araç gereç, müşfik yaklaşım hakkınızdır.

Kimsenin, ama hiç kimsenin size el kaldırmaya hakkı olmadığını unutmayın.

Dayağa, hakarete direnin, karşılık verin, şikâyet edin.

Evde uyanık olun:

Sizinle ilgilenmesi için ana babanızı sıkıştırın.

Dersinize, oyununuza ortak edin.

Yarış atı gibi çalıştırılmanıza karşı çıkın.

Bu saçma sistemi kuranların ve ona uyup sizi o kurstan bu kursa sürükleyen büyüklerin tuzağına düşmeyin.

Sokakta uyanık olun:

Arabaların egzozu sizi zehirliyor, park olmadığı için sokakta top oynamak hayatınızı tehlikeye atıyor, yaya geçiş kurallarına uyulmaması ölüm tehdidi yaratıyor; itiraz edin.

Tiyatrolar, sinemalar, resim atölyeleri, yeşil sahalar, yeteneğinizi geliştirebileceğiniz ortamlar talep edin.

Ekran karşısında uyanık olun:

Reklamlarda, gazinolarda, podyumlarda, internette çocuk kullanımına isyan edin.

Medya sizin yararınıza yayın yapma sorumluluğu taşır, unutturmayın.

Ailenizden çok ilgilendiğiniz televizyondan daha iyi programlar; yayıncılardan çocuk kitapları, dergileri talep edin.

* * *

Büyüklerinizin şikâyet edip durduğu dünyayı değiştirmenin koşulu, sizin bu yaşlardan başlayarak bilinçlenmenizdir.

İtirazınız olan her şeyi yetkililere, ailenize, bize bildirin.

Haydi iyi dersler!

Küçük Kadınlar

Saçını yaptıran 40 yaşlarındaki bir kadın, kuaförüne hemen yan koltukta postiş ve takma kirpik taktıran ağır makyajlı genç kızın hangi gazinoda çalıştığını sordu.

Duyunca güldü kız:

“Lise sondayım,” dedi. “Mezuniyet gecem için hazırlanıyorum.”

* * *

Mezuniyet gecesi değil, sosyete defilesiydi sanki...

Lüks otelin balo salonunda, yüksek topukları üzerinde seken küçük kadınlar koşturuyordu, peşleri sıra çeşit çeşit parfüm kokuları saçarak...

İnce askılı, derin dekolteli, açık belli marka giysileri, en mahrem yerlerinin çevresine yapıştırılmış ya da yaptırılmış dövmeleri ve pahalı kolyeleri, kocaman küpeleri, yaşlarını yalanlayacak kadar kadınsıydı.

Kimi cömert mini eteklerle, kimi yerleri süpüren kat kat elbiselerle gelmişti.

Yeni moda bir klipten ya da bir televole programından çıkmış mankenler gibiydiler.

Yürüyüşlerinde, bakışlarında, kıkırdayışlarında görüp geçirmeden, görüp geçirmiş gibi yapmaya çabalayanlara özgü bir acemilik ve acelecilik vardı.

* * *

Ve evet!

Hepsinin ama istisnasız her birinin ya avucunun içinde ya minik çantasının cebinde ya da vaatkâr bir yırtmaçla sergilediği belinde son model bir ceptelefonu duruyordu.

Daha doğrusu durmuyor, mütemadiyen çalıyor, konuşuyor, anlatıyor, dinliyor, mesaj gönderiyor, cevap alıyordu.

Vücutlarının sohbete muhtaç bir uzvu gibiydi ceptelefonu...

Az sonra dans başladı.

Sanki onlar için yazılmış olan “Hey Sexy Lady” parçası eşliğinde piste atladılar.

Jöleli saçlarıyla oğlanlar, karşılarında dans eden kendilerinden bir hayli hızlı olgunlaşmış bu genç kadınları neresinden tutacağını bilemeyen sakar çocuklardı sanki...

* * *

Balo salonunun fuayesinde küçük kadınların orta yaşlı anneleri bekleşiyordu; kısa kesilmiş boyalı saçlar ve yüzlerinde hafif makyajlarla...

Bacaklarında, diz kısmı dilim dilim kesilmiş kotlar, ayaklarında ponponlu pastel rengi kısa çoraplar ve çocuksu spor botlar vardı.

Hiç görüp geçirmemiş kızlar gibi davranan çok görüp geçirmiş kadınlardılar.

Yaşlarını yalanlamaya çalışan bir lolita görünümündeydiler.

* * *

Gece oldu.

Yüksek ökçeli kızlar, terden akmış makyajlarla kapıya çıktı.

Çocuk görünmeye çalışan kadınlar, onları lüks arabalarına aldı.

Eve gidince küçük kadınlar makyajlarını silip yeniden annelerinin sevgili küçük kızı oldu.

Anneler küçük kızlarından ödünç aldıkları ponponlu pembe çoraplarla, spor botları iade etti.

O gecelik değiştikleri maskelerini çok bakılmış aynalarda eritip yatağa gittiler.

Kulaklarında “Hey Sexy Lady” şarkısı çınlıyordu hâla...

ÇOCUKLAR BÜYÜRKEN

Filiz Ali’den Nilhan’a Kalan...

Oğlum, Meşrutiyet Caddesi’nde yüksek bir evin balkonundaydı önceki gün... Caddeden yumruk dolusu sloganla akan, öfkeli insan selini izledi saatlerce...

Akşam cenazeden sonra buluştuğumuzda, “Susma, sustukça sıra sana gelecek!” sloganıyla karşıladı beni...

“Neden bağırıyorlardı öyle,” diye sordu. “Arkadaşının oyuncağını kırarlarken ses çıkarmazsan yarın senin oyuncağını da kırarlar,” diye açıklamaya çalıştım.

“Taşıdıkları o bayrağa sarılı kutunun içinde ne vardı?” diye sordu bu kez... Ben gözlerimi yumunca kibarca fısıldadı:

“Öğrendim ben... Senin öğretmeninmiş ölen...”

* * *

Öldürülmese, Almanya’da konferansta olacaktı Ahmet Taner Kışlalı...

10 günlük Almanya gezisini haber aldığında, “Nilhan daha yeni doğdu, 10 gün yokluğuna nasıl dayanacağız?” demiş Nilüfer Kışlalı; daha uzun bir ayrılığı hiç aklına getirmeden...

Nilhan da 4-5 yıl sonra, filmlerde hep kötülerin yenilip iyilerin kazandığını görüp başlayacaktır sormaya, “Babam niye öldürüldü anne?” diye...

Önceki gün “bayrağa sarılı kutu”, *Cumhuriyet*’in önünden Kocatepe’ye taşınırken kestirmeden, Karanfil Sokak’tan yürüdüm. Sabahattin Ali orada bir çatı katında otururmuş 1940’ların başında... Kızı Filiz Ali bir yerde anlatmıştı:

Bir gün birlikte yürürlerken bakmış, babası yanında yok. Daha 5 yaşındaymış. Korkmuş çok... Tam ağlayacakken arkasından çıkıvermiş babası... Meğer saklanmış, ne yapacak diye onu izliyormuş. Sonraları hep aynı oyunu oynar olmuşlar. Belki de böylece Sabahattin Ali, “ani bir yokoluş”a alıştırmış Filiz’ini...

50 yıl önce bir gün yine kaybolmuş ve bir daha hiç çıkmamış ortaya...

Yıllar sonra, “Neden?” diye sorduklarında, “Tek suçu, düşündüklerini olduğu gibi yazmasıydı,” diyordu Filiz Ali...

20 yıl önce katledilen Abdi İpekçi’nin kızı Nükhet ise ola ki kendi çocukluğundan hatırladığı bu, “Neden?” sorusunu şimdi kendi çocuklarından duymanın şaşkınlığıyla, “Onlara ne söyleyelim?” diye soruyordu bir mesajında:

Televizyonda çok sık rastladıkları o sahnelerden birinin bizim başımıza geldiğini, bebek yaşta kaybettikleri babalarının ya da hiç görmedikleri dedelerinin tıpkı o filmlerdeki gibi ta-ta-ta kurşunlarla yere yığıldıklarını, bom diye patlayan bombalarla paramparça olduklarını mı söyleyelim?

* * *

Kaç ülkede 5 yaşında bir çocuğun dağarcığında bunca bayrağa sarılı tabut ve onca “kahrolsun”lu slogan vardır?

Hangi ülkede gençler, yavuklusunun resmi yerine, bombalanmış hocaları ile katledilmiş meslektaşlarının cenazeleri için bastırılmış yaka kartlarının koleksiyonunu yapar?

Dünyanın neresinde arabanız size, müstakbel tabutunuz olarak görünür?

Ülkelerini sevmekten başka bir suçu olmayan babalarını, hocalarını, eşlerini kalleş bir tuzakta yitirenler, bugün baba, hoca, eş oldular. Yıllarca dillerinde kapanmaz bir yara gibi taşıdıkları o “çocukça” soru, kendi çocuklarının dilinde şimdi:

“Neden?.. Neden öldürdüler onu?..”

* * *

Acaba bu 29 Ekim’de tanklar toplar yerine, 50 yıllık belalı oyunun kurbanlarının resimleriyle bir geçit resmi yapsak daha anlamlı olmaz mı?

Çocukları ve torunları taşısa fotoğrafını, yitik babalarının, dedelerinin...

Önce kayıp yakınları geçse sonra faili meçhul aileleri...

Ve en önde Filiz Ali, yarım asırlık bir kanlı bayrağı yüzyıl sonunda yeni bir nesle devreder gibi, kucağında küçük Nilhan'ı taşısa...

Bu koca yetimler ordusunun naçar askerleri, "al bayrağa sarılı kutular" taşıyarak omuzlarında; ellerinde kırık kalemler, kopmuş kollar ve parçalanmış gözlüklerle, şeref tribününde 50 yıldır gamsız oturanları selamlasa kendi dilinden...

Ve çocukça sorsa:

"Neden?.."

Babaları Kahramandı

Tam 10 yıl önce sormuştum:

> Acaba bu 29 Ekim'de, tanklar toplar yerine 50 yıllık belalı oyunun kurbanlarının resimleriyle bir geçit resmi yapsak daha anlamlı olmaz mı?
>
> Çocukları ve torunları taşısa resimlerini, yitik babalarının, dedelerinin...
>
> Önce kayıp yakınları geçseler, sonra faili meçhullerin aileleri...
>
> En önde yürüyen Filiz Ali, yarım asırlık bir kanlı bayrağı, yüzyıl sonunda yeni bir nesle devreder gibi, kucağında Nihan'ı taşısa...
>
> Bu koca yetimler ordusunun naçar askerleri, "al bayrağa sarılı kutular" taşıyarak omuzlarında, ellerinde kırık kalemler, kopmuş kollar ve parçalanmış gözlüklerle, şeref tribününde 50 yıldır gamsız oturanları selamlasa kendi dilinden...
>
> Ve çocukça sorsa:
>
> "Neden?"

* * *

O yazıyı bana yazdırtan, hocam Ahmet Taner Kışlalı'nın katledilmesiydi.

10 yıl sonra, bu buluşma gerçek oldu.

29 Ekim'de değil ama Babalar Günü'nde...

Düşünceleri, eylemleri, siyasi çizgileri nedeniyle öldürülen aydınların çocukları bir araya gelip Babalar Günü'nü "kutladı".

Etkinliğin adı:

"Benim babam bir kahramandı."

Onlar, kahramanlara ihtiyaç duymayacak bir dünya uğruna can vererek kahraman olmuştu.

Bir kısmı ise baba olma şansı bulamadan vurulmuştu.

* * *

Katılımcılar listesinde 18 aydının çocuğu vardı.

İsimlerine bakınca, “Şimdi babaları yaşıyor olsa sadece onların değil, Türkiye’nin de kaderi nasıl değişebilirdi,” diye düşündüm.

Doğan Öz yaşasa Ergenekon soruşturması 30 yıl gecikir miydi?

Öz’ün raporu ciddiye alınsa Abdi İpekçi, Cevat Yurdakul, Prof. Cavit Orhan Tütengil, Ümit Kaftancıoğlu 15 ay içinde peş peşe katledilir miydi?

Onların failleri yakalansa Uğur Mumcu öldürülür müydü?

“Kimse, Kürtleri Türkiye’den ayıramaz,” diyen Musa Anter yaşasa...

“Avrupa’ya girsek de girmesek de adam gibi bir demokrasiyi bu ülkede el ele üreteceğiz,” diyen Hrant Dink hayatta olsa...

Dinin siyasallaştırılmasına isyan eden Bahriye Üçok’un elinde bombalı paket patlamasa bugün Türkiye farklı bir yerde olabilir miydi?

Şu sancılı 2000’lerde yetişenler Ahmet Kaya’yı, Nesimi Çimen’i dinleyebilseler, Metin Altıok’un, Behçet Aysan’ın yeni şiirlerini okuyabilseler, kendilerini böyle yalnız, böyle savunmasız hisseder miydi?

* * *

Dolunay Kışlalı’yı Zeynep Altıok’a, Meryem Göktepe’yi Nükhet İpekçi’ye, Bengi Heval Öz’ü Ali Naki Kaftancıoğlu’na bağlayan, sadece Türkiye’nin en çalkantılı döneminde dik durmuş, toplumun sesi olmuş kahramanların çocukları olmaları değil; aynı zamanda, hepimizi yetim bırakan bir kanlı ilişkiler ağının kurbanları olmaları...

Bu aydın kıyımı, onları babalarından, bizi de Türkiye umudundan etti.

O yüzden şimdi onların buluşması bir toplu ağıttan çok, yeni bir umut anlamı taşıyor.

Onlar, Mazlum Çimen’in dediği gibi “toplumun hafızasını cilaladıkça” (belki Nükhet İpekçi’nin dediği gibi “tetikçilerinin çocuklarıyla birlikte”) yeni bir kurbanın başucunda ya da bir duruşma salonunda birilerine, “Ne

yaptınız bize?” diye hesap sordukça hem Türkiye yitik kahramanlarını hatırlayacak hem de yeni kurbanların önüne ortak bilinçten bir set kurulacaktır.

Bunun eksikliğinde, vicdanen yetimiz biz de...

“Bana Şehrimi Anlat Baba!”

Oğlumla şehir turuna çıktık geçen gün...

Baba olmadan önce okuduğum kitaplar, “Ona yaşadığı kenti gezdirin. Mekân bilinci kazansın,” diyordu.

Ben de şehrimizi en yalın, en zalim haliyle tanıtmak istedim.

Bahçelievler’den başladık gezmeye...

15. Sokak’a girdik; “Bak,” dedim, “TİP’li 7 gencin boğazlandığı yer burası...”

“TİP ne baba,” diye sordu.

“Sosyalizmi Meclis’e sokan parti,” dedim; “Onları yok ederek Meclis’i çare olmaktan çıkarıp sözü, silaha verdiler.”

Bahçeli’ye gitmişken Prof. Muammer Aksoy’un evinin yerini de gösterdim. Anlattım:

“Bir hukuk abidesiydi Muammer Hoca... Bizim okulda Anayasa Hukuku dersi verirdi. Çalıştığım dergiye de yazardı. Bir ocak günü bu evin önünde kurşunlayarak öldürdüler.”

* * *

Aksoy’un cenazesini anlatarak Gaziosmanpaşa’ya tırmandım:

“Cenazede en önde Uğur Mumcu yürüyordu,” dedim: “Hocasından 3 yıl sonra, yine bir ocak günü onu da evinin önünde katlettiler. Mesleğimizin en iyisiydi. Karlı Sokak’a koşup geldiğimde arabası paramparçaydı.”

Karagöz Sokak’tan geçerken de Bedrettin Cömert’i yâd ettik:

“Sanat tarihçisiydi. Onu da eşiyle arabasında vurdular. Kitapları hâlâ durur bende. Okuruz eve gidince...”

Dönerken Bahriye Üçok’un evinin önünden geçtik:

“Yiğit kadındı Bahriye Hoca... Laikliğin kararlı bir savunucusuydu,” dedim oğluma; “Bir kez programımıza konuk olmuş, sürekli tehditler aldığını anlatmıştı.”

Bahçesinde kocaman çam olan evi gösterdim; Bahriye Üçok’ un, açtığı bombalı paketle parçalanıp çoğaldığı o ekim gününü anlattım...

Gördüğüm manzarayı tarife dilim varmadı.

* * *

Kan izlerini takip ederek barut kokulu bir güzergâhtan yürüyorduk sanki...

Bastığımız toprak hâlâ sıcaktı.

Azıcık kazsak kanayacaktı.

Bayındır Sokak’a geldik. Savcı Doğan Öz’ü anlattım oğluma:

Sonradan herkesin peşine düşeceği örgütü 30 yıl önce saptamış, peşine düşmüştü.

O da arabasının ısınmasını beklerken öldürülmüştü. Yaşasa, kontrgerillayı açığa çıkarsa bugün kimler hayatta, kimler hapiste olurdu, Türkiye nasıl bir yer olurdu, kim bilir?...

Bu düşüncelerle, döndüm Ümitköy’e:

“Bak burası da hocam Ahmet Taner Kışlalı’nın evi... Yıllarca birlikte çalıştık. Dünyanın en zarif, en kibar, en yılmaz insanlarından biriydi. Bir perşembe sabahı, arabasında bomba patladığı, ağır yaralandığı haberini almıştık. Hastaneye vardığımızda öğrenmiştik acı haberi...”

* * *

Haftaya da mesire yerlerini gezeceğiz.

Gölbaşı’na, Çiftlik’e, Söğütözü’ne gideceğiz.

“Burası kayıp silahların gömüldüğü yer... Burası faili meçhul cesetlerin arandığı yer,” diye anlatacağım oğluma...

O silahları gömenler ile vahşice öldürülenler arasındaki ilişkiden söz edeceğim.

Bizim memleketin şehir turu böyle olur işte...

Yol haritanız, durakları kanla işaretlenmiş bir kederli anılar atlasıdır.

Uğur Mumcu Caddesi'nde, Ahmet Taner Kışlalı Parkı'nda gezdirirsiniz çocuklarınızı...

Salladığınız salıncağın altı silah deposu, yanı ceset tarlasıdır.

Eceliyle ölmez kahramanlarınız...

Tarih, kitapta değil, sokaktadır.

Ulucanlar’da Zulüm Tarihi Dersi

Eşim ve ben, oğlumuzu Ulucanlar’a götürdük geçen pazar; yaşadığı ülkeyi daha yakından tanısın diye...

Ulucanlar, Cumhuriyet’in en eski cezaevlerinden biri...

Ankara Hamamönü’nde kurulu; 1925 doğumlu...

Seksen sene, Başkent’in ortasında bir zulümhane olarak çalıştıktan sonra 2006’da emekliye ayrıldı.

Yıkılacaktı. Altındağ Belediyesi, alkışlanacak bir kararla onu gencecik bir ekibin eline teslim etti.

Onlar bu yaşlı binadan bir belgesel, bir kitap, bir film platosu ve eşsiz bir müze yarattı.

Türkiye’nin ilk cezaevi müzesi...

Ankara’nın ilk şehir müzesi...

Sahici bir tarih galerisi...

* * *

Müzeyi var eden gençlerin mihmandarlığında, kitaptan okuduğumuz tarihi yaşayarak gezdik Ulucanlar’ı...

Her koğuşta durduk, her zindanda donduk, her hücrede zulme tanık olduk.

Okulda verilmeyen cinsten, “kanlı canlı” bir tarih dersindeydik.

“Bak oğlum! Bu İskilipli Atıf Hoca’nın tespihi... Şapka Kanunu’na muhalifti. 1926’nın bir kış günü burada ipe çekildi.

Bu, Maliye Vekili Cavit Bey’in son mektubu... Burada asılmadan önce eşine yazmış.

Talat Aydemir’i bilirsin. Yazın belgeselde izlemiştik. Onu da burada idam ettiler işte... Yol arkadaşı Fethi Gürcan’la birlikte...

Deniz... O gencecik direniş bayrağını da burada göndere çektiler, yoldaşları Hüseyin ve Yusuf'la... Bak, idam öncesi bekletildikleri hücreler burada..."

* * *

Müzeyi, hele bizim gibi uzun yıllar hapis yatmış bir dostla gezerseniz ciltlerce tarih kitabı okumuş kadar olursunuz.

Manzarası ve konforu nedeniyle "Hilton" adı verilen kuledeki koğuştan Bülent Ecevit'in daktilo sesi duyulur.

DP döneminin siyasi tutukluları volta atar "Adnan Menderes Bulvarı"nda...

İkinci Kule'deki koğuşu gezerken Donanma Davası hükümlüsü Nâzım Hikmet'in bir şiiri çınlar kulağınızda...

Yan koğuştan Ahmed Arif'in, Cevat Şakir'in, Hasan Hüseyin' in, Necip Fazıl'ın sesi gelir.

O daracık, kutu gibi görüş kabininde Yılmaz Güney, karısıyla buluşmuştur; İsmet Paşa damadıyla konuşmuştur.

17'sinde ipe çekilen Erdal Eren, darağacının dibinde, son bakışını unutmuştur.

Hangi müze, bunca yıl boyunca bu kadar acı görmüş, onca eziyete tanık olmuştur?

* * *

Boşverin alışveriş merkezini; çocuğunuzu elinden tutup Ulucanlar'a götürün.

İnsanın insana, devletin aydına zulmünü anlatın ona...

Bir hücrede iki dakika yalnız bırakın; orada farelerle 10 yıl geçirmenin ne olduğunu bilsin.

Hamamı gezdirin; "Hayata Dönüş Operasyonu"nda orada sıkıştırılarak katledilenleri öğrensin.

Kenarda bekleyen manyetoya hafifçe parmağını tutun; o elektriği günlerce vücudunda gezdirmenin nasıl bir eziyet olduğunu hissetsin.

Darağacını gösterin; sadece farklı düşündüğü için insanların boynu kırılarak öldürülmesinin korkunçluğunu fark etsin.

Ulucanlar Belgeseli’ni izletin; yaşadığı ülkenin üzerinde oturduğu eziyet tarihine tanıklık etsin.

O acıyı çektirenleri ve o acıya rağmen özgürlük mücadelesinden vazgeçmeyenleri yâd etsin.

Çıkışta kaygıyla titreyen elinden tutun:

“Biz sana bu mirası bıraktık,” deyin.

Ulucanlar müze oldu. Ama henüz zulüm bitmedi. Ziverbey, Diyarbakır, Mamak, Silivri Madımak müze oluncaya kadar da bitmeyecek.

“Asıl, Mutlulukta Geri Kaldık Biz...”

Ankara ve İzmir’deki okullarda orta, lise ve üniversiteli gençlerle söyleştim son bir hafta içinde...

Öyle yaman sorular soruyorlardı ki hem umutlandım hem şaşırdım.

Ortaokuldaki iri gözlü bir kız, buram buram kendine güven kokan bir sesle, “En büyük sorunumuz büyüklerimizin bizi anlamaması,” dedi. “Söyler misiniz, ne yapmalıyız kendimizi anlatmak için?..”

“Onlara şefkat ve anlayış gösterin,” diyebildim. “Çünkü siz onlardan daha olgun görünüyorsunuz.”

Söyleşiden sonra hatıra defterini getirdi kimileri; birkaç özel satır istediler, yazıp imzaladım.

Ve ertesi gün, fotoğrafını gördüm öldürülen liseli kızla öğretmeninin...

11-D’den 17 yaşındaki Şebnem’in kanlar içindeki sol kolu, gencecik din öğretmeninin boğazının üzerine düşmüştü. Sol kulak arkasındaki kurşun deliğinden sızan kanlar, sınıfın ortasından sıralara süzülmüştü.

18’lik Murat sorguya götürülürken, “Üzgünüm,” diye mırıldanıyordu. Ayrıldığı sevgilisine doğum günü hediyesi olarak aşk dizeleriyle dolu bir şiir kitabı ya da kalpli bir kolye yerine, 9 mm’lik Star marka bir tabanca getirmişti. Hitler’in doğum gününü ölüm saçarak kutlayan Amerikalı yaşıtlarına nispet, o da sevgilisinin yaşgününü, canına kastederek kutlamıştı.

Milliyet’te Ahmet Tulgar’ın kilidini çözdüğü bir hatıra defterine dalıp Şebnem’in içdünyasına daldım. Sempatik bir televizyon sunucusunun fotoğrafının üstüne yazılmış bir nottan söz ediyordu haber:

“Varsın ölüm senden gelsin be gülüm... Biz onu şerbet der içeriz...”

Sevenlerin, ölesiye, öldüresiye sevdiği toprağa doğan filizlerin defterinde, ölümün kutsal bir şerbete dönüşmesi sürpriz değildi.

Sonraki sayfalarda da hep kalbe saplanmış bıçaklar, bıçağa sarılmış yılanlar, “adres sormayan kurşun”lar vardı:

Umuda bin kurşun sıksa da ölüm

Unutma, umuda kurşun işlemez gülüm

Manşete çıkan bu dizeleri defterine geçiren “çocuk”, Umut Hastanesi’nde komadaydı.

* * *

Gel de, geçen bahar, birlikte ölüme atlayan Aslı ile Cenan’ın geride bıraktığı hatıra defterini anımsama şimdi:

> Belki tam uzanıp öğrenecekken gerçeğin gerçek yüzünü, süsler gerisinde bekler annem, karanlık dilliliği ile... Reddedilmesi imkânsız bir teklif, intihar...

Cenan şöyle vedalaşmıştı:

> Anne baba!.. Siz hep doğru ve iyiydiniz. Yanlış olan bendim. Üzülmeyin. Kardeşime iyi bakın. Benim cehennemimin acısını o çekmesin. Babalar Gününüz kutlu olsun. Hediye için üzgünüm...

* * *

Gençlerin hatıra defterleri üzerinden bir ülke tarihi yazılabilir mi acaba?..

Yazılsa, kuşaktan kuşağa nasıl giderek karamsarlaşan bir melankolik serüven yaşadığımız anlaşılabilir mi?

Çözsek mahrem defterlerin kilidini, susar mı acep “anaların karanlık dili”?

Anlaşılır mı, “ölümü şerbet diye içenler”in derdi?

Bütün bu kara sevdalıların, mateme bulanmış arabesk satırlarına yansıyan kör umutsuzluğun kökenleri aydınlatılabilir mi?

“Hep doğru ve iyi” olan ana babalar, evlatlarının tuttuğu notlarla kıyaslasa kendi ergenlik şiirlerini, acaba “yanlış çocuklar”ın sırrı çözülür mü?

“Ne yapmalıyız büyüklerimize kendimizi anlatmak için?” sorusu yanıtsız kalan çocuklar, babalar günlerini intiharla, doğum günlerini kurşunlarla kutluyorsa, onlara “reddedilmesi imkânsız bir intihar” dışında teklifler götürmenin zamanı gelmemiş midir?

* * *

“Sizi nasıl anlayacağız?” diyor, Şebnem’in defterinden yaralanan Ahmet Tulgar;

“Ne yaptık size?” diye soruyor.

Ne yapmadık ki?..

Daha geçen hafta sınav kapısında yüz binlercesinin umudunu kırmadık mı?

Hayatlarının en güzel dönemini ellerinden almadık mı?

Güzelim bir bahar, pencereden hınzırca göz kırparken onları kurs binalarına tıkmadık mı?

Test soruları yığılmış beklerken sinemaya gitseler, kendilerini suçlu hissetmelerine yol açmadık mı?

Belki nice sonra, kenarı kilitli hatıra defterleri açıldığında okuyacağız neleri içlerine attıklarını, nasıl içten içe kanadıklarını...

Uzattıkları defterlerin her birine, “Yapmayın çocuklar ölümden hediye olmaz,” diye yazmak geliyor içimden...

Ya da Nihat Genç’in bir çığlığını:

> Ne dini, ne bilimi kardeşim... Asıl, mutlulukta geri kaldık biz...

İşte Geleceğiniz!

"2000'lerin ilk öğrenci kuşağı" nasıl duygular ve ne tür bir birikimle üniversiteye geliyor ve gelecekte ne yapmayı planlıyor biliyor musunuz?

Yarın, Türkiye'yi onlar yöneteceğine göre bilmek hakkınız.

Serdar Çankaya'yla birlikte ÖSS'nin "ikinci"leriyle konuştuk ve bence çok ilginç bir "2000 kuşağı" portresine ulaştık.

Üzerine yorum yapmıyorum.

Sadece şunu düşünün:

Onlar sizin geleceğiniz!

* * *

Ramazan Bitirgen

(ÖSS sayısal puan ikincisi / Meram Anadolu Lisesi / Konya)

Babası doktor, annesi ev hanımı... Hacettepe İngilizce Tıp veya Bilkent'te mühendislik istiyor. Sınav tarihi olan 18 Haziran'ı "hayatının miladı" sayıyor.

Bütün sıkıntılara o günü düşünerek dayanmış. Okulu dereceyle bitirip yurtdışına gitmek istiyor. Çünkü Türkiye'deki çalışma koşullarını yetersiz buluyor. Hayatında hiç kitap okumamış. Test çözmekten vakit kalmadığını söylüyor. "Birkaç kitap denemiş, okuyamamış." Testler yüzünden âşık olmaya da zaman bulamamış. Dershanede hiç göz açtırmamışlar. Bazı arkadaşları bunalım geçirmiş. İnternette, otomobil siteleri gezmeyi seviyor. Anadolu lisesi için 1 yıl, fen liselerine hazırlık için 1 yıl, üniversiteye hazırlık için 3 yıl kursa gitmiş. Henüz 17 yaşında... "Hayatımın 5 yılı boşa gitti," diyor.

Buket Avcı

(ÖSS eşit ağırlık ve sözel puan ikincisi / Beşiktaş Sakıp Sabancı Lisesi / İstanbul)

Babası özel bir şirkette çalışıyor, annesi ev hanımı. ODTÜ'yü istiyor ama diğer üniversitelerden gelen teklifleri de düşünüyor. Örneğin Fatih Üniversitesi ayda 600 dolar teklif ediyormuş. Türkiye'nin geleceğinden umutsuz; kendisinin geleceğinden umutlu. "Ülke kötüye giderken senin durumun nasıl iyi olacak?" sorusunu "Bilmem," diye yanıtlıyor. Bilimle uğraşmak istemiyor. Ailesi de, "Kafan bu kadar iyi çalışırken para kazanabilirsin," görüşündeymiş. "Yaşadıkları ekonomik sıkıntıları benim de çekmemi istemiyorlar," diyor.

Yusuf Bahadır Turhan

(ÖSS sözel puan ikincisi / Ankara Atatürk Anadolu Lisesi)

Babası özel sektörde çalışıyor. Annesi emekli eczacı. Sınava hazırlık döneminde bağırsaklarında yaralar oluşmuş. Doktorlar stresten ileri geldiğini söylemiş. ODTÜ istiyor ama Bahçeşehir Üniversitesi'nin 500 dolar aylık teklifini de değerlendiriyor. Yurtdışına çıkarsa Türkiye'ye dönüp dönmeme konusunda kararsız. Sınava çalıştığı süre içinde legolarıyla oynayamamış, gitarını çalamamış, arkadaşlarıyla çıkamamış. Rekabet yüzünden çevresiyle ve kız arkadaşıyla ilişkileri de zedelenmiş. Sınavda dereceye girenlerin, "iki kelimeyi bir araya getiremeyen insanlar" olduğunu söylüyor.

Özgür Ferhat

(ÖSS eşit ağırlık ve sözel puan ikincisi / Yıldırım Nuri

Erbak Lisesi / Bursa)

Babası memur, annesi mezun olduğu liseye adını veren işadamının gazoz fabrikasında işçi... Bilkent Ekonomi Mühendisliği'ni istiyor. "Hayatımın en önemli kısmı" dediği sınav hazırlık dönemi öylesine yaşamını belirlemiş ki, çalışırken, "Sınavdan sonra ne yaparım," diyormuş. Hazırlık döneminde üniversiteye gireceğinin bile farkında olmadığını söylüyor. Kitap okumuyor; çünkü kendisini okumaya veremiyor. En son 2 yıl önce bir kitap okumuş. Gazetelerin sadece spor sayfalarına bakıyor. Türkiye'de çalışmak istemiyor. Bilimadamı olmak onun için bir rüya... İyi para kazanmayı tercih ediyor.

Cafer Önal

(ÖSS sayısal puan ikincisi / MEV Özel İzmir Fen Lisesi)

Annesi öğretmen, babası emekli. Sınava hazırlandığı 2,5 senenin hayatının en sıkıntılı kısmı olduğunu söylüyor. Bazı arkadaşları sınavdan sonra da test çözmeye devam etmiş. Çünkü "testsiz yaşam"a henüz alışamamışlar. Hatta bazı öğrencilere "uyum testi" adında testler dağıtılıyormuş. Sınav sonrası için hazırlanmış bu testler, öğrencilere yavaş yavaş test çözmeyi bıraktırıyormuş. Cafer, yüksek lisans için yurtdışına gitmeyi istiyor. "Bencillik" olduğunu düşünse de, "Geri dönmeyebilirim," diyor.

Gençler Nasıl Rahatlıyor?

Gökhan’la bir internet kafede tanıştım. 17 yaşında, bebek yüzlü bir delikanlı...

Adı iyi bilinen bir liseden mezun olmuş, tanıştığımız gün üniversite sınavına girmişti. Diş hekimi olmak istiyordu.

“Nasıl geçti?” diye sordum.

“İyi değil,” dedi... Sınavda aniden burnundan kan boşanmış. Gözcüler dışarı çıkmasına izin vermemiş. Sınavı burnunda koca bir peçeteyle tamamlamış.

Çıkışta bir doktor, kanamanın sınav stresinden kaynaklandığını söylemiş. Sınav biter bitmez internet kafede almış soluğu...

“14.00’te, sınava giren bütün arkadaşlar burada toplandık,” dedi.

“Neden?” diye sordum.

“Gelin göstereyim,” deyip internette bir adres tuşladı. Aylardır gençler arasında bir virüs gibi yayılan hastalıkla böylece tanıştım.

* * *

“Hastalığın” adı; “Counter Strike”, yani “Karşı Saldırı”...

Bu, bir bilgisayar animasyon oyunu... 20 oyuncu, internet kafede birer bilgisayar ekranı karşısına geçip onarlı iki “klan” halinde eşleşiyor.

10’u “terörist” oluyor, diğer 10 ise “antiterör timi”...

Labirentlerle dolu bir sanal ortamda birbirlerini öldürmeye çalışıyorlar.

Animasyonda kullanılan silahların menzili, etkisi, fiyatı, sesi orijinalinin tıpatıp aynısı... Öldürdükçe para kazanıyor ve kazandığınız paralarla daha iyi silahlar alabiliyorsunuz.

Anlatılana göre oyunun mucidi İsrailli iki çocukmuş. Dolayısıyla oyundaki teröristlerin kimler olduğunu tahmin etmek zor değil.

Her bir oyuncunun bir takma ismi var. Benim izlediğim ekrandaki oyuncunun takma adı “Adolf”tu ve “100 ölü”sü vardı.

Her bir müşteriden saatte 1 lira alan kafe sahibi, oyunun son bir yıldır salgın haline geldiğini söylüyor:

Her on müşteriden üçü *chat* (sohbet) sitelerine girmek, yani kız tavlamak için geliyorsa yedisi bunu oynamaya geliyor. Grupla gelip 4 saat oynayan da var, 10 saat kalan da...

* * *

Biz sohbet ederken internet kafe, birbirine ÖSS sınavını soran gençlerle dolup taştı. Her gelen genç, kavga sitelerini gezdiğimizi görünce *rating*’i yüksek başka bir internet adresi verdi.

Mesela “lagaluga.com” adresinde “Dövüş Oyunu” var. Tribünde dövemediğiniz rakip taraftarı ekranda sille tokat dövüp yalvartabiliyorsunuz. “A” tuşuyla yumruk, “S” ile tokat, “D” ile tekme atılabiliyor.

Son ayların en popüler sitelerinden olan “Destroyonur.com”da da küfürbaz bir imamın, Pikaçu’yu bazukayla yok edişini izleyebiliyorsunuz.

Gözde sitelerin çoğu savaş ve öldürmeye dayalı strateji oyunları... “Age of Empires” gibi internet ortamında oynanabilen oyunlar da var. Biz girdiğimiz anda dünyanın değişik yerlerinde 2 bin 200 oyuncu, uygarlıklar arası bir savaş sürdürüyordu.

İnternet kafeler saat 24.00’e kadar açık. Ahlak zabıtası arada basıp porno sitelerine girilip girilmediğini kontrol ediyormuş. Anlaşılan gençlerin sevişme sitelerine girmeyip bol bol savaştıklarını görünce, “Aman iyi, savaşa devam edin; yeter ki sevişmeyin,” deyip çıkıyorlar.

* * *

Çıkışta Gökhan’a, “Bu şiddet oyunlarından ne zevk alıyorsun?” diye sordum.

“Çoğunlukla dershane çıkışında stres atmak için oynuyorum,” dedi:

“Burada sınıftaki en sessiz çocuğun, aniden ekran karşısında bağırıp çağırmaya başladığını görürsünüz. Bu oyunlarla rahatlayıp stres atıyoruz. Başka ne yapalım?”

“Haklısın,” dedim Gökhan’a ve çıktım.

At gibi yarıştırdığınız gençlerin stresten burnu kanıyor, onlar da stres atmak için ekranda sanal düşmanların beynini dağıtıyor, farkında mısınız?

Hâlâ sevişmelerini yasaklayıp savaşmalarını özendirmekte kararlı mısınız?

Sevişme, Savaş!..

Sahne 1:

Güzel sarışın kadın, yakışıklı sevgilisini çırılçıplak soyarak buluştukları salonun ortasına bağlar. Mutfaktan getirdiği balı, dudaklarından başlayarak özenle genç adamın bütün vücuduna yayar. Sonra dudaklarıyla balın izini sürerek boydan boya aşkı tatmaya çalışır. Ağır ağır yalanan balın tadı, yerini tere bıraktığında, ikisi de zevkten bitkin düşmüşlerdir.

Sahne 2:

Azgın Amerikalı boksör, 12. raundda, tüysüz bir ayıya benzeyen iriyarı Rus rakibini tanınmaz hale getirmiştir. Vurduğu balyoz gibi yumruklarla ring bir kan gölüne dönmüş; ama azgın yaratık her devrilişinde, kıvrana kıvrana yeniden ayaklanmayı başarmıştır. Sonunda o korkunç kroşeler gelir, ilki karaciğere, ikincisi çeneye... Rus'un ağzından fışkıran kan, ağır çekimde oluk oluk havaya yayılır. Koca gövde kıpkırmızı bir fıçı gibi ringe serilirken Rocky, patlamış kaşıyla kolları havada zaferini ilan etmektedir.

* * *

Bu iki sahneden birincisinin çocuklara yasak, ikincisinin serbest olması şaşırtmıyor mu sizi? Geçen hafta bir kanal kapatma kararına neden olan ilk sahnedeki küçük aşk oyununun bütün ülkede hortlak görülmüş gibi bir panik yaratması; buna karşın ölümcül bir vahşet sahnesinin bütün aileyi ekran başına toplayarak zevkle izlenmesi tüylerinizi diken diken etmiyor mu? *9,5 Hafta* gibi tadında bir erotizm gösterisi bu kadar ayıplanırken Conan'ın kılıcıyla kelleler uçurmasının hiç kimse tarafından yadırganmaması tuhaf değil mi? Bakıp da özenir diye çocuklarını en masum öpüşme sahnelerinden köşe bucak kaçıran ana babaların, hediye diye eve Conan kılıçları taşımaları, yaşama nasıl sırt çevirdiğimize dair bir fikir vermiyor mu size..?

Sevgiyi mumla ararken, vahşeti sokaklardan toplamamızın nedenleri üzerine bir ipucu yakalamıyor musunuz bu tercihte..?

* * *

Özel kanallar kuruldu kurulalı hep aynı yazılar:

Tam ailece ekran başına oturmuşlar... Birden filmin ortasında ateşli bir öpüşme sahnesi... Tabii herkes kıpkırmızı kesilmiş. Uzaktan kumandaya uzanıncaya kadar akla karayı seçmişler. Hemen kanal değiştirmiş ve Uzakdoğu'dan bir karate filmi seyretmişler huzur içinde...

Hayata aynı perspektiften bakan Üst Kurul da, aynı hislerle uyarıyor kanalları... Kapatma kararı gelince de kanallar kendilerini, "Biz bu filmleri çocuklar yattıktan sonra, geceyarısı yayınlıyoruz," diye savunuyor.

Kim bilir çocukları ne sanıyorlar?

O yatağa gönderdikleri yumurcakların, filmdekinden kat be kat cüretli aşk sahneleriyle dolu dergilerle yorgan altına çekildiklerini ve sabah olup da okulda, "Dün *9,5 Hafta*'da Kim Basinger soyunmaya başlayınca yine kıpkırmızı kesildi bizimkiler," diye dalga geçtiklerini biliyorlar mı?

Belki biliyorlar ama gizli kaldığı sürece bu duruma gözyumuyorlar. Ve bu ikiyüzlü ahlak, yüzyıllık hükümranlığını sürdürüp duruyor.

* * *

Çok mu zordur, ekranda aşkla sevişenleri gösterip, "Yavrum, işte sen böyle dünyaya geldin," demek?

Nedendir şiddeti bu kadar yüceltirken sevgiden, sevişmeden bunca korku? Nedendir iş aşka gelince bu yasak bölge tabelası..?

Montaigne ünlü denemelerinde aşkı irdelerken şöyle der:

> Ne garip, insanı öldürmek için gün ışığında geniş meydanlar ararız; ama onu yaratmak için karanlık köşelere gizleniriz. Şu insan ne korkunç bir hayvan ki kendi zevklerini, başının belası sayıyor? Bizi yaratan işi hayvanlık saymaktan daha büyük hayvanlık mı olur?

Elbet, çocuklara pornoyla cinsel eğitimi savunacak değilim. Ancak dozunda bir erotizm gösterisindeki ateşli bir öpüşme sahnesinin çocukları nasıl zehirleyeceğini de kestiremiyorum. 5 yaşındaki oğlunu misafirlerin yanına çağırıp, "Göster pipini amcalara," havası basmayı erkekliğinin ispatı kabul eden bir babadan daha mı zararlıdır Kim Basinger'la Mickey

Rourke’un sevişme sahneleri?.. Ergenlik çağındaki delikanlıyı, sırtını sıvazlayarak ilk cinsel deneyimi için geneleve –yaygın kullanımıyla “mektebe”– yollayan bir kültürün, ekrandaki masum öpüşme sahnelerinden mahcup olmasına akıl erdiren var mı?

O her öpüşme sahnesinde kırılıp döküleceğini zannettiğimiz “geleneklerimiz, göreneklerimiz ve muhafazakâr aile yapımız” nasıl başarmıştır bunca genelevle bunca porno sinemasını tıklım tılım doldurmayı; nasıl yaratmıştır bunca tecavüz vakasını, bunca cinsel sakatlığı?..

* * *

Baskının nedeni, cinselliği, kendi kafalarındaki gibi “kirli bir şey” sanmalarındandır.

İhtirasla öpüşen her kadını fahişe sandıklarından ihtiraslı her öpüşme sahnesini porno kabul ederler. Çünkü seks, ancak çocuk yapmak için meşrudur. Çocuklar, bu işten zevk alındığını görürlerse özenir.

Allah korusun, bir de özenip öpüşmeye başlarlarsa... İşte o zaman yandınız, iyisi mi çevirin kanalı; aşka, sevgiye değil, silaha, kana, şiddete özensinler. Ve sürsün ikiyüzlü ahlakın karabasan iktidarı...

Siz yine odalarına yollayın çocukları...

Dünyaya koca bir kapı deliğiymiş gibi bakmaya alışsınlar. Kendilerini, bir leyleğin dünyaya getirdiğini sansınlar. Oğlanlar yine “mektep”lerden satın alsın ilk cinsel deneyimleri... Kızlar sevgiden utansın.

Gerdek korkusuyla yetişsinler, öpüşmeyip dövüşsün.

“Kutsal aile” bal döküp yalasın silah kabzalarına...

Sevişmeyip, savaşsınlar...

Gecikmiş Bir Hayalin Peşinde

On altı yaşındaydık.

Zorluğunu bilemediğimiz, uzunluğunu kestiremediğimiz dikenli bir yolun başındaydık.

70'li yıllardı. Sokaklarda kan vardı.

Melankolik, ürkek çocuklardık.

O dönem çıkagelen bir albüm, bizi bizden almıştı.

Kapağında alevler içinde bir adam, bir diğeriyle el sıkışıyordu. İçinde bir erkek sesi "Wish you were here" ("Keşke burada olsaydın") diye inliyordu.

O güne dek dinlediğimiz hiçbir müziğe benzemiyordu.

Gitar solonun peşine takılıp biz de yitirdiğimiz arkadaşlar, özlediğimiz dostlar, ayrıldığımız kızlar için söylüyorduk:

"Keşke burada olsaydın!"

* * *

Pink Floyd, müzik dünyasını sallıyordu o zamanlar...

İlk albümleri için stüdyoya girdiklerinde yan stüdyoda Beatles, "Abbey Road"u kaydediyordu. Heyecan içinde gidip tanışmış; sonradan "Kraliçeyle beş çayı içmek gibi bir heyecandı," diye yazmışlardı.

Beatles, yolun sonuna yaklaşıyordu; onlarsa henüz yolun başındaydı.

Ve bu dört genç adam, yakında Beatles'ın tahtını sallayacaktı.

* * *

1979'da *The Wall*'ı *(Duvar*), çıkardılar ve ertesi yıl turneye çıktılar.

Biz, bir kan denizinde boğuluyorduk. Değil konserine gitmek, *The Wall*'u bulmak bile lükstü.

Kocabeyoğlu Pasajı yanındaki bir plakçıdan kasete kaydettirip dinlediğimizde ve sözlerini sözlük yardımıyla çözdüğümüzde anladık ki, “bizi kuşatan duvar”dı anlatılan...

Siren sesleri, uçak sesleri, faşizmin ayak sesleri vardı fonda... Ama baskı, sadece militarizmden gelmiyordu; sudan programlarıyla televizyonlar, tüketime çağıran reklamlar, taze beyinleri koşullayan öğretmenler, hatta annenin kollayıcı kucağı bile, bizi duvarda bir tuğla yapmaya çalışıyordu.

Ve Pink Floyd, bu duvarı yıkmaya çağırıyordu.

Albüm, bu isyan çağrısı nedeniyle birçok yerde yasaklanıyor, yasaklandıkça daha çok ilgi görüyordu.

* * *

Bizse bahsedilen o duvarın içinde kıstırılmıştık.

Onu sadece dinlemiyor, hissediyor, yaşıyorduk.

O ortamda, Pink Floyd’un Avrupa’yı turlayan muhteşem sahne gösterisine gitmeyi hayal bile edemiyorduk.

Zaten bir süre sonra onlar da her başarının üvey çocuğuna, “ego”ya yenildiler ve kavga ederek dağıldılar.

“Duvar”, biz göremeden çöktü.

Wall’u yaratan Roger Waters, yola yalnız devam edecekti.

* * *

Aradan uzun yıllar geçti.

Birkaç ay önce ceptelefonuma oğlumdan bir mesaj geldi:

“Baba, Roger Waters, *Wall* turnesine çıkmış.”

Evde dinleye dinleye o da bir Pink Floyd hayranı olmuştu. Bütün albümlerini kaydetmiş, sözlerini tercüme etmiş, bize ısmarladığı kitaplardan, hakkında yazılanları hatmetmişti.

Akşama turne programını önümüze çektik. Parmaklarımız aynı şehrin üzerinde durdu:

Paris...

Eski bir düşün hakikate dönüşme vakti gelmişti.

Tüm Pink Floyd albümlerini *i-pod*’larımıza yükledik, çantalarımızı sırtladık ve yola koyulduk.

Yol boyu, kitaplardan öğrendiklerini anlattı bana...

Aynı kulaklıktan, aynı şarkıları dinledik; aynı sözlerin ruhumuzda aynı tellere dokunmasına sevindik.

“Kraliçe’yle beş çayı içmek gibi bir heyecandı.”

O, 16 yaşındaydı.

Zorluğunu bildiğim, uzunluğunu hâlâ kestiremediğim bir yolun başındaydı.

Ve benim 16 yaş hayalimi yaşamaya birlikte gidiyorduk.

ÜNLÜLER VE ÇOCUKLARI

İki Baba, İki Oğul

Haziran, havai fişeklerle geldi Ankara'ya... Ve biz onları bomba sandık. Karanlığın ortasında patlayıp neşeyle yeryüzüne koşan ışık yağmurlarını, top ateşi zannedip kaçıştık.

Şenliklerimizi bile korkuya buladılar.

Haziran hercailiğine hiç yakışmayacak bir havada karşıladık yazı...

Ve Babalar Günü'ne, darbe söylentileri ile tank seslerine kulak kabartarak ulaştık.

Günün mana ve ehemmiyetine binaen yıllar öncesinden bir haziran manzarası nakletmek istiyorum sizlere...

Tarihe, iki baba ile iki oğul arasında yazılmış satırların penceresinden bakıp Babalar Günü'nde "tank sesiyle uyanma"nın nasıl bir şey olduğunu anımsatmak istiyorum.

* * *

İlk mektup, 7 Haziran 1960 tarihli...

27 Mayıs'tan 10 gün sonra, Ankara'dan, Tennessee'de eğitim gören 33 yaşında bir bilimadamına yazılmış:

Sevgili oğlum, Erdalım,

Çok zamandan beri mektup yazmadım. Burada ve memlekette fevkalade hadiseler oldu. Artık tafsilatını bilirsiniz. Benim birçok beyanım oldu. Televizyona aldılar, bilmiyorum görebildiniz mi? Ordunun ihtilal hareketi... Tamamıyla bozulmuş ve soysuzlaşmış bir zulüm idaresinin başka türlü kaldırılması mümkün değildi. Giden idare, devam edebilmek için her gün yeni yıkıcı ve gayrimeşru tedbirler almak yolunda idi. Çok söyledim, dinlemediler. Şimdi baştakiler ve mebuslar hepsi mevkuf, işleri tahkik edilecek ve muhakeme edilecekler. (...) Bu darbenin hiçbir surette tertibi ve tatbiki içinde değilim. Daha önceden tahmin edicisi ve bütün memlekete ve Meclis'e açıktan söyleyicisiyim. Şimdi gerisini düzeltmek için çalışacağım.

Beyana mecbur olursan askerî idarenin aleyhinde bulunma. Her şeyin normal demokrasi yolunda düzeleceğini söylersin. Hakikatte de askerî idare, memleketi fena akıbetten kurtarmıştır.

Hep iyiyiz. Gözlerinden hasretle öperiz evladım...

* * *

İsmet Paşa'nın 33 yaşındaki oğluna bu satırları yazdığı günlerde, "mevkuf" (tutuklu) siyasi rakibi Adnan Bey'in oğlu 14 yaşındaki Aydın da annesiyle birlikte ev arıyordu. Göreme Sokak'ta bir ev buldular. Sokağın adını bile, bir daha babalarını göremeyecekleri şeklinde yorumladılar. Yassıada'dan ilk mektup, 15 Haziran 1960'ta geldi. Harika bir Babalar Günü hediyesiydi.

Aydın hemen şu cevabı yazdı:

Çok sevgili ve pek kıymetli babacığım,

Mektubunuzu almak beni son derece memnun etti. İnşallah en kısa zamanda size serbest olarak kavuşuruz. Her an Allah'tan niyaz ediyorum. Biz burada annemle iyi ve sıhhatteyiz. Tek arzumuz, sizden devamlı olarak haber alabilmek. Hasret, muhabbet ve hürmetle ellerinizden çok çok öperim.

* * *

Bazen soyadları en ağır mirastır babalardan oğullara kalan...

O soyadı, bir alın yazısı gibi asılı durur evlatların kaderinde: Ne tutunabilir ne kaçabilirsiniz.

İki rakip babanın, iki sakin oğlu da soyadlarının kendilerine yüklediği misyonu omuzlarında taşıdı ömürleri boyunca...

Biri, babasından nice sonra, bir başka askerî müdahale sonrası işleri "düzeltmek için" hiç hazzetmediği politikaya çağrıldı.

Diğeri, talihin en hoyrat yüzünü gösterdiği bir ailenin son kalesi olarak soyundu politikaya... Ve babasından 36 yıl sonra, partisini yine bir askerî müdahale olasılığının kucağında buldu.

İşte kuşaktan kuşağa miras kalan o bitmek bilmez gerilim yüzünden Ankara, her havai fişek gösterisinde siperlere koşuyor.

Dileyelim, oğullarımız paylaşmasın bu yazgıyı...

Babalarından darbe haberleri değil, özlem mektupları alsınlar ve tahliye dileklerini değil, delikanlı aşklarını anlatsınlar cevap yazarken...

Hercai haziran akşamlarında oğullarını omuzlarına alıp havai fişeklerden süzülen ışık yağmurlarını izlemeye gitsinler.

Ve gümüş kadehler kaldırsınlar babalarının yaşanmamış “haziran”larının şerefine...

Bravo Çocuklar!

Evet, Ahmet Necdet Sezer içe kapalıydı, Köşk'ün dünyayla temasını kesti; bence gerektiğinde Demirel gibi toparlayıcı, yatıştırıcı bir rol üstlenemedi ama Köşk'te sağlam durdu. Hukuku savundu. Hükümete karşı denge unsuru oldu. İhtirassız, olgun bir cumhurbaşkanlığı sergiledi. Hali tavrı, sıradanlığı, tevazuu ile içimizden biriydi. Onu emekli hayatına yolcu ederken bu yazıda kendisi ve eşinden çok çocuklarına teşekkür etmek istiyorum.

* * *

Ülkeyi yönetenlerin çocuğu olmak ağır iştir. Hakkınız olan hayatı yaşayamaz, istediğiniz işi yapamaz, hediye veremez, alamazsınız. Mevkiden nemalanma derdinde değilseniz, ağır bedel de ödersiniz: Mesela İsmet İnönü'nün oğlu Ömer gibi olmadık bir trafik kazasıyla ilişkilendiriliverirsiniz. Ama hevesliyseniz, Özal'ın çocukları gibi magazin malzemesi haline geliverirsiniz.

* * *

Sezerlerin üç çocuğu var. Köşk'teki yedi yılı boyunca hiçbir yerde adlarını duymadık. Bir olaya karışmayı bırakın, Köşk'e girip çıktıklarına, ortalıkta dolaştıklarına, bir konuda görüş açıkladıklarına tanık olmadık. Herhangi bir kamu görevlisini, "Sen kiminle konuştuğunun farkında mısın?" diye terslediklerini, birilerine, "Hamili yakinimdir," diye kart verdiklerini duymadık. Bir vakar içinde kendilerini gizlemeyi, objektiflerden, kamuoyu ilgisinden, dedikodulardan uzak durmayı başardılar. Ve Bayar'lardan, Gürsel'lerden, Korutürk'lerden devralınan bir geleneğe sahip çıktılar.

* * *

Sevindirici olan şudur: Gül ailesinin de üç evladı var; yaşça daha küçükler. Ama biz onların da Başbakanlık ve bakanlık yapmış babalarının nüfuzuna sığınarak taşkınlıklar yaptıklarını görmedik. Onlar da yaşlarından beklenmeyen bir olgunlukla göz önüne çıkmamaya özen gösterdiler. Bir

örnek vereyim: Güllerin büyük oğlu Ahmet Münir, okulu bitirdikten sonra bir işyerinde staj yapmış. Mağazalara dağıtıma çıktıkları kamyonun şoförüyle sohbet ediyormuş. O sırada radyo, Dışişleri Bakanı Gül'le ilgili bir haber yayınlamaya başlamış. Şoför o gün tanıştığı ve "Nerelisin?" muhabbetiyle "Kayserili" olduğunu öğrendiği gence, "Sen Gül'ü tanır mısın?" diye espri yapmış. Genç gülümseyince, "Baban ne iş yapıyor?" diye sormuş: Ahmet Münir yalan da söylemeden kaçamak bir cevap bulmuş:

"Dışişleri'nde çalışıyor."

* * *

Hatırlarsınız, Ahmet Münir, yine "Dışişleri Bakanı'nın oğlu" olduğu dönemde, polisten kaçan iki hırsız, gece yarısı arabayla ters yönden otoyola girip kendi arabasına çarptığında da polislere babasının kimliğini açıklamamış, hatta kazayı yurtdışında olan babasına ancak ertesi gün haber vermişti. Bu tavrın Köşk'te de devam edeceğini umuyor, bekliyoruz. Belki onlar için ağır bir kıskaç bu; ama Türkiye'de pek az insana kısmet olan bir ayrıcalığın bedeli... Evet, ülkeyi yönetenlerin çocukları, bazen istikballerini zora sokma pahasına akçeli işlere, ticarete dalmamalı, bir "gemicik" dahi almamalıdır.

Çocukların İşleri

Unakıtan önceki gün, muhalefet sıralarına dönüp soruyor:

“Hanginiz bakan olunca oğlu çalışmadı?” Cevabı bilmiyorum; bildiğim şu ki, tarihin pek az döneminde “hükümettekilerin çocuklarının işleri”ne dair iddialar bu kadar yoğunlaşmıştır. “Çalışmasınlar mı?” diye soruyor Maliye Bakanı... Elbette çalışsınlar; ama çalışırken devletle ticaret yapmaları, en hafif tabiriyle “ahlaken yakışıksız”dır. Türkiye’nin büyük bir medya grubuna talip olan holdingde Başbakan’ın damadı genel müdür ise, o ihaleye gölge düşmez mi? Cumhurbaşkanı’nın oğlu bayilik yaparken veya damadı bilgisayar satarken resmî ihalelere girip kazansa kimse bunu bileğinin hakkıyla yaptığına inanır mı? Bir Maliye Bakanı’nın Meclis kürsüsüne çıkıp oğlunun şirketini savunması, akla, mantığa, vicdana sığar mı?

* * *

Elbette ki, cumhurbaşkanı, başbakan, bakan çocuğu olmak, cezalandırılacak bir şey değildir. Ama ödüllendirilecek bir şey de olmamalıdır. Her kamu yöneticisi, göreve talip olurken sadece kendisi için değil, ailesi için de bu tür akçeli bedeller ödemeyi göze almalıdır. Türkiye gibi, hâlâ ticarette kamu kaynaklarının büyük yekûn tuttuğu bir ülkede devlet adamları evlatlarını, devletle iş tutan “şaibeli ortaklıklar”dan uzak tutmalıdır.

Yapmazlarsa?

O zaman kayırma, iltimas, suiistimal iddiaları başlar. İddialar yargıya taşınamazsa “evlat”lar, toplum vicdanında mahkûm olur ve bu mahkûmiyet, siyasette babalarını vurur.

İktidardaki Babalar

Babalar Günü'nü kutlarken iktidardaki babalarla çocuklarının ilişkisinin zaman içinde nasıl baş aşağı edildiğini düşündüm.

İsmet İnönü bir seferinde, kendisini yıpratmak isteyenlerin oğlu Ömer'i hedef almalarından yakınmış ve Ömer'den söz ederken, "Benim yüzümden çok çekti," demişti.

Eskiden yöneticilere "baba" demek, diyenler için belalı bir işti.

Ünlü babaların çocukları, kendilerine miras kalan soyadının ağırlığı altında yaşardı. Yani çocuklar, babalarının bedelini öderdi.

Şimdi devir değişti.

Artık babalar, çocuklarının bedelini ödüyor.

* * *

Turgut Özal'ı düşünün...

Zeynep'in evliliği yüzünden yaşadıklarını...

Sonra Doğan Güreş'i...

Oğlu Serdar'ın Uludağ'da adam yaralamadan Bodrum'da havaya ateş açmaya kadar karıştığı olayları, Devlet Konservatuvarı'nda kayırıldığı iddiasıyla karıştığı krizi, Genelkurmay'ın neden Milli Savunma Bakanlığı'na bağlanamayacağı konusunda yaptığı çok bilmiş açıklamaları...

Necati Bilican'ı düşünün.

Emniyet Genel Müdürü iken, Ferruh Tankuş'un "oğlu uyuşturucu kaçakçılarıyla ortak" suçlaması üzerine zorunlu izne çıkmak zorunda kalmıştı. Murat Bilican, Bodrum'da işlettiği bardaki çapkınlık hikâyeleriyle gündeme gelince babası, "Ne yapabilirim o benim oğlum," dışında bir yanıt bulamamıştı.

"Fazilet'in babaları" ise oğullarının araba merakına kurban gitti.

Erbakan, devleti yönetecek ehliyete sahip olmadığı gerekçesiyle MGK'da sıkıştırılıp "yol kazası" yaparken, oğlu Fatih, araba kullanacak ehliyeti olmadan trafikte kaza yapıyordu.

Tayyip Erdoğan'ın oğlu Burak ise Türk müziği sanatçısı Sevim Tanürek'e arabayla çarparak ölümüne neden olunca Erdoğan, oğlunu mahkemeye gönderip cenazeye kendisi gitmek zorunda kalmıştı.

Laf, "babalar ve çocuklar"dan açılınca son yılların "en talihsiz babası" Selçuk Ural'ı anımsamamak mümkün değil. Çocukluğumuzun pop yıldızı, önce kızı Aslı Ural'ın Alaattin Çakıcı'yla, sonra oğlu Hakan Ural'ın Sibel Can'la ilişkisinden çok çekti. Oğlu hapisten çıktığında kameralar önünde döktüğü gözyaşları, "babalar ve oğullar" dizisinin final sahnesiydi adeta...

Baba şöhretinin bedelini ödeyen çocukların yerini, çocuklarının kötü şöhretinin bedelini ödeyen babalar almıştı.

* * *

Gözümün önünden gitmeyen bir başka görüntü de Mesut Yılmaz'ın, Galatasaray'la ilgili bir programa katılan oğlunu, canlı yayına bağlanarak, "Geç oldu artık eve dön," diyerek uyarması ve Hasan'ın da sessiz sedasız stüdyoyu terk etmesi...

Devir gerçekten çok değişti.

Pencere önünde oturup babalarının eve dönmesini bekleyen çocuklar çağından, ekran başında oturup çocuklarının eve dönmesini bekleyen babalar çağına geldik.

Siyaset yapmaktan baba olmaya fırsat bulamayan Ecevit, Demirel gibi liderler, bu tabloyu görüp en akıllı seçimi yaptıklarını düşünüyor olmalı...

Neyse ki günümüzde "baba" olmak ve hep "baba" olarak kalmak için ille de çocuk sahibi olmak gerekmiyor.

Politikaya ya da mafyaya girmek yetiyor.

Çocukları Rahat Bırakın!

12 Eylül'den iyi bilirim:

Muhalif birinin çocuğu olduğu için, "sakıncalı" bir anne ya da babayla aynı soyadını taşıdığı için askerler tarafından itilip kakılan kızların, oğlanların dramını...

Onlardan birini bir süre evimde saklamıştım.

Dar günde bir yandan anne baba için endişelenmek, bir yandan kendine yöneltilen saldırıları göğüslemek işkencedir.

Ama, 12 Eylül böyle yaptı, diye bugün asker çocuklarına aynı işkenceyi çektirenleri alkışlayıp, "Oh olsun, biraz da onlar çeksin," diyecek halim yok.

Ayıptır!

Belki daha fazla etkilenirler diye şöyle söyleyelim:

Günahtır!

* * *

YAŞ'ta olacakların ilk sinyali nerede verilmişti biliyor musunuz?

Haziran sonunda, malum gazetenin manşetinde:

"Generallerin Yahudi Damatları!"

Haberde, bazı üst düzey generallerin damatlarının Yahudi olduğu bilgisi vardı.

Tahmin edin hangi generaller?

1. Ordu Komutanı Org. Hasan Iğsız...

Emekli Orgeneral Çetin Doğan...

Deniz Kuvvetleri Plan Prensipler Başkanı Tümamiral Cem

Gürdeniz...

Hepsi daha sonraki operasyonda hapsedildi.

Dikkatli bir gazete okuru, Org. Iğsız'ın Kara Kuvvetleri Komutanlığı'nın engelleneceğini, o haberden fark edebilirdi.

Neymiş?

Iğsız Paşa'nın kızı, Yahudi asıllı bir İspanyol'la evliymiş.

Öyle midir, bilmiyorum; öyleyse bile sorun ne?

Ve de bize ne?

Her nasılsa Iğsız Paşa'nın kızına ait pasaportun kimlik bilgilerinin yer aldığı sayfasıyla birlikte verilen ve buram buram antisemitizm kokan bu haberler hazırlıyor kamuoyunu...

Neye?

"Darbecilerin tasfiyesi"ne mi?

Irkçı saldırganlığa mı?

* * *

Bir internet sitesi...

"Silahlı Kuvvetler'in ipliğini pazara çıkarma" fikriyle tasarlanmış. Ama hedeftekilerin çoğu çocuklar...

Hangi komutanın çocuğu sevgilisinin çıplak fotoğraflarını çekmiş, hangi generalin lise çağındaki oğlu kız arkadaşının çıplak görüntülerini kaydetmiş; hangi paşanın oğlu eşcinselmiş, hangisininki *gay* pornoları izleyip erkek sevgilileriyle telefonda konuşmuş; hepsi "belge"leriyle ballandırılarak anlatılıyor.

Şaka değil:

Komutanların evlerine yapılan polis baskınında ele geçen fotoğraflar var sitede...

MSN kayıtları...

Askerî lokallerin güvenlik kamera görüntüleri...

Telefon konuşmalarının deşifreleri...

İşin içindeki polis parmağını ispatlayan dokümanlar...

Ve bu kayıtlarda ana babalarının isminin, rütbesinin bedelini ödemek zorunda bırakılmış gencecik insanlar...

Genelkurmay Başkanı'nın oğlunun bir fotoğrafından yola çıkarak ona eşcinselliği yakıştıran ve linç eden bir ahlak bekçiliği...

Bir korku imparatorluğunun cadı avcılığı...

* * *

Burada çocuklar üzerinden yürütülen ırkçı, bağnaz, fanatik, çok tehlikeli bir imha kampanyasının kokusunu almamak mümkün mü?

Cumhurbaşkanı olmadan önce Abdullah Gül'ün çocuklarına yapılan ayrımcılığı protesto etmiş biri olarak gönül huzuruyla yazıyorum:

Çocukları rahat bırakalım!

Olup biteni, "Silahlı Kuvvetleri ıslah operasyonu"yla sınırlı sananlar da, bu siteyi inceleyip iyi düşünsün:

Babaları için çocukları vuruyorlar orada...

Ayıptır!

Belki ayıptan anlamazlar; şöyle diyelim:

Günahtır!

“Sevgili Yavrum...”

Bir babanın, oğlu için, doğumundan itibaren tam 20 ay boyunca, gün gün tuttuğu notları okudum.

Her babanın yazmak isteyeceği kadar sıcak satırlarla karşılaştım.

Çok özel notlar gibi görünse de aslında hepimize ait gibi duran bu güzelim satırları, sizlerle de paylaşmak istedim.

Umarım defterin vârisi, bu aleniyetten dolayı bana gücenmez:

* * *

1. gün:

Bugün 12.30’da doğdun. 9 ay annen senin için üzüldü, ben her ikiniz için titredim. Melek annen, 10 saat doktorların karşısında, yan odada pür heyecan bekleyen babanı çıldırtan, ağlatan sancılarla seni dünyaya getirdi. Bu seslerin yalnızca birini duymuş olsaydın, bunların hayatta hiçbir şeyle ödenemeyecek bir borç teşkil edeceğini 100 asır yaşasan unutamazdın. Bir gün babanı kaybedersen, Allah’ın yarattığı kadınların en iyisi olan annen için çok fedakâr, çok sadık ol. Fakat bilmem ki o gün annen yaşar mı? Sen hayatın dikenli yollarının bir yolcusu olmazdan evvel biz ikimiz de ölürsek sakın bizleri unutma...

3. gün:

Baban hayatında çok alkışlar, şerefler, ihmal edilmeyecek muvaffakiyetler gördü. Fakat bunların hiçbiri bana senin henüz hiçbir şey söylemeyen küçük ağzına, yarı kapalı gözlerine, yumuk ellerine bakarken hissettiğim zevk ve saadeti vermedi.

6. gün:

Dün gece bizi hemen hiç uyutmadın, sabaha kadar ağladın. Evvelce çocuk sesi işitince sinirlenen baban, şimdi eski itiyadını kaybetti. Ağladığın için merak ediyorum fakat hiç sinirlenmiyorum. Hayatı hususiyesinde istiklalini hiçbir şeye feda etmemiş olan baban, şimdi senin esirindir.

9. gün:

Baki Bey, eski bir ananeye tebaen senin karşında ezan okumak ve sonra da kulağına ismini bağırmak istedi. Müsaade ettik. 20 sene sonra sen bu satırları okurken artık belki izi kalmayacak bu garip âdetlere güleceksin.

32. gün:

Bugün ikinci aya bastın. Şehirden bir fotoğrafçı getirtip iki fotoğrafını aldırdık. Boş zamanlarında bu resimlere bakacak, bu defteri okuyacak ve seni bu vakte kadar çok seven annen, baban artık başka bir dünyanın misafirleri olmuşlarsa, onlar için gözyaşı dökecek ve ümit ederim ki aynı zamanda onlara benzemeye çalışacaksın.

43. gün:

"A", "O" gibi sesler çıkarmaya başladın. Belirli surette büyüyorsun. Afiyetle büyü yavrum. Senin ağzından çıkacak ilk sözleri sabırsızlıkla bekleyen annenin ve babanın en büyük emeli budur.

100. gün:

Yüz gün yavrum... Kâinatın ömründe erkamın en yüksek sıfırlarının bile bir nispeti kadar ehemmiyeti olmayan bu yüz takvim günü, senin ve bizim için ne kadar kıymetli. Ben ki artık hayatın meyil basamaklarını inmek üzereyim, ömrümde günlerin değil, saatlerin bile kıymeti vardır. Buna rağmen, seni çabuk büyümüş görmek için bunların bütün süratleriyle geçmelerini istiyorum. İnşallah bir gün saçlarımız ağarmış olsa da seni istediğimiz gibi göreceğiz.

136. gün:

Her ihtimale mebni, belki bir-iki gece başka bir dost evinde yatmak ihtiyacını hissedebileceğimi, kendisinden hiçbir şey saklamadığım annene söyledim. Endişesinden sabaha kadar uyumadı. Yalnız olduğum zaman her şeyi bilaperva karşılardım. Annen bana hayatı sevdirdi, sen hayata taptırdın. Şimdi sizlerden ayrılmak: Bunun çok acı, çok feci bir şey olacağını düşünüyorum.

183. gün:

İlk defa olarak bu sabah “la la, da da” derken, “Baba” dedin. Bana bugünün mükâfatını vermiş oldun yavrum.

365. gün:

Yarın gözlerini açtığın vakit, senin için neler hazırladığını bilmediğim, fakat çok uzun olmasını temenni ettiğim hayat seyahatinin ilk senesini arkanda bırakmış olacaksın. Senin hafızanda hiçbir iz bırakmayacak olan bu senenin bütün anatını bu deftere kaydettim. Buna dindarane bir itikat ile riayet ettim, istikbalde boş zamanlarında bunları okuyacaksın, ihtiyarladığın vakit bunları çocuklarına okuyacaksın. Birlikte gülecek, eğleneceksiniz.

Bu satırları yazarken gözlerim yaşardı. Hayatın ezelî mukadderatı icabınca nihayet bir gün senden ayrılacağım gözümün önüne geldi. En büyük emelim bu günün çok, pek çok uzak olmasıdır ve gözüm arkamda kalmamak için seni yetişmiş, bu her adımında bir arıza saklı olan hayat yolunu namus ile cesaret ile katedecek hale gelmiş olarak gördükten sonra gözlerimi kapamaktır. Var ol, mesut ol, annesinin, babasının yıldızlı seması, kâinatı olan güzel çocuk...

2. yıl / 238. gün:

“Gece bizde misafir olan Bekir Sami Bey’le birlikte bu sabah şehre indik. Ayrılırken tanımadığım bir adam, “Buyurunuz,” dedi. Bunlar polis hafiyeleriydi. Hep birlikte otomobile bindik. Dün gazeteler bir cinayet teşebbüsünden bahsetmişlerdi. Bunun için Bekir Sami Bey’i tevkif etmiş olabilirler. Fakat ben ne için?.. O dakikada seni ve anneni bu akşam görmemek, uyuyacağın dakikaya kadar ‘Baba, baba,’ diye beni arayıp bulamayacağını ve yarın öbür gün bunun yine tekerrür edebileceğini düşünmek beni titretti. Niçin gidiyordum?”

* * *

İttihat Terakki Hükümeti’nin 10 yıllık Maliye Nazırı, Türki-ye’nin Lozan Konferansı’ndaki delegelerinden Cavit Bey’in, oğlu Şiar Yalçın için tam 603 gün boyunca aralıksız tuttuğu 2 ciltlik günlüğün son sayfasında bu not yazılıydı. (*Şiar’ın Defteri*, İletişim, 1995)

Cavit Bey, 1924 yılının 19 Haziran günü Gazi'ye suikast davasıyla ilgili olarak gözaltına alındı.

Bu son satırları, gözaltında tutulduğu Unkapanı Karakolu'nda yazdı.

İstiklal Mahkemesi'nde yargılandı. Son âna kadar suçsuz olduğunu söyledi.

26 Ağustos 1926 günü son sözleri soruldu:

"Hüseyin Cahit Bey'e söyleyin, oğlumla eşimin gözlerinden öpsün," dedi.

O gün idam edildi.

İdo, Yağmur ve Doğukan

İbrahim Tatlıses, birlikte katıldığımız *Siyaset Meydanı*’nın sonunda neden aniden hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı?

Herkes kendince bir yorum yaptı, işin aslı ise bir hayli farklıydı: O an gözünün önüne oğlu İdo gelmişti.

İnsan çocuğunu anımsayınca ağlar mı?

Çocuğu ağlanacak hale getirilmişse ağlar!

“Ağlamaya yol açan kriz”in nedeni, medyada çıkan bir haberdi. Burada haberin ayrıntılarına girmek istemiyorum. Ama haber, küçük çaplı bir krize yol açmış ve önce evde İdo’yu, sonra da stüdyoda İbo’yu gözyaşına boğmuştu.

Tatlıses, çekimden önce, kendisini bunca üzen ve içdünyasını altüst eden olayı anlatırken, “Hiç kimse oğlumun bir damla gözyaşından kıymetli değil,” diye isyan ediyordu.

* * *

Bütün ana babalar için öyle değil midir?

Öyledir tabii...

Ancak şöhret sahibi bir anne ya da babaysanız, ününüz karşılığı ödemeyi göze aldığınız bedele evladınız da ortak olur.

Üstelik hiç de mecbur değilken...

İbrahim Tatlıses’ten önce de Türkan Şoray’ın gözyaşlarına tanık olmuştuk.

Şoray, sanatı uğruna kendisini “ömür boyu mahpusluğa” gönüllü mahkûm etmiş, özel hayatıyla değil sinemasıyla anılmak için kendisini hayattan alıkoymuştu. Bu tercihinden de hiçbir zaman yakınmadı; çünkü bugün zirvede olmasını o tercihe borçluydu.

Ama aynı tercihi başkalarından, hele kızından bekleyebilir mi?

Bekleyemez elbet...

Ergenlik denilen kasırganın etki alanına giren Yağmur, yaşıtları gibi gezecek, coşup eğlenecektir; kim ne diyebilir?

Medya diyebiliyor.

Medya, Yağmur'dan annesinin bile istemediğini istiyor:

Geceleri arkadaşlarıyla gezmesini yadırgıyor, eğlenirse ayıplıyor.

Ve Türkân Şoray, kendisinin kendisinden esirgediği şeyin, kızına bağışlanması için medyadan ve kamuoyundan yardım istiyor. Yağmur'un gençliğini olanca coşkusuyla doyasıya yaşayabilmesi için anlayış bekliyor.

Annesinin adının, onun hayatını kısıtlayan bir engele dönüşmemesini talep ediyor.

Kim 14 yaşında bir çocuğun sırtına böyle bir sorumluluk yükleyebilir ki?

* * *

Ve nihayet Doğukan Manço...

Bu ışık yüzlü çocuk, daha babasını yitirmenin acısı küllenmeden, gazete sayfalarında, televizyon ekranlarında ailesi hakkında yazılıp çizilenlere katlanmak zorunda...

Bütün bu haberlerin onun çocuk ruhunda ne tahribatlara yol açtığını bilebilir miyiz?

Bu haberlerin bir kısmı reklam amaçlı çıkarsa yarın o tahribatı tamir edebilir miyiz?

Doğukan ile Batıkan'dan özür dileyebilir miyiz?

* * *

Diyeceksiniz ki, "Starların hayatlarına dikkat etme sorumluluğu, gazetecilerin de haber yapma zorunluluğu var."

Evet ama bundan çocuklara ne?..

Onlar daha ergen bile olmamışken bu kadar ağır bir travmayı yaşamak zorunda mı?

Haber uğruna, hayatlarını delik deşik etme hakkımız var mı?

Hiç olmazsa çocukları bu savaşın dışında tutamaz mıyız?

Onlara çocukluklarını bağışlayamaz mıyız?

Doğmamış Çocuklardan Mektuplar

1. çocuk:

Sekiz aydır buradayım. Bunca zaman gözüme uyku girmedi, çünkü dışarıdaki telaş hiç bitmedi. Annemle babamın nikâh törenleri... Uzun yolculuklar, basın toplantıları, röportajlar, klip çekimleri, *talk-show*'lar vs. derken rahat yüzü görmedim.

Yakınınca, "Hiç mızıldama, Türkiye'nin en güzel karnındasın," diyorlar. Bir de bana sorsunlar... Dışarıdan sürekli müzik sesi geliyor ve ben ne kadar tekmelesem de durmuyor. Annem sahnede zıp zıp zıplarken zor tutuyorum kendimi, dışarı fırlamamak için...

Geçenlerde, yalancı sancı taklidi yaptı bizimki... Şeytan dedi ki, "Çıkıver şurada inadına... Âlem, sahnede doğum nasıl olurmuş görsün." Ama doğumun yayın hakları satıldığından, "Mukaveleyi bozarım," korkusuyla vazgeçtim. Aylardır o büyük günün stresiyle yaşıyorum. Dışarıda cinsiyetim bile sır gibi saklanırken kim bilir ne sansasyon olacak, rahmi terk törenim. Büyük ihtimalle bir gazeteci ordusu karşılayacak beni... Doğumhanede kıyamet kopacak, kuvözde flaşlar gözümü alacak.

Tanrım!.. Türkiye'nin en ünlü cenini olmak ne hoş bir duygu!..

Geçenlerde, ultrasonda şöyle bir baktım kendime; hiç de fena değilim.

Öyle sabırsızlanıyorum ki görüntülenmek için...

Aslında... Hani şu küçük parmak kameralarla şimdiden bir şey yapılamaz mı acaba?..

* * *

2. çocuk:

Efendim, benim durumum biraz problemli... Bir takvim sorunu yaşıyoruz şu aralar... Henüz bir incir çekirdeği kadarım ama nedense dışarıda herkes benim ne zaman buraya düştüğüm konusuyla ilgili...

Annemin basın danışmanı yaşımı, 29 gün olarak açıkladı ama meğer 29 günde benim burada olduğumu öğrenmelerine imkân yokmuş. Dışarıdakiler işi gücü bıraktı, ellerinde takvim, gerçek tarihi araştırıyor. Hamileyse hamile, bundan kime ne?.. Öyle basit değilmiş işte... Annemin boşandıktan sonra başka bir erkekle hemen nikâhlanabilmesi için hamile olmadığını kanıtlaması gerekiyormuş. O da hamile olmadığı yolunda rapor almış ama galiba hamileymiş.

Bu durum, “kamu”yu yakından ilgilendirirmiş.

Yarabbim! Nasıl bir “kamu”nun arasına doğuyorum ben?..

* * *

3. çocuk:

Dün şiddetli bir patlamayla uyandım uykumdan...

Önce sarsıldım, sonra kesildi göbekbağımdan gelen kan...

Dün vurmuşlar annemi... Tek kurşunla, başından...

Anam 20’lik bir taze, ben 5 aylık cenin...

Sokak ortasında vurulduk, bu güzelim ülkenin...

Âlemin gözü önünde, güpegündüz... Gençten bir polisle tartışmışlar; yüksek sesle atışmışlar...

Sonra... Tek el silah sesi...

Ve annemin sokağa serilen gövdesi...

Emniyet, açıklama göndermiş gazetelere:

“Zaten Hacıhüsrevliydi...”

Doğacağım yermiş suçum; adresimden vurulmuşum.

Son kez sıkarken yumruğumu, “Ulan,” dedim; “Şişli’de bir cenin olsaydım, sorardım hesabını sizden...”

“Sakın!” dediler, “Yersin cezayı bu yaşta”; “bir ceninin diğer ceninler üzerinde tahakkümünü tesisten...”

Sustuk; mahkeme salıvermiş failimi...

Babam, alıp götürdü ablamla ağabeyimi...

Doğsam, marşlar söyleyecektim ben de...

“Sınıfsız, imtiyazsız, kaynaşmış bir kitleyiz,” diye...

Lakin, bırakın doğumumu, ölümüm bile haber değil benim...

Hacıhüsrevliyim ben...

Kabristanda annesinin içinde bir ceninim...

Yazarlar ve Çocukları

Biliyorsunuz; iki Alexandre Dumas var: İkisi de romancı... Oğul olan, 28 yaşında *Kamelyalı Kadın* romanını yazdıktan sonra babasının karşısına geçiyor ve diyor ki:

“Babacığım, bu eserimle seni geçtim.”

Babasının cevabı şu:

“Oğlum, benim en büyük eserim sensin. Sen, beni nasıl geçebilirsin?”

Konuyu Ali Nesin, geçen hafta sonu *Hürriyet Pazar*’da Ayşe Arman’la yaptığı harika söyleşide hatırlattı. O söyleşide kendisinden çok, bir yazarın oğlu olmanın ne demek olduğunu anlatıyordu:

Günde beş paket sigara içerek sürekli çalışan babasını...

Babasının, içi kitap dolu, şömineli çalışma odasını...

Babası çalışırken kendisinin şömine karşısına kurulup kitap okuyuşunu, elma yiyişini...

Babasına, “Biliyor musun, pazarları elmanın tadı daha güzel,” deyişini...

Ve babasının cevabını:

“Öyledir oğlum; baba ile birlikte yenen elma daha lezzetlidir.”

Ali Nesin de edebiyata yatkınmış gençken... “Aziz Nesin babam olmasa, edebiyatçı da olabilirdim. Ama başka kulvara geçmek benim için daha iyi olacaktı, o yüzden matematikçi oldum,” diyor.

* * *

Edebiyatta, aile içi bayrak yarışı sancılıdır:

Dumas’lar ya da Altanlar gibi baba oğul kalem yarıştıranlar da vardır; Nesinler gibi, aynı kulvarda koşmaktan kaçınanlar da...

Nâzım Hikmet gibi evladında kendi devamını görmeyi arzulayanlar da; Orhan Pamuk gibi onca yıl babası bildiği adamın içinden aniden iyi bir

yazar çıkmasından korkanlar da...

Kimi yazar çırpınır evladı biraz edebiyata ilgi duysun diye; kimisi evladına bile el vermez, yazıda rakibi olur diye...

* * *

Hem bunca yıldır ekmeğini yazıdan kazanan bir yazar hem bir süredir evladının kompozisyonlarını biraz hayret, biraz hayranlıkla okuyan bir baba olarak, yazar-evlat ilişkisini merakla araştırıyorum. Daktilo sesiyle, mürekkep kokusuyla büyümenin çocuklarda nasıl birbirine zıt sonuçlar yarattığını gördükçe de şaşıyorum.

Geçen hafta, bir boş zamanda eğlence olsun diye kompozisyon yarıştırdık oğlumla...

“Koku alma duyusu olmayan birine nane ile kekiğin farkını yazıyla nasıl anlatırsın?” diye sordum.

Önce önümüze nane ve kekik kavanozlarını, sonra da kâğıtları çektik.

Ve güzelim bir rekabette kalem sürttük.

Sonuç mu?

Anladım ki babayla yenen elma gibi; evlatla yazılan yazının da tadına doyum olmuyor.

İşte size edebiyat dünyamızdan bu lezzeti tadan baba-evlat kesitleri...

* * *

NÂZIM HİKMET – MEMET FUAT

“Senin şahsında devamımı görmekle bir kat daha bahtiyar oluyorum.”

Nâzım Hikmet’in cezaevinden üvey oğlu Memet Fuat’a yazdığı tarihsiz bir mektuptan satırlar:

Sevgili oğlum, Memetciğim,

Liseyi bitirmiş olmanı tebrik ederim. Sonra İngiliz Filolojisi'ne devam edeceğin haberi de çok hoşuma gitti. İngiliz edebiyatı, bizde en az tanınan fakat bana öyle geliyor ki tanınmasında çok fayda olan bir edebiyattır. Hele sen şahsen bundan çok istifade edeceksin. Artık bu suretle kendini yüzde yüz edebiyata vermiş oluyorsun. Ben de böylelikle, senin şahsında devamımı görmekle bir kat daha bahtiyar oluyorum. Çıkaracağınız hikâye kitabından bana bir nüsha elbette gönderirsin, bir nüsha da Vâlâ'ya ve Adalet'e yolla, onlardan biri Akşam, biri de Tasvir'de tenkit yazıları yazıyorlar; hiçbir şey olmasa reklam ve dolayısıyla satış bakımından faydası olur. Yalnız ben de bileyim ki, onlara yazayım da şöyle gereği gibi yazılar yazsınlar. Sakın kızma! Malum ya, pazar-mal istihsali nizamında –maalesef de olsa gerçek olarak– edebiyat da bir çeşit maldır ve diş macunu gibi, bir hikâye kitabının da reklamı yapılması –kepazeliği– bir zarurettir.

Baban[1]

GÜNDÜZ – ORHAN PAMUK

"Yazar değil, baba istiyordum."

Ölümünden iki yıl önce babam kendi yazıları, elyazmaları ve defterleriyle dolu küçük bir bavul verdi bana... Her zamanki şakacı, alaycı havasını takınarak kendisinden sonra, yani ölümünden sonra onları okumamı istediğini söyleyiverdi.

"Bir bak bakalım," dedi hafifçe utanarak, "işe yarar bir şey var mı içlerinde? Belki benden sonra seçer, yayımlarsın."

Benim yazıhanemde, kitaplar arasındaydık. Babam acı verici çok özel bir yükten kurtulmak isteyen biri gibi bavulunu nereye koyacağını bilemeden etrafa bakınarak dolandı. Sonra elindeki şeyi dikkat çekmeyen bir köşeye usulca bıraktı. (...)

Babam gittikten sonra bavulun etrafında birkaç gün ona hiç dokunmadan aşağı yukarı yürüdüğümü hatırlıyorum. (...)

Beni babamın bavulunun içindekilerden uzak tutan birinci endişe tabii ki okuduklarımı beğenmeme korkusuydu. Babam da bunu bildiği için önlemini almış, bavulun içindekileri ciddiye almayan bir hava da takınmıştı. Yirmi beş yıllık bir yazarlık hayatından sonra bunu görmek beni üzüyordu. Ama edebiyatı yeterince ciddiye almadığı için babama kızmak bile istemiyordum. Asıl korkum,

bilmek, öğrenmek bile istemediğim asıl şey ise, babamın iyi bir yazar olması ihtimaliydi. Babamın bavulunu asıl bundan korktuğum için açamıyordum. Üstelik bu nedeni kendime açıkça söyleyemiyordum bile... Çünkü babamın bavulundan gerçek, büyük bir edebiyat çıkarsa babamın içinde bambaşka bir adam olduğunu kabul etmem gerekecekti. Bu, korkutucu bir şeydi. Çünkü ben o ilerlemiş yaşımda bile babamın yalnızca babam olmasını istiyordum; yazar olmasını değil...[2]

NURULLAH – MERAL ATAÇ

“Ben parasızım. Kızım okusun. Güvencesi olsun.”

Babam benim okumama çok özen gösterirdi. (...) Okumayacağım diye ödü kopardı. (...) İkide bir de, “Ben parasız adamım, Meral’e para bırakamayacağım. Gelecekte ne olur, ne ile karşılaşır bilinmez. Okursa ona güvence olur,” derdi.

Benim de aksine derslerle aram hiç iyi değildi. Babam, annem okumamı istedikleri için zorla okula gidiyor, zorla ders çalışıyordum.

Kim bilir babacığım, benim iyi bir matematikçi olmamı ne kadar isterdi. Bu, benim için bir düştü. Matematiği hiç ama hiç sevmiyordum. (...)

Hukuk okumak istiyordum. Babam ise benim Dil Tarih’e gitmemi, edebiyat ya da tarih okumamı istiyordu. Hukuk bilimini yavan buluyor, hukukun el âlemin malı mülkü ile, evlenip boşanmasıyla ilgilendiğini söylüyordu. Ben aklıma hukuka gitmeyi koymuştum. Liseden arkadaşlarımın çoğu oraya gidiyordu. Bana asıl sevimli görünen yanı, derslere girme zorunluluğu olmamasıydı. İyi ki kendimi bilip hukuka gitmişim. Orada hiç de fena bir öğrenci olmadım. Yıl kaybetmeden öğrenimimi bitirdim. Fakülteyi bitirdiğim gün dünyalar babamın oldu. Elini öpmeye gittiğim zaman (babam hiç el öptürmezdi) boynuma sarılıp “Kızım sen diplomalısın, benim diplomam yok,” dedi.

Bir gün sofrada babam, annem ve ben yemek yiyorduk. Babam birden, “Meral gel seni Dil Tarih’e yazdırayım,” demez mi?[3]

FAHRİ – BÜLENT ECEVİT

“Mademki gazeteci oldun...”

Oğlu Bülent, *Ulus*’ta yazmaya başlayınca en ciddi eleştirmeni, babası Fahri Ecevit oldu. İşte, baba Ecevit’in oğlunun yazılarına ilişkin yolladığı mektuplardan biri:

11 Ekim 1951

Sevgili Bülendim,

Senin “Ciddiyet”e bayıldım. Elbet pek iyi etmişsin. Mizah, alay, hiciv, humoristique, ironique yazılar ve satirique, sarcastique nükte ve cinaslar zekâyı kulağılar (biler demektir; malum ya).[4]

Binaenaleyh “Ciddiyet” sayfasını pek uygun buldum. Senin eylül içinde, üçüncü sayfada “Basına Müjde” başlıklı tarizini okumuş ve Allah şahit, hemen anlayarak, “Bu yazı Bülent’in galiba,” demiştim. Benim bir tane çocuğum, pek iyi ediyorsun, mademki gazeteci oldun, türlü fikirleri ve mevzuları ele alacaksın. Öyle amatörce heveslerle, “Ben sadece edebî tenkitler yapar, sadece dış siyasete müteallik yazılar yazarak gazetecilik ederim,” diyemezsin, hiç olmazsa bizim memlekette... Dersin demesine ama başka işin gücün olur da geçinip giderken, mukaddes bir inatla bu işi böyle yaparsın.

İmdi teşebbüsünü pek beğendim. “x” işaretli yazıları okudum. Tebessümden hayli aşarak zevk ve neşeyle birçok güldüm. Yalnız fotomontaj tecrübelerine pek devam etmesen daha iyi olur gibi geliyor bana... Bu tarz yazı, bana pek amiyane gibi gelir.

Sonra, hicivde örnek olarak asla Falih Rıfkı’yı alma... Güzel olsa da, yılan gibi tiksindirecek bir güzellik ve ustalıktadır. Örnek olarak sana Bedii Faik’i tavsiye ederim. Taklit et demiyorum, şahsiyetine o kalıbı hatırlatacak şekiller vermeye çalış hiciv sahasında... “Bu adam yazılarını veya fıkralarını Bedii Faik kadar güzel yazıyor,” desinler. Yılanlar vakıa güzeldir amma nadir olsalar, daha iyi değil mi?

Baban

Dr. F. Ecevit[5]

Sanatçılar ve Babaları

Biyografi okumaya bayılıyorum.

Çünkü özyaşam öykülerinde büyük şairleri, yazarları, sanatçıları var eden anıların, acıların, zorlukların izleri var.

Babalar Günü dolayısıyla, Türkiye'nin beş önemli sanatçısının babalarına yolladığı mektuplardan ya da kitaplarında babalarıyla ilgili yazdıkları satırlardan örnekler derledim.

Peş peşe okuyunca yıllar içinde dilin ve hitabın değiştiğini, ama duygu ve taleplerin pek değişmediğini görebileceksiniz.

Belki günümüzde mektubun insanlık tarihinden silinmesine, babaya yazılmış veya babadan alınmış satırlar kalmamasına üzüleceksiniz.

Ama hâlâ şansınız var; bugün kalemi elinize alıp yazabilirsiniz ona; Nedim Gürsel'in mektubu gibi, alıcısı çoktan göç etmiş olsa bile...

* * *

YAHYA KEMAL

"Ah bilseniz, Paris'in kızları o kadar latif ki..."

Yahya Kemal'in "Kemal" imzasıyla 21 Nisan 1904'te Paris Meaux'dan Üsküp'te icra memurluğu yapan babası İbrahim Bey'e gönderdiği kartpostalın ön yüzünde, Paris kır âlemlerinden bir çizim var. Arka yüzde ise biraz hal tarifi ve ardından okul taksiti için para talebi...

Muhterem beybabacığım,

Asır gazetelerini aldım. Biraz geç geldiler. Dişimin ıstırabı kâmilen mündefi oldu. Sıhhatim berkemaldir. Birkaç günden beri pek hararetli bir hayat-ı sa'y yaşamaktayım. Havalar gayet latif. Ah bilseniz, Paris'in kızları o kadar latif ki!

Üçüncü taksiti 6 ay cem'an mektep sandığına te'diye ve eyyam-ı tatilde mektepte bulunulsun bulunulmasın taksitin mektebe aidiyeti usul

iktizasından ise de mektep idaresince bu hususta haric-ez-usul bir müsaade alara mesarif-i bihudeden kurtulmaya muvaffak olabildim. Yalnız mektepte namıma kalacak (A) olan mektebe ait eşya-yı mahsus için cüz'i bir te'diyede bulunmak lazımdır ki diğer suretle edeceğiniz 250 frank zarara nispeten ehvendir. Miktar-ı te'diyeyi idare memurundan sormadımsa da 50 franktan ziyade olmadığını bir arkadaşım temin ediyor. İkinci mektubumda miktar-ı katisini yazarım. Taksitin evvelki kartpostalımda zikrettiğim sebepten dolayı acilen irsal buyrulduğu takdirde bu suretle de teşekkürhan-ı lütf-ı pederaneniz olacağım. Baki Sıhhat.[6]

Paris'ten oğlunuz Kemal

CAHİT SITKI TARANCI

"Mademki oğlunuzu seviyorsunuz..."

Diyarbakırlı şairin, Galatasaray Lisesi'ni kazandıktan sonra, 3 Ekim 1929 tarihinde İstanbul'dan Diyarbakır'daki babasına yazdığı mektuptan:

Çok muhterem babacığım,

Diyarbakır'ı terk edeli 20 gün kadar oldu. Geçmiş ayın bu günlerinde beraber oturup kalktığımızı, yiyip içtiğimizi ve gülüştüğümüzü, mağrur kahkahalarımızın kulaklarımızda uzun müddet manalı çınlayışı, ruhumuza sığmayan ezeli sarhoşluk ve ilahî saadet, sizler, kardeşlerim, akrabalarım, hepiniz birbirinden ayrılmadan bu müstesna tabloda mazi diye karşımda sönmeye mahkûm, zayıf bir mum gibi tüttükçe çıldıracağım geliyor ve bu korkunç ve amansız harikayı tuğyan eden ruhum baştan başa lanetliyor.

1929 senesi yazı, hayatımızda daima yâd edilecek mesut bir devredir. Bugün Teşrinievvel üç... 9 gün sonra mektebimiz açılıyor. Bugünlerde vaat ettiğiniz 200 liranın çıkarılacağını zannediyorum. Ne kadar evvel gönderseniz, hakkımda o kadar hayırlı olur ve mektepteki yerim de o nispetle kökleşmiş olur.

Bu sene de ikmale kalmamaya azami gayret sarf edeceğimi söylemeyi lüzumsuz ve zait addediyorum.

Mademki oğullarınızı kendiniz gibi seviyorsunuz, mademki onların muvaffakiyetsizlikleri sizin de kalbinizi vahşi bir işkenceye maruz bırakıyor, mademki onların muvaffakiyetlerini kendi muvaffakiyetiniz gibi benimsiyor

ve göğsünüz, koltuklarınız kabarıyor, şuna emin olabilirsiniz ki o yavrular da sizi her yerde ve daima asarıyla müftehir ve mağrur bir baba mevkiine çıkarmakta varlıklarını harcamaktan çekinmeyecekler ve icabında bu uğurda hayatlarını bile eritmekte haklı bir zevk duyacaklardır.

Hürmetle ellerinizi öperim şeker babacığım.

Cahit[7]

ÇETİN ALTAN

"İlk yazımı babama gösterdim ve..."

Ben ilk yazı denemelerimi babama gösterdiğim zaman, yazının tadına varma yerine, yazının devamını sayfanın arkasına değil de ikinci bir sayfaya yazmamı eleştirmişti.

Ve bir şeyi daha eleştirmişti:

İstanbul'un 'İ'si üstüne nokta koymayı unutmuş olmamı...

Donup kalmıştım.

İlk kitabım da onun sağlığında çıkmıştı, gazetelerde yazmaya başladığım günlük köşe yazıları da...

Beğenmek şöyle dursun, bunları çokçası görmezlikten gelmeyi yeğlemiş, bir de tumturaklı öğüt vermişti:

Şöhret, âfettir oğlum. Yazar çizer takımı serseri olur. En iyisi memuriyettir. Sicilinin "Kitapları" hanesine kitabını da yazarlar; daha kolay terfi edersin.[8]

NEDİM GÜRSEL

"İşte yazıyorum babacığım!"

Babamın ölümünden bir hafta kadar önceydi. Okulun kapısında yine sarılıp öptü beni; çok çalışmam gerektiğini, gelecek yıl Galatasaray'ın sınavlarına gireceğimi, başarırsam ağabeyim gibi orada okuyacağımı, annem de Paris'ten dönmüş olacağı için beni böyle her hafta okulun kapısına bırakmayacağını, alıp eve, evimize götüreceğini söyledi. Teneffüslerde top peşinde koşmamalıydım

artık... Büyümüş kocaman adam olmuştum. Oturup derslerime çalışmalı, terli terli soğuk su içip hastalanmamalıydım.

O gece erkekliğimi okşarken sertleştiğini, ılık duygunun, o tarifi mümkün olmayan hoşluğun önce hayalarımda, giderek organımın ucunda yoğunlaştığını fark ettim. Sabah, sarı bir leke vardı çarşafta... Benden büyük çocukların deyimiyle “hamamcı” olmuştum, babamın “rahmetli” olmasından birkaç gün önce...

Yıl 1962, aylardan Mayıs’tı... İlkyaz gelmiş, ağaçlar çiçeğe durmuştu.

Babalar küçük çocuklarına mektup yazmaz. Çocuklar, büyüdükten sonra babalarına mektup yazarlar ama... Göndermeseler de yazarlar. Kafka örneğin...

Ben, babama mektup yazacak yaşa geldiğimde o çoktan ölmüştü. Yine de doğrudan Fransızca yazdığım ilk –ve şimdilik son-metin olan “Les mots de l’exil”de, belki okuyamayacağını bilmenin verdiği cesaretle şu satırları karalamaktan kendimi alamadım:

“Özgürlük” sözcüğünü Fransızca yazıyorum, çünkü sevgili kentime geceyarısı kurtlar tank üzerinde girerken beni bağrına basan Fransa’ya borçluyum bu sözcüğü... Bir bakıma, Fransızca öğretmeni babama da borçluyum. Onun erken susan sesini hâlâ duyar gibiyim:

“Bir gün yazacaksın!”

İşte yazıyorum babacığım, daha doğrusu yazmaya çalışıyorum ve ilk Fransızca karalamamı sana ithaf ediyorum.[9]

Servet Bıraktılar, Sevgiyi Arattılar

Türkiye'nin zenginleri nasıl bir çocukluktan geliyorlar? İşadamı Kadir Has'ın *Vatan Borcu Ödüyorum*[10] başlıklı anılarını okurken bu soru takıldı kafama...

Soruyu kışkırtan, rahmetlinin babasıyla ilgili yazdıkları oldu:

Kadir Has’ın babası sert mizaçlıydı. Çocuklarına karşı mesafeliydi.

“Bizi huzuruna çağırdığı zaman korkudan tir tir titrerdik,” diyordu.

“Hep içimde üzüntü kaynağı olmuştur,” diye söz ettiği bir ayrıntı ise yürek burkuyordu:

“Babamın beni öptüğünü hiç hatırlamıyorum.”

* * *

Bu ifadenin benzerlerini, başka işadamlarından da duymuştum. En sonuncusu, daha geçen ay bize, Ankara Etlik’teki bağevinde geçen çocukluk günlerini anlatan Rahmi Koç’tu. Şöyle demişti:

“Babamla ilişkimiz gayet mesafeli, disiplinliydi. ‘Konuş,’ demeden konuşmazdık. Babanın karşısında ayak ayak üstüne atılmaz, el cebe gitmez. Öyle sigara içmek filan hak getire...”

“İşten başka zevki yoktu. Sabah erkenden giderdi; ya görür ya görmezdik. Akşam da eve iş getirirdi. Yemekte onlar konuşurdu, biz dinlerdik. Bizim konuşmamız, gülüşmemiz ayıplanırdı.”

Vehbi Bey’in kızı Semahat Arsel de desteklemişti bu sözleri:

“Babam çok seyahat ederdi, çok misafiri olurdu, kafası tamamıyla dışarıdaydı. O zamanki Ankara usulüne göre babalar, çocuklarla pek yüz göz olmazmış. Annemin ya da babamın gelip iki yanağımdan şapır şupur öptüğünü hatırlamıyorum ben... Ama esirgendiğimizi, korunduğumuzu, ilgilenildiğimizi hissederdik.”

* * *

Üç yıl önce Nejat Eczacıbaşı’nın hayatını belgeselleştirirken de, benzer cümleler işitmiştim.

Faruk Eczacıbaşı şöyle anlatmıştı babasını:

“Korkardık babamızdan; hem saygı hem korku hem sevgi, üçü bir aradaydı. Korkardım ama hata yaptıysam gizlememeye çalışırdım. Bunun bedelinin pek hoş olmayacağını biliyordum. (...) En sinirlendiği şey ihmaldi. Yapılması gereken işi yapmadıysanız birinci defada ikaz edilirsiniz ama ikinci defa bunun bedeli size rahatsızlık verirdi. Üçüncü defa da pek olmazdı, zannedersem.”

* * *

Biyografi okumayı severim. Orada insanları var eden ortamların, ailelerin, çevrelerin izi vardır. O izlerden sadece kişisel değil, toplumsal sonuçlar da çıkar.

Kadir Has kitabından sonra kütüphanemdeki diğer işadamı otobiyografilerine göz attım.

Art arda bakınca aralarındaki hayret verici benzerliği fark ettim.

Çoğu, hatta hemen hepsi, babaları tarafından doyasıya sevilmeden büyümüştü. Bazısı bunu hicranla anımsıyor, bazısı doğal karşılıyordu.

Çünkü “âdet böyle”ydi.

Geçen yüzyılın babalarına, kokusunu burnuna çeke çeke evlat sevmek adeta yasaklanmıştı.

Onları engelleyen, belki akıllarındaki baba saygısıydı, belki otoritelerinin sarsılacağı kaygısı; ama her ne ise, geride sevememiş babalar, sevilmemiş evlatlar bırakmıştı.

Sevenler de çocukları şımartmamak adına dişlerini sıkıp bağırlarına taş bastı; sarılmadılar.

Bir kuşak, böyle yetiştirildi.

“Devlet Baba” gibi, gönül değil, kural koydu; sevgisinden çok öfkesini gösterdi.

* * *

İşadamlarına gelince: Onların zaten vakitleri de yoktu pek; işleri, çocuklarına ağır bastı çoğu kez...

Ayrıca sadece bir evlat değil, işlerini, servetlerini devralacak mirasçıları, yani haleflerini de yetiştiriyorlardı.

Selçuk Yaşar, *Hayatım* kitabında (2006) bunun önemini şöyle vurguluyor:

> Evlatlarda veya ailedeki kopukluk iş hayatını olumsuz etkiler. Bugün dünyanın birçok ülkesinde birinci nesilden ikinci, üçüncü nesle geçerken yüzde yüz aile şirketi olan işyerlerinde aile payları yüzde 7,5’a düşmektedir. Yani 100 aileden ancak 7’sinde eserlerin, kurulan işin, sanayinin veya holdingin yaşaması mümkün oluyor. Bu, tamamen evlilikle, evlatların yetiştirilmesiyle ilgilidir ve anne babanın büyük rolü olan bir olaydır.

Dağılma kaygısıyla çocuklarla ilişkilerinde daha da disiplinli oldular; otorite tesis etme yolunu samimiyetten çok, ciddiyette buldular.

En önemli günlerinde yanlarında olamayınca, “Ben onlar için çalışıyorum,” mazeretine sığındılar.

O kadar ki, Kadir Has, kendisini bir kez olsun öpmeyen babasının evlat sevgisine kanıt olarak “genç yaşta servetinin büyük kısmını çocuklarına bölüştürmüş olmasını” gösterdi.

* * *

Daha sonra çoğu, bu eksiği torunlarda kapatmaya çalıştı.

Peki böyle babalardan yetişen çocuklar nasıl babalar oldular?

Tıpkı babaları gibi olan da çıktı; çocuklarıyla sıcak ilişki kuran da...

"Çocuklarına düşkünlüğünü otoriter yapısının altında gizlemeyi tercih eden bir baba"dan dünyaya gelen Saffet Ulusoy'un anılarından okuyalım:

> Henüz 3 aylık evliyken eşimi bırakıp İstanbul-Ankara arasında sefer yapan otobüsümüzde aralıksız olarak 7 ay çalıştım. İnanması güç değil mi? Ama durup dururken Saffet Ulusoy olunmuyor. Kişisel çıkarlarından ödün vereceksin, çok çalışacaksın, küçük hesaplar yapmayacaksın. Gerekirse 3 aylık evliyken 7 ay sürecek işlere başlayacaksın. Ben de öyle yaptım. Bu yüzden çocuklarımın doğumlarında bile bulunamadım.[11]

Belki de varsıllığın bir bedelidir bu sevgi yoksunluğu...

Bunun başarıya mâni olmadığı ortada...

Ya mutluluğa?

* * *

KADİR HAS

"Beni öptüğünü hiç hatırlamıyorum."

> Babamız bize karşı daima mesafeli davranırdı. İnanır mısınız babamın, beni ve kardeşlerimi öptüğünü hiç hatırlamıyorum. Aramıza sürekli mesafe koyardı. Ama zaman zaman da bizimle şakalaştığı olurdu.
>
> Babamın beni öpmemesi, içimde hep üzüntü kaynağı olmuştur. Tabii bunu biraz egoistçe düşünüyorum, sonra da diyorum ki; "Kardeşlerimi öptü mü ki?"
>
> Babam çok prensip sahibi idi. İşte o prensiplerinin içerisinde bunlar da vardı. Aslında bizleri deli gibi seviyordu. Bunu, 5 kardeş çok iyi hissediyorduk. Ama bazen hissetmek yeterli olmuyor; gönül, bu hissedilenleri görmek de istiyordu. Ne çare ki babamızın, duygularını belli etmeyen bir tabiatı vardı.

(...) Babam çok zengin oldu. Bu, dillere destan bir zenginlik... Sonra ne yaptı bilir misiniz? Genç yaşta iken servetinin çok büyük kısmını bizlere bölüştürdü. Bu, evlat sevgisi değil de nedir?

NURETTİN ÇARMIKLI

“Sevip okşamak ayıplanırdı.”

Bizim jenerasyondan insanların babalarından tokat yememeleri pek nadir görülür. Ama ben babamdan hiç sopa yemedim. Annemden yedim, hem de çok yedim. Fakat babamdan yemedim. Babamla ilgili hatıralarımda yalnızca olumlu şeyler, güzellikler vardır.

O yıllarda babaların çocuklarını kucaklarına almaları, sevmeleri, öpüp okşamaları olacak şey değildi. Ayıplanırdı. Biz de öyle gördük, öyle yetiştik. Babamın beni kucağına aldığını, öyle sarılıp sevdiğini hatırlamam. Ama çok derin bir sevgisi vardı. Bunu hep hissettim. [12]

BÜLENT ECZACIBAŞI

“Babamıza ‘Siz’ diye hitap ederdik.”

İlişkilerimiz, kendi babasıyla olan ilişkilerinden farklıydı. Bugün kendi çocuklarımızla olan ilişkiden de çok farklıydı. Bir küçük örnek vermek gerekirse, biz babamıza “siz” diye hitap ederdik. Bunun adına “pederşahi” mi dersiniz, nasıl nitelendirirsiniz bilmiyorum ama Nejat Bey, otoriter bir baba figürü idi mutlaka; o tartışılmaz.[13]

SAKIP SABANCI

“Onu görmezdik bile...”

Babam devamlı gergin, sinirli, hırçın bir adamdı. Şeker hastalığı vardı, öfkesi kontrolden çıktığında evde veya dışarıda çok kırıcı olabilirdi. Sonra hemen pişmanlık duyardı. Hiçbir zaman ve hiçbir

kimseye, “Özür dilerim”; “Kusura bakma,” demeyi bilmezdi. Ama başka yollardan gönül almak için çalışırdı. Güneş doğmadan kalkar, evden çıkardı; onu görmezdik bile... Annem der ki, “Baban öyle işinin mecnunuydu ki, varsa yoksa çalışmayı düşünürdü. Oğlum oldu, çocuğu kucağıma alayım, seveyim, elinden tutup gezdireyim... Bunlarla hiç işi olmadı.” Babamdan çekinirdik. Kolay yaklaşamazdık. Ama bizden hoşnutluğunu sezerdik. Ben annemi, babamdan çok sevmişimdir.[14]

ÖTEKİ ÇOCUKLAR

Dayan Çocuk!

Üşümüşsün çocuk!..

Gördüm seni, kar altında buğusu solmuş son nefesini verirken...

Bingöl'den köye yürüyormuşsunuz ağabey kardeş...

Ağabeyin 10 yaşında, sen 7...

Bingöl Ilıcalar İlköğretim Bölge Okulu, birinci sınıf, yatılı...

Hafta sonu Sütlüce'ye yaya dönüyormuşsunuz; yol 25 kilometre, iklim yaman...

Best Köprüsü'nde tipi bastırmış. Köprü altına sığınmışsınız; sen Ferhat, ağabeyin Serhat, bir de Kabacalı'dan arkadaşları Cihan...

Ne üşüdünüz kim bilir çocuk...

Nasıl yandı ellerinizde tipi...

Birbirinize sarılı bulmuşlar küçücük cesetlerinizi...

Haberi dinlerken, "Ey orta 2'den ölerek ayrılan çocuklar," diye haykıran şairin sesi çınladı kulağımda.. Ece Ayhan'ın, "Meçhul Öğrenci Anıtı"nı okudum bir daha:

Buraya bakın... burada, bu kara mermerin altında,
bir teneffüs daha yaşasaydı
tabiattan tahtaya kalkacak bir çocuk gömülüdür
Devlet dersinde öldürülmüştür.
Devletin ve tabiatın ortak ve yanlış sorusu şuydu:
– Maveraünnehir nereye dökülür?
En arka sırada bir parmağın tek ve doğru karşılığı:
– Solgun bir halk çocukları ayaklanmasının kalbine'dir.

* * *

Solmuşsun çocuk!..

Siyaset Meydanı'nda tanışmıştık seninle 5 ay evvel...

Azmi'ydi adın, "tinerci"ydi unvanın...

O "bir günlük şöhret"te, 16 yıllık ömründe adam yerine konduğun yegâne 3-5 dakika sırasında, "Eve döneceğim," demiştin babana...

Dönememişsin.

Gümüşsuyu Parkı'nın tinercileri, kartondan kovuğunda can çekişirken bulmuş seni sabaha karşı...

Donmuşsun çocuk...

"23 Nisan geldi" sanıp ayaza yenik düşmüşsün.

"Hızır Acil"e haber salmışlar. Hızır bile geç yetişmiş imdadına... 45 dakikada gelen ambulanstan inenler tam 15 dakika nabzını, soluğunu ölçmüş.

Hayrına değil; ölüler ambulansa alınmıyormuş da ondan...

Oysa yaşıyormuşsun, buna yaşamak denirse... Sıcak bir yatak, ancak ölüm döşeğinde kısmet olmuş çocuk...

Efendiler! Eşekler susabilirler
Ne yani, çocuklar hiç gülmeyecekler mi?

* * *

Yaralısın çocuk!..

Küçük yaşta menenjit geçirmişsin, aklın başında değil. Öfke emmişsin süt niyetine, annenin kurumuş memesinden...

4 yaşındaki bebeyi inşaata kaldırıp ırzına geçmişsin. Sonra pipisini kesip gözlerini oymuşsun.

Lanetlisin çocuk!..

11’lik cılız bedenini gördüm, polisler arasında, tatbikat sırasında... Ahali linç için toplanmıştı çevrede, sen bir kedi yavrusu gibi sinmiştin.

Velhasıl onlar vurdu, biz büyüdük kardeşim!

Tedavi edemiyorsak, linç edelim bari!..

* * *

Öksüzsün çocuk!..

Bir cami avlusunda, mahzun bir tabut başındaydın... Feryadın düğümlendi hıçkırığımızda...

Aklın anlamaya yetmediği bir kahpe yangın almış anneni... Baban, diyememiş sana... Eve döner sandığını, musalla taşında bulunca koyuverdin gözyaşını...

Lara!.. Gözyaşın, çaresizliğimizdi; ağıdın yasımız...

Bir bakmışım gökyüzünde gömülmez bir cenaze töreni
Ve aşağıda, yıkanmış balonlar demetinin başında
Kurşun ayaklı bir parmak çocuk, kırılır ağlamaz
Ölümü ustaca oyalayan babam öldürülmüş, ben satarım.

* * *

Dayan çocuk!..

Güzün yaza dönecek yakında...

Hep böyle gitmez ya bu ülke...

Hangi ihtar, hangi seçim, hangi yangın kurtarır seni bilmiyorum.

Musalla taşlarından, mukavva kovuklardan, köprü altlarından, inşaat kuytularından kaldırıp yaslı başını, nemli gözlerinden öpmek istiyorum.

Tiner torbaları yerine eldiven tutuşturmak istiyorum ellerine...

İstiyorum ki ne menenjit kör etsin aklını ne ayaz dondursun ayaklarını...

Ocakta sütün olsun, sofrada karnın doysun.

Dayan, ölme çocuk!..

Az kaldı bahara...

Bütün sınıf sana çocuk bayramlarında zarfsız kuşlar gönderecek.

Sık dişini çocuk!..

Hep böyle gitmez bu ülke... Gün olur durur bu yangın... Bu tipi durur; mezarımız Gümüşsüyü Parkı, kahkahalarımıza mekân olur.

Sana söz çocuk; tabiat dersinde Maveraünnehir’i doğru yere dökeceğiz.

Bir dahaki gelişte dünyaya, nehir yollarından döneceğiz.

Milenyum Arifesi

Depremden kurtuldun, yangına teslim oldun Arife Bebek...

Hoş, olmasan n'olacaktı ki; alevleri yensen, ya açlık vuracaktı seni ya hastalık...

Yoksullara ecelden kaçış yok, doğduğun toprakta bebeğim...

Ninni yerine siren sesi, kundak değil kefen beziymiş kısmetin...

Bak, ayazda donman o kadar ilgilendirmedi de bizi, yanmış cesedin sarstı hepimizi...

Şu doğumunu havai fişekler ve gururlu marşlarla kutladığımız ülke, bu heyecanla yolunu gözlediğimiz yeni yüzyıl, onca kelli felli devlet adamı, katrilyonluk bütçe, patlamış turizm, fırlamış borsa, yükselen itibar; bunca yazılmış kitap, söylenmiş söz, edilmiş yemin, yetişmiş insan gücü, atılmış temel, çekilmiş acı, dökülmüş gözyaşı; bir sıcak çadıra koyup battaniyeye saramadı ya seni, zor söner gayri utancımızın alevi...

Yanar, senin bebek tenin gibi yüreğimiz...

Bu ateş sırf düştüğü yeri değil, cümlemizin içini yakar.

* * *

Sen tatlı uygarlık hayallerimize atılmış bir şamarsın Arife Bebek...

Viyana kapılarından Çin Seddi'ne kadar yayılan geniş ufkumuzun önünde, kömürden bir dağ gibi dikiliyor yanık bedenin...

Sana bir tas sıcak çorba içirememiş olmanın ıstırabı, "önümüzdeki binyılı belirleyecek ülke" olma düşlerimizi bastırıyor.

Küllerin serpiliyor, coşkulu milenyum balomuzun üstüne, konfeti niyetine...

Ayaklarımız yere değiyor, çaresiz annenin tıkanmış hıçkırığıyla...

Hemen bugün Avrupa’ya girsek, depremi önceden bilsek yarana merhem olabilir miyiz acep Arife Bebek?..

O ateşten gömleği çıkarabilir miyiz sırtından? Ölü gözünden akan yaşı dindirebilir miyiz?

* * *

Senin yaşında yanmış bir kız tanımıştım Arife Bebek... Sırtında hâlâ pençe pençe durur yanık izleri... Gözleri dolar aklına geldikçe...

Tanrı bana bağışladı, sevdim onu. Okşadım, sardım yarasını...

Bilirim yanık acısını...

Bilemediğim, aczimizin nedenidir Arife Bebek... Hadi geçtim devletten, 10 yılda 15 milyon genç yaratan bir ülke, nasıl olur da 100 günde 10 bin çadır alamaz kardeşine?

Yaşatamadık ya seni; biberonuna mama, altına battaniye, üstüne bir çadır koyamadık ya, müstahakız cadı kazanlarında yanmaya biz de...

Kavrulan bedenin ibret olsun hepimize...

* * *

Tamam, tarih bitti, ideolojiler öldü, kimse yok artık hakkımızı savunacak.

Ama şu şanlı milenyum arifesinde eserinizle böbürlenirken Arife Bebeğin küllerine bakın da birazcık utanın bari beyler...

Utanın ve hiç değilse çocukları alın ateşten...

“Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak”...

Hayat Dersinden

İhmale Kalmış Çocuklar

Nas'olsa öleceklerdi, öyle değil mi?

Daha ilkokul 1'de hayat dersinden "ihmale kalmış" çocuklar onlar...

Bu yolsuzluk pansiyonunun un ufak olmuş enkazında bir gece yarısı soluk yanaklarını soğuk betona yapıştırıp sıkışarak ölmekten kurtulsalar, Azrail daha beter bir tuzakta, bir başka kılıkta bekleyecekti onları...

Bir cuma çıkışı üst geçitsiz yoldan karşıya geçerken direksiyon sınavından torpille ehliyet almış bir sarhoşun arabası altında ezileceklerdi belki...

Belki kardan kapanmış bir köy yolunda, beceriksizlik yüzünden tamir edilememiş bir küreme makinesi beklerken eldivensiz ellerini ısıtmak için vereceklerdi son nefeslerini...

Köye varmayı başaranların kimisi vahşi bir baba dayağında, kimisi asırlık kan davasında vedalaşacaktı hayatla...

Okulu bitirenler ya çalışmaya gittiği bakımsız maden ocağının göçüğünde ölecekti ya da üzerine tapusuz gecekondu kurduğu çöp dağının infilakında...

Kalanlar da bir sonraki depremde çadır istemeye gittikleri devlet kapısında, kar maskeli özel tim kurşunuyla can verecekti nasılsa...

* * *

Ölümlerden ölüm beğendiğin bir coğrafya burası...

Daha ana sütünden kesilmeden gömüyorlar bebeleri; ishalden...

Ya hekimsiz köyde ateşli bir hastalık ya namus cinayetinde kör kurşunla son buluyor biçare hayatlar...

Banyoda gaz kaçağında veya karakolda işkence tezgâhında kesiliyor nefesler...

Baklava çaldı diye, şarkı söyledi diye, sınıfta kaldı diye, çadır istedi diye dövülüyor, öldürülüyor, intihara itiliyor çocuklar...

Bizim kibarca "ihmal" dediğimiz kasaplık, bir tek Bingöllü müteahhidin mesleği değil ki!

Her mecrada insan canının 5 para etmediği, hesaplaşmanın her daim öbür dünyaya ertelendiği bir cehalet diyarı burası...

Evlatların ebeveynlerini değil, ebeveynlerin evlatlarını gömdüğü, taze kana doymaz bir toprak...

Azrail'in anavatanı...

* * *

Bu manzaraya bakıp, "Allah'ın takdiri," diyor Başbakan...

Aynı şiddette bir deprem, Japonya'da yatılı çocukları uykudan bile uyandırmazken Anadolu çocuklarını betona gömüyorsa herhalde burada bizim payımıza düşen yegâne "ilahî takdir", böyle bir başbakana müstahak görülmekten ibarettir.

Evet, bu bir felaket...

Evet, Bingöl'de asıl çöken devlet...

Evet, geleceğini göre göre depreme seyirci kalmak cinayet...

Çadır isteyen yurttaşın üzerine ateş açmak tam bir cinnet...

Ama şunu bilelim; kâh malzemesi çalınmış bir pansiyon enkazında kâh özel tim hoyratlığında kâh basiretsiz devlet katında evlatlarımıza kıyan o Azrail'in asıl adı cehalet...

Gözü dönmüş müteahhidin derdi sadece hırsızlık olsa kendi evinin malzemesinden de çalar mıydı?

Ona bunu yaptırıp öz çocuğunu betona gömdüren de cehalet...

Başbakan'ın böyle kul yapımı bir felaketi "Mevla takdiri" sanmasına yol açan da...

O cehaletin, fazilet zannıyla iktidar olmasını sağlayan da...

* * *

Unutmayın; uzun vadede ülkeyi bu kara cahil istilasından kurtaracak, çocuklarımızı onca göçüğün altından salimen çekip çıkaracak, zaten depremle vurulmuş yurttaşın üzerine kurşun sıkan polisi hizaya sokacak tek ama tek kudret eğitimdir.

Bugünden tezi yok, genel seferberlik ilan edilip bütün varlığımız eğitimin hizmetine verilmelidir.

Yazın, Anayasa'nın en başına koskocaman kan kırmızı harflerle:

Madde bir:

Cehalet yenilmelidir.

Çocuklara Nasıl Söylemeli?

Hayat Güzeldir filmini izledikten sonra sinemadan ayrılırken, son sahneden bir soru işareti kafama takılmıştı.

Film, İkinci Dünya Savaşı'nda eşi ve oğluyla birlikte Nazi kampına düşen bir Yahudi'nin, yaşanan acıları oğlu sezmesin diye nasıl oyuna dönüştürdüğünü anlatıyordu.

Filmin finalinde oğul kurtulurken baba, bir Nazi kurşunuyla ölüyordu. Aklıma takılan ve yanımda benimle birlikte gözyaşı döken eşime bile soramadığım soru da buydu:

"Şimdi en iyi oyun arkadaşına ne olduğunu kim nasıl anlatacaktı ufaklığa?.."

Yanıtı bir başka filmde bulmuştum.

Açıklama kısaydı:

Babamı Hırsızlar Çaldı!

Ankara Film Festivali'nde kısa film dalında ödül alan yapıtlardan birinin adıydı bu...

Seyyar satıcılık yaparken tutuklanan ve karakolda ölü bulunan babasının ardından bir çocuğun yaşadıklarını anlatıyordu film... Sinir krizleri geçiren anne, çocuğuna babasının öldüğünü söylemiyor, çocuksa onu hayalinde geri getirip tavan arasında saklıyordu. Sonunda çocuk aklı, bu ani kayboluşa bir gerekçe uyduruyordu:

"Babamı hırsızlar çaldı!.."

* * *

Şimdi deprem bölgesinde yetim kalmış her çocuğun ekmek ve su kadar, böyle bir gerekçeye, bir açıklamaya ihtiyacı var. Hem de acilen...

Hep Yalova'daki küçük Murat'ın sözleri geliyor aklıma...

Beş katlı binanın enkazından, annesinin gövdesi korumuş 4 yaşındaki Murat'ı...

Ana oğul, sarmaş dolaş, saatlerce kurtarma ekibini beklemişler. Murat'ın uykusu geldikçe annesi öpüp uyandırmış onu:

"Uyuma bebeğim," demiş; "birazdan kalkıp parka gideceğiz."

Böyle dayanmışlar, enkazın ağırlığına, karanlığına...

Sonra gelmiş kurtarma ekipleri... Murat'ı çekip almışlar beton yığınlarının arasından, sapasağlam... Oğluna bedenini kalkan eden anne Ayşe Çamur orada kalmış.

Murat sedyede, "Annem söz verdi," diyordu; "parka gideceğiz..."

* * *

Murat ve benzerlerine ölümün nasıl anlatılacağı konusunda farklı görüşler var. Elizabeth Kübler-Ross, *Ölüm ve Öldürmek Üzerine*[15] kitabında çocukların, kaldıramayacakları gerekçesiyle ölüm sonrası ortamdan dışlanmasının, konudan uzak tutulmasının, hediye yağmuruna boğulmasının, onların erişkinlere güvensizliğini artıracağını söylüyor. "Annen uzun bir yolculuğa çıktı," gibi yalanlardan kaçınılmasını tavsiye ediyor.

Türk Psikologlar Derneği de depremzedeler için hazırladığı kitapçıkta tam bunu öğütlüyor:

> 5 yaşından küçük bir çocuğa, ölen kişinin uzun bir yolculuğa çıktığını, bunun bildiğimiz yolculuklardan farklı olduğunu, o yüzden kendisine veda edemediğini, ama her zaman onu sevmeye devam edeceğini söyleyebilirsiniz.

Açıklığa kavuşturulması gereken noktalardan biri bu...

Diğeri ise törenlerle ilgili:

Türk psikologlar da, Kübler-Ross gibi, çocukların ölümle ilgili törenlerden dışlanırlarsa kendilerini daha da yalnız hissedecekleri görüşünü paylaşıyor.

Lakin ben “çocukları ölümle ilgili törenlere dahil etme” tavsiyelerinde hep bir “tercüme” kokusu alıyorum. ABD’deki bir cenaze töreni ile deprem bölgesindeki bir defin törenini karşılaştırırsanız ne demek istediğimi daha iyi anlarsınız. Türkiye’deki çocukların bu törenlere buyur edilmesinin, onların ruhlarında nasıl bir tahribat yaratabileceğini kestirmek için herhalde psikolog olmaya gerek yoktur.

Acıları dışa vurma konusundaki kültürler arası farklılığı göz önüne almadan yapılan tavsiyelerin, çocukları canhıraş çığlıkların, elem dolu feryatların içine atmak anlamına geldiği ortada...

O yüzden bir yurttaş olarak, ama daha çok bir çocuk babası olarak bu türden hassas konularda daha “yerel” ve “gerçekçi” çözüm ve öneriler beklediğimi itiraf etmeliyim.

Cemal ile Rami

Bazen bir satır yazı, koca bir hayatı özetler. Birkaç saniyelik bir görüntü kafanızdaki düğümü çözer.

Geçen gece hafızama kazınan 10 saniyelik o görüntüyü unutamıyorum bir türlü... Mutlaka siz de görmüşsünüzdür.

12 yaşındaki Muhammed Rami ile babası Cemal Aldurra'nın Gazze'de bir varilin ardında İsrail askerlerinin kurşunlarından sakınmaya çalışırken çekilen görüntüsü bu...

İşin ayrıntısını daha sonra öğrendik.

7 çocuklu yoksul bir ailenin yaramaz çocuğuymuş Rami....

Babası Cemal boyacıymış.

O sabah 8'de kalkmış. Okullar kapalıymış çünkü... Babası, boyamak üzere bir araba almaya gidiyormuş; Rami de peşine takılmış. Kapıdan çıkarken annesine, "Ben babamla araba almaya gidiyorum," diye seslenmiş.

34 yaşındaki annesi Emel'in ondan duyduğu son söz bu olmuş.

Baba oğul, bir Filistin karakolunun duvarının yanından geçerken hemen yan sokakta Filistinlilerin gösterisi başlamış. O sırada karşı çaprazdaki İsrail ordusu karakolundan açılan ateşe hedef olmuşlar ve bir varilin ardına saklanmışlar.

Rami babasının koltuğunun altına gizlenirken Cemal, İsrail askerlerine "Durun!" diye bağırmış.

Gerisini gördük zaten... Durmadılar ve Rami'yi önce bacağından sonra karnından vurdular. Sonra 4 kurşun daha saplandı küçük vücuduna...

Oğlu yerde boylu boyunca cansız yatarken Cemal, yediği kurşunların ya da belki yitirdiği oğlunun acısından bilinçsizce çırpınıyordu.

Ve bir Filistinli kameraman, bu zulmü görüntülüyordu.

Sonrası daha da trajik...

Birkaç saat içinde belli başlı dünya medya merkezlerine ulaşan görüntüler, oradan Aldurra ailesinin yoksul evindeki televizyonun ekranına yansımış.

Rami’nin annesi Emel, o sırada evde televizyon seyrediyormuş.

Şöyle bir göz attığı ekranda bir çatışma görüntüsü görmüş ama yüzleri seçememiş. Can pazarındakilerin, eşiyle oğlu olduğunu anlamamış. Birkaç dakika içinde konu komşu kapısına yığılınca öğrenmiş felaketi...

“Merak etme, Rami yaşıyor,” demiş komşuları...

Hastaneye varınca dünyası kararmış Emel’in... “Oğlumuz şehit oldu,” demiş yaralı Cemal; “şimdi Cennet”te...”

O hafta “Dünya Çocuk Günü” kutlanacakmış.

Belki bir gün Amerika devreye girebilir, ateşkes sağlanabilir, barış anlaşmaları imzalanabilir ama Cemal’le Emel’i barışa inandırmak mümkün olabilir mi artık?..

Doğukan’a Bulanınca

“Doğu”nun fotoğrafını gördüm gazetede...

Yumuk yumuk, akça pakça bir oğlan...

5 ay önce doğduğunda babası ismini “Doğukan” koymak istemiş.

Hakkâri’deki komando birliğinden –kendi deyimiyle– “8 leş”le ve kanlı hatıralarla dönmüş bir baba, oğlunun kulağına hangi ismi fısıldamak ister ki başka:

Doğukan!

Ama itiraz etmiş annesinin ailesi:

“Kanı, Doğu’da bırak artık,” demişler.

“Kan” kesilmiş; “Doğu” konmuş bebeğin adı...

* * *

Ama “Doğu”, “kan”a bulanmış ya bir kez; bebeğin adından kesilse de, bir yara gibi kanar olmuş Komando Şafak’ın dilinde; düşlerinde...

Taraf muhabiri Tuğba Tekerek, köyüne gitmiş Şafak’ın...

Köyün erkeklerinin çoğu, askerliğini çatışma bölgelerinde yapmış delikanlılar...

Kahvede kesik kulak muhabbeti yapıyor, geceleri yataktan “Emret komutanım!” diye fırlıyorlarmış.

Şafak’ın babası, “Askerden sonra psikolojisi bozuldu oğlumun,” diyormuş.

Sonra ne oldu?

Komando Şafak, “Oğlumu bana göstermiyorlar,” diye tüfeğiyle yola pusu kurdu.

Kayınvalidesini, kayınpederini, baldızlarını vurdu.

Ardından, babasının evine sığınan karısını, Doğu'nun gözleri önünde öldürdü.

Şefkatten önce cinneti gördü, kanla tanıştı Doğu...

* * *

Aileden kurtulan tek kişi Doğu'nun dayısı...

O da o gün asker uğurlamaya gittiği için kurtulmuş ölümden.

"Kırsal"dan dönenler, sağ kurtuldukları çatışmayı evde sürdürürken sıradakileri davul zurnayla uğurluyoruz.

Doğuya... Çatışmaya...

Ve Doğu bebek, daha kundaktayken tanışıyor, isminden kazınan "kan"la...

O "kan"ın yol açtığı tahribatın gerçek boyutunu henüz bilmiyoruz.

Kayıplar bir yana; bir de Güneydoğu'dan dönenlerin zihninde yaşamaya devam eden savaş psikolojisi var.

Bazen bir özel harekâtçı intiharında çıkıyor karşımıza; bazen bir aile katliamında...

İşsiz kuyruklarında... Bar kapılarında... Boşanma davalarında ziyan olmuş hayatlarda...

Psikiyatrinin, "travma sonrası stres bozukluğu" adını taktığı ruh hali bu...

Vietnam'da savaşan beş yüz bin Amerikan askeri arasında son derece yaygın olduğundan "Vietnam sendromu" diye anılan hastalık ki biz onu "Güneydoğu sendromu" diye tercüme ediyoruz artık...

* * *

"Kürt açılımı" tartışmalarına bir de çatışanların penceresinden bakmakta yarar var.

Bir kan deryasından eve dönüp işsiz kalan, yaşadıklarının dehşetini unutamayan, askerdeki otoritesini arayan, bulamayınca öfkesini bazen

çevresine, bazen kendisine yönelten yüz binlerce genç erkeği nasıl huzura kavuşturacağız?

Bir rehabilitasyon programımız var mı?

Ya dağdakiler?

Onlar da indiğinde aynı korkuları, öfkeleri, cinnetleri getirmeyecek mi yanında?

Onlar da bir kan davasını çağrıştırırcasına, “Doğukan” adı koymayacak mı çocuğuna?..

* * *

Jandarmanın kucağında fotoğrafını gördüm gazetede...

Katil bir baba ile o babanın canına kıydığı anneden olma Doğu, devlet korumasına girmiş şimdi...

Tıpkı adını taşıdığı sorun gibi; geç tanışmış devletin ilgisiyle...

Bakalım tanık olduğu bunca kandan sonra “devlet baba”nın kollarında nasıl büyüyecek?

Kulaklarına “Barış” diye fısıldayacağımız çocukların devri ne zaman gelecek?

Dördüncü Çocuk

“Taş atan çocuklar” diye bilinenlerden biriydi Mazlum...

Diyarbakır’da bir Kürtçe gazete dağıtıyor, harçlığını çıkarıyordu.

2006’nın Mart sonu, mezarlık dönüşü çıkan olaylarda, polisle taşlaşma seansından sonra yakalandı.

İki Çevik Kuvvet polisi, ensesinden tutup döve döve sürükledi Mazlum’u... Henüz 13 yıl görmüş boyu, ancak polislerin beline geliyordu. İsyan edince ağzına bir cop yedi. Dudağı patladı.

O dayak, o cop, kararlılığını perçinledi.

“Kininin davacısı bir nesil”e dahil olmuştu artık...

* * *

Sonra “ıslah” başladı.

Bölgede “ıslah”tan kasıt, dayak ve hapisti.

Cop darbelerinden sol el kemiği çatlamıştı. O halde dövülerek polis otobüsüne kondu, Terörle Mücadele’ye götürüldü.

“Leşte (bu “cenaze” anlamında kullanılıyor) taş atan sen miydin?” diye sordular.

İşkence gördü. Çocuk Şube’ye sevk edildi. 40 yaşlarında bir komiser, Mazlum’la arkadaşlarını, “Nerede kaldınız biriciklerim, sizi bekliyordum,” diye karşıladı. Bir posta da orada dövüldü. Çırılçıplak soyulup arandı. Ajanlığa zorlandı.

Mahkemeye kelepçe takılarak yollandı.

Ama en zoru cezaeviydi.

Bugün Pozantı Cezaevi’nde açığa çıkan zulmün canlı tanığıydı Mazlum...

23 Nisan’da Türkiye Çocuk Bayramı’nı kutlarken o, hapse mahkûm oldu. 28 kişilik koğuşunda 37 kişiyle yatıyordu.

* * *

Terörle Mücadele Kanunu Mağduru Çocuklar İçin Adalet Çağırıcıları, bölgeye gittiklerinde konuşmuştu Mazlum'la...

Aktivist Mehmet Atak, onu "Dördüncü Çocuk" diye kaydetmişti defterine:

> Zeki ve muzip bir çocuk... Kocaman bir gülüşü var. Hukukçu veya tiyatrocu olmak istiyor. Ama dil takıntısı yüzünden eğitime devam etmek istemiyor. Gece uykularında çığlıklar atıyor, o koşullarda ayakta kalabilmek için daha milliyetçi bir tondan konuşuyor.

Hapisten çıktıktan sonra "Küçük General" diye bir Facebook sayfası açtı Mazlum...

Mehmet Atak'la yazışıyorlardı.

"Mezopotamya, uygarlığın beşiği sayılır, ama biz o beşikte çocukluğumuzu yaşayamadık. Hayal kurmamız bile suç... Niye hâlâ 'Barış' deyip duruyoruz ki," diye yazmıştı bir seferinde...

"Dağa gitmekten başka yolum yok," demişti.

Atak, vazgeçirmeye çalıştı. "Dağa çıkanlar ortalama 3 sene içinde ölüyor Mazlum... Bekle, ben gelince ayrıntılı konuşuruz," diye mesaj yazdı.

Ama artık çok geçti.

* * *

17 yaşında silahlanıp dağa çıktı "Dördüncü Çocuk"...

Kim bilir kaçıncı çocuktu bunu yapan...

Geçen Haziran'da, henüz 18'indeyken Çemişgezek'te bir çatışmada, "devlet dersi"nde öldürüldü.

Yazıştığımızda Mehmet Atak, "Onun resmini bilgisayarımın açılış sayfasına koydum. Her gördüğümde ağlıyorum. Onu vazgeçiremediğim için suçluluk duyuyorum," diyordu.

Ona gelinceye dek ne çok suçlu vardı.

* * *

Şimdi Pozantı cehennemini yaşayanlar, yüzlerinin görünmesinden ürkerek konuşuyor.

İşkenceyi, tecavüzleri anlatıyor, isyanı haykırıyorlar.

Mazlum’un gizleyeceği bir yüzü yok artık...

O, yeni terlemiş bıyıklarıyla gözümüzün içine bakarak konuşuyor:

Bize sokaktakilerin, içerdekilerin, dağdakilerin, onları dağa sürenlerin, büyüyen bir kinin öyküsünü anlatıyor ve soruyor:

“Düşünün ve söyleyin: Beni kim öldürdü?”

BABAMA ELVEDA

Hatırla Baba

Kolunu çevirdikçe merdanesinde ömrümüzü sıktığımız eski model bir çamaşır makinesi gibi zaman... Yıpranıyor işledikçe; tekliyor zorladıkça... En yakın anlardan başlayarak ve en eski anıları ata mirası gibi sona saklayarak unutmaya başlıyor insan belleği...

Kaçınılmaz bu baba...

Ama kabullenilmez de aynı zamanda...

Geçen hafta, bir mezarlık ziyareti sonrası, “Oradan bize de iki kişilik bir yer alsan,” dediğinden beri bunun ne kadar dayanılmaz, ne kadar erken olduğunu düşünüyorum hep...

Oysa daha ne çok şey var yaşanacak.

Bak, ilk sözcüğü “dede” olan torunun beşinci sınıf karnesini getirdi dün... Ardı sıra kim bilir ne sürprizler gelecek; en çok seninle paylaşmak isteyeceğimiz...

Sevgili doktorun Murat, yılgın bir bedenle, körelen bir bellekle baş etmenin çarelerini sıraladı:

Sigarayı kesmek... Bulmaca çözmek... Daha çok hareket... Bol sebze meyve, bol sosyal faaliyet... Anıları deşen, hafıza güçlendirici sohbetler...

İşte o yüzden bu Babalar Günü’nde, böyle bir sohbete kapı açıyorum ve seninle birlikte bir hatıralar yolculuğuna çıkıyorum.

* * *

Hatırlasana, ilk oğul müjdesi geldiğinden beri birlikte ne uzun, ne engebeli, ne zevkli bir yol geldiğimizi...

O oğula, en sevdiğin futbolcunun adını verdiğini...

Sen arkadaşlarınla doğum kutlamasındayken İncesu Deresi’nin taşıp evimizin sel sularına yenildiğini...

Başucumda sirkeye bulanmış bir bezle beklediğiniz o uzun ateşli geceleri...

O beğenmediğin ama ses etmediğin delikanlılık kıyafetlerimi...

Sana pazar gecelerini zindan eden resim dersi ödevlerimi...

Bir parti öncesi ilk senden aldığım dans derslerimi...

Hayatın boyunca bir fiske dahi vurmadığın oğlun, senin kullandığın bir arabada trafik kazası geçirip yaralanınca nasıl kahrolduğunu...

Hatırlıyor musun?

Yolun karşısından gelen minibüs, aradaki kaldırımı aşıp bizim arabanın üzerine çıktığında motor, önde oturan annemle benim dizlerimize binmiş, ön cam benim alnımı parçalamıştı. Biz kanlar içinde hastaneye taşınırken seni "öldü" diye orada bırakmışlardı.

Ayılıp hastaneye koştuğunda ben ameliyattaydım herhalde...

O korkunç günlerde lunaparkta bir moral gezisinde atlıkarınca üstünde bir fotoğrafımız var seninle...

Annem hastanede...

* * *

Ne çok felaket atlatmışız birlikte; Emniyet’in asayiş vukuatları raporu gibi belleğim...

Bir tatil yolunda da sandalımız batmıştı karanlıkta... Biz dağılıvermiştik soğuk suda ve yine senin güvenli kolların yetişmişti imdada...

Nedense ilkin tatsız anılar üşüşüyor insanın zihnine ama tatlılar daha çok elbette...

Anaokulu yolundaki Sağlık Sokak, dizboyu kar olurdu. Bir elim sende, biri annemde, bu ebeveyn salıncağının emin zincirine tutunarak “uçtu uçtu” yapmak; benim için eğlence buydu.

Sabahları kâh Civan’ın ötüşüyle kâh senin, sobanın dünden kalma küllerini döküşünün sesiyle uyanırdım.

Pazartesi geceleri battaniyeyi çekip çekirdek çitleyerek radyodan “Mikrofonda Tiyatro”yu dinlerdik.

Ahmet amcalarda, Emin eniştemlerde, Güraylarda çalıp söyler, bir rakı sofrasında hayatın lezzetini, sohbetin hikmetini içimize çekerdik.

İlk terzim senin terzindi; berberin, benim berberim. Senin sürdüğün kokuları sürüp senin sevdiğin türküleri sevdim.

Senin tuttuğun takıma gönül verdim.

Bizim lisenin bahçesindeki maçıma geldiğinde nasıl heyecanlanmış, gözüne girebilmek için fırsat kollamış, bir de gol atıp senden alkış alınca nasıl gururlanmıştım.

* * *

Ne ki senin “dairen” vardı her sabah gitmen gereken; neden “dikdörtgen” ya da “kare” değil de “daire” olduğuna hâlâ akıl erdiremediğim, o asık suratlı kamusal kıskaç...

Sabah erkenden alırdı seni benden; akşam posanı çıkarmış halde geri gönderirdi.

Hatırlasana baba, paltonda, dışarıdaki yorgunluğun, serinliğin gün boyu üstüne sinmiş kokusu olurdu.

Onca emek, onca yorgunluk, bunca fazla mesai hep benim içindi, değil mi baba?

Sen okuyamadın, ben okuyabileyim diye...

Sen babanı gönlünce sevemedin, ben hep seveyim diye...

Ne var ki, kazalar, ameliyatlar bırakmadı yakanı, yakamızı... Ülkenin tarihi gibiydi hayatın; borç ödemekle başladı, hep taksit taksit yaşandı.

Onca yılın fasılasız mesaisi bir arsayı zor aldırdı; araba, ev, ne mümkün?

Çekilen eziyetin tek tesellisi bendim muhtemelen:

“Oğlum okuyacak, adam olacak. Benim çektiklerimi çekmeyecek.”

Bütün bir kuşak, bunun için katlanmadı mı onca kahra baba?

* * *

Sonra ben gittim.

Sizi benden önceki başbaşalığınıza terk ettim.

Bilmem tek çocukta kaldığınıza pişman oldunuz mu? Evin tek neşesi ayrılınca suskunlaşıp buruldunuz mu?

Ama o gün bugündür, mezuniyet gününde, ödül töreninde, askerlik yemininde hep birlikte olduk seninle... Yazılarımın en sadık okurusun sen; ben, dualarının öznesi... Nihayet onca yılın ardından şimdi huzurlu bir eviniz var başınızı sokacak...

Bir de torun; öpücüğü uğruna sana o vazgeçilmez bıyığını gözden çıkarttıracak...

Daha çok öpücük var onun stokunda...

N’olur bekle onları baba!

* * *

Bana vakfettiğin ömre karşılık bu “Kırmızı Bisiklet”i hediye edebildim sana...

İki damla gözyaşıyla teşekkür ettin.

Farkındayım, son zamanlarda daha sık bulutlanıyor gözlerin...

Eskiden duygularını bu kadar çok dışa vurmazdın.

Olsun!

Ağlamak da yaraşıyor sana, gülmek kadar...

Yeter ki hatırla baba!

Seni ağlatsa da hatırla!

Bunca hızlı koştuysam biraz da sen, o çileli ömrün bir ödülü olduğunu görebilesin, boşa gitmediğini hissedebilesin diyedir. Son yıllarda dilinden düşürmediğin “Çok şükür!” ihtimal buna delalettir.

Şükretmeyi, sabretmeyi, harama el sürmemeyi senden öğrendim.

Misket oynamayı, bilek güreşi yapmayı, gusül aptesi almayı, ezan okunurken bacak bacak üstüne atmamayı, tıraş olmayı, kravat bağlamayı, kızları baştan çıkarmayı, aynı kiloda kalmayı, tabakta yemek bırakmamayı, rakıyı ölçülü içip sofrada dağıtmamayı, parayı kafaya takmamayı, insan olmayı baba, insan olmayı senden öğrendim ben...

Farklılıklarımız da var:

Senin kadar şık olamadım hiç.

Sen hiçbir işe el sürdürmediğinden ev işlerinde senin kadar becerikli de olamadım.

Bir yere giderken bavula konulacakların listesini üç gün öncesinden hazırlamayı, randevum varsa buluşma yerine yarım saat öncesinden varmayı beceremedim.

En kritik kararlarıma seni ortak edemedim.

Ama senden farklı olarak ben, babamı çok sevdim.

Bunu hiç unutma baba!

Ben Babamın Beşiğini Tıngır Mıngır

Sallar İken...

Bugüne kadar benim için bir masal tekerlemesinden ibaretti bu...

Develerin tellal, pirelerin berber olduğu, evvel zaman içinden kalma...

Değilmiş meğer...

Gün gelir oğullar, babaların beşiğini sallarmış.

* * *

Dışarıda yaman bir dolunay var.

Yataktaki adamın göğsünde sancılar...

Sayıklıyor:

“Can’ın ateşi yükselmiş. Okuldan aradılar...”

Oysa bu kez ateşi yüksek olan o...

Aranan, meraklanan benim...

40 sene evveldi. Ateşlendim mi babam gelir, okuldan alırdı. Elimi tuttu mu, sanki üleşirdik ateşi...

Ateş, babamla buluşma demekti.

Tıpkı bu bayramda olduğu gibi...

Şimdi yarı baygın yattığı yatakta harlı alnına soğuk su basma, avucumdan yastık yapıp ilacını yudumlatma, iğne yapılırken elinden tutma, “Ha gayret, iyi olacaksın,” diye kulağına fısıldama sırası benim...

İnatlaşma, nazlanma, sızlanma sırası onun...

* * *

Hayat, garip bir oyun...

Çocuklar baba olduğunda, babalar çocuklaşıyor çoğunlukla...

Bir hayat tecrübesi tersyüz ediliyor sanki...

Makarada sarılı film, oyuncularını değiştirip tersinden oynuyor.

Rolü değişiyor babalarla çocukların...

Size yürümeyi öğreten adamın koluna girip yürütüyorsunuz.

Bir zamanlar sizi besleyen eline destek olup kurumuş dudaklarına su veriyor, içine ekmek doğranmış çorba içiriyorsunuz.

Tıpkı rolleri değişmeden önce onun size yaptığı gibi, geceleri sessizce başucuna gidip nefesini dinliyorsunuz.

Üstü açıldı mı örtüyorsunuz.

Söylediğinizi anlamadığında, sürekli bir şeyler sorduğunda tam kızacakken ha babam, “Bu ne?” diye sorup durduğunuz günleri ve onun sabırla cevaplayışını anımsıyor, yutkunuyorsunuz.

Gün geliyor ayağına patik giydiriyor, altını bezliyorsunuz. Sabrınız taştığında biraz dinlenebilmek için onu televizyon karşısına oturtuyor, içeride sessizce ağlıyorsunuz.

Uzayıp giden bitap geceler boyunca onunla bir ümidin battaniyesine sarılıp yatıyor, iki kötülükten daha az acılı olana razı olup, “Çektirme Rabbim,” diye dualar ediyorsunuz.

* * *

Adına hayat denen bu devridaim makinesi döndükçe kundaktakini büyütürken büyüyeni kundağa döndürüyor yeniden...

Adeta “evvel zaman içinde” kalmış bir borcu ödüyor, giderayak helalleşiyorsunuz.

Dolunaylı bir gece nihayet sehere kavuşurken, “Can’ın ateşi yükselmiş,” diye sayıklayan ateşli hastaya, ondan öğrendiğiniz eski bir tekerlemeyi mırıldanıyorsunuz:

“Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde... Pireler berber, develer tellal iken... Ben babamın beşiğini tıngır mıngır sallar iken...”

Babam ve Sigara

Sigara hepimizden hayırlı ve sadık dostu, yanından ayırmadığı yavuklusuydu babamın...

Ben geldiğimde uzun zamandır beraberlerdi.

Ben varken de hep dudak dudağa oldular.

65 sene boyunca hiç ayrılmadılar.

Taa ki önceki haftaya kadar...

* * *

15 yaşında tutulmuştu ona...

Tiryakisi olmuş, hayatını paylaşmıştı.

Dertlendiğinde içine çekmiş, sevindiğinde dumanını saçmış, öfkelendiğinde üstüne basmış, ilham geldiğinde kutusuna yazmıştı.

Onsuz hiçbir şeyin tadı yok gibiydi:

Yola mı gidilecek; bir sigara yakılmalıydı.

Kahve mi içilecek; bu keyif yalnız bırakılmamalıydı.

Tek başına da içilmez ya; ille herkese tutulmalıydı.

Sigara, ince, uzun parmaklarının arasındaydı her daim...

Paketi gömleğinin cebinde, ciğerinin üstündeydi; dumanı ciğerinin içinde...

Son izmaritin koru, bir yeniye ateş olurdu.

Babamı hep ağzından üfürdüğü o laciverdî dumanın arkasından gördüm sanki...

Çamlığın başında tüter bir tütün
Acı çekmeyenin yüreği bütün...

Ne zaman sarılsam tütün kokusu yanağındaydı, külü kucağında, izmariti tablasında...

Ben içmeye niyetlensem ilk paketi cebime yerleştirmeye hazırdı. Hiç içmediysem de hep nasiplendim dumanından...

Hepimizin içine işleyen bir yol arkadaşlığıydı onlarınki...

Biri ihtirasla emdikçe diğeri onun için harlanıp tutuştu.

Yıllar yılı birbirlerini yakıp tükettiler karşılıklı...

Sonunda ikisi de küle döndü.

* * *

Nasıl bir aşksa her nefeste kendisini nefessiz bıraktığını, içten içe zehirlediğini biliyor, ancak gaddar yoldaşından, sevgili celladından vazgeçemiyordu. Biz kötüledikçe daha da tutkuyla bağlanıyordu hatta... Ona keyif veren tek şeydi adeta...

Yaşlanıp en sevdiklerini zor hatırlar hale geldiğinde dahi unutmadı babam sigarasını...

Kesmek istedik; “Bu yaşta ayrılık acısı, hastalıktan fenadır,” dediler. “Mutluysa ayırmayın,” diye tembihlediler.

Bayram öncesi düşüp kaburgasını kırdığında, “Eyvah akciğerine batacak şimdi,” diye kaygılandık.

“Meraklanmayın,” diye güldü doktor:

“Ciğer kalmamış ki; sönmüş sigara yüzünden...”

Elimizdeki röntgen filmi, 65 yıllık bir ihanetin belgesiydi sanki...

Onca yılın keyfi, kederi, katran olup yerleşmişti ciğerine...

“Sen beni yaktın bunca sene; sıra bende,” dercesine...

* * *

Vedalaşmaları mecburiyetten oldu.

Sonuncuyu içerken ilkindeki heyecanı yaşadığına eminim... Ama onun koru, bir yenisini ateşleyemedi.

Babam öksürük nöbetlerinde hâlâ onun için yanıp tutuşuyor şimdi...

Sigaraysa bizimle işini bitirdi; başka dudaklarda geziyor.

Nihayet o eski, laciverdî dumanı çekildi babamla aramızdan...

İlk kez tütün kokusu yok, öptüğüm yanaklarında, okşadığım saçlarında...

Kucağı külsüz.

Dışarıda haddinden fazla uzamış bir güz...

Yalancı bahar, nazlı güneş...

Ardından yaman bir kış geleceğini iyi bildiğimiz, ama yine de hiç bitmesin istediğimiz güzelim pastırma yazı...

Ekâbir sonbaharın uzatma dakikaları...

Ne kadar uzarsa o kadar iyi...

Elveda Baba!

Gece halüsinasyonlar görüyordu. Gözlerini tavana dikmiş yatarken hepten incelmiş uzun parmaklarını duvara doğru uzatıyor, “Beni almaya geldiler. Ayaklarımdan çekiyorlar,” diye mırıldanıyordu.

Gelenleri tahmin ediyor, göndermemek için elini sımsıkı tutuyorduk.

Sonucu malum bir ölüm kalım savaşıydı bu...

Yenileceğimizi bildiğimiz halde çekiştirip duruyorduk.

Ve babam, ne yazık ki, kendisini çağıranların safındaydı.

* * *

Akransızdı çünkü...

Yaşıtları çoktan gitmişti. Her gömdüğü dostuyla, yaşama sevincinden bir parçayı da vermişti toprağa...

Pencere kenarında, “iftihar kaynağı” oğlunun başucundaki fotoğrafına bakarak ve çıkageleceğini umarak yaşıyordu.

Ayakta ölen ağaçlar neslindendi.

“Elden ayaktan düşürmeden al Rabbim,” diye yakararak geçirmişti son yıllarını...

Onu tanıdım tanıyalı şıktı ve hastanenin acil asansöründe dağılmış saçlarını toplayacak kadar bakımlı...

Öyle bir hayat sürmüşken bakıma muhtaç halde yatağa düşüp başkalarına külfet olmak istemiyordu. Yaşama asılmayı değil, yaşadığı kadarına şükretmeyi öğrenmiş, öğretmişti.

“Zor bir hayat sürdüm ama senin mürüvvetini, düğününü, torunumun büyüdüğünü, başarılarını gördüm; bana yeter,” diyordu.

* * *

Elini bırakmak istemesem de onu, ona rağmen yaşatmanın bencillik olacağını biliyordum.

İki dünya arasındaki bir “terminal”de bekliyorduk.

Ona ihtimamla bakan sevgili doktorlarının yapacağı birkaç operasyon, son treni belki biraz geciktirebilirdi ama yoğun bakımda, tanımadığı hastalar arasında, birkaç ay fazla yaşayacağına, evinde, kendi yatağında, ailesinin kollarında daha azına razı olacağı kesindi.

Zor kararı verdim.

Onu hastaneden alıp eve getirdim. Huzurlu bir final hazırlığına girdim.

Ayağından çekiştirenlere inat, son günlerini, bir veda şölenine çevirdik.

Yatağını salona taşıdık. TRT-Müzik’i açtık. Karısı, oğlu, gelini, torunu, kuşu, yakınları, hepimiz güle oynaya onu mutlu etmeye, acısını dindirmeye çalıştık.

Gözyaşımızı gizlemedik; kahkahamızı da esirgemedik.

Zorda mı? İçimizden dualar ettik.

Kederli mi? Annemle kulağına en sevdiği türküyü söyledik:

Diyeceğim çok amma da, pek kalabalık yerdesin...

* * *

Bunca yıl diyememiştik diyeceğimizi... Gizlemiştik birbirimizden, acımızı, sevgimizi...

Boğazımda yarım asırlık bir yumruydu o...

Giderayak o kördüğümü de çözdüm.

Ağırlaştığı gecelerden birinde gözünü açtı, kulağıma, “Sonum yaklaştı oğlum. Tanrıma emanet ol,” diye fısıldadı.

Eline yapışıp, “Bizi bırakma baba,” diye hıçkırdım.

“Ağlama oğlum,” diyebildi.

Hiç söylenememiş, söylenemedikçe gecikmiş cümlelerim, veda buseleri eşliğinde geldi:

“Seni çok seviyorum baba; sen çok iyi bir baba oldun bana,” diyebildim.

“Karşılıklı,” sözcüğünü işittim.

Saçını okşadım, yanına yattım.

Onunla böyle güzel vedalaşabilmiş, helalleşebilmiş olmanın huzurunu tattım.

Çok geçmeden, 51 yıllık eşinin göğsünde, dudağının kenarında minicik bir tebessümle verdi son nefesini...

Kışa ayak direyen uzun pastırma yazı bittiğinde babam cansızdı, Can babasız.

* * *

Hiç durmayan saati, torununun bileğinde şimdi...

Onun nabzı attıkça zaman çarkı dönecek ve günü geldiğinde dilerim o da babasını böyle seve okşaya yolcu edecek.

Babasızlar İçin

Yalnızlar için Sevgililer Günü yazısı yazmışlığım var. Ama bunca yıl yetimler için Babalar Günü yazısı yazmadığımı fark ettim.

Fark ettim; çünkü artık ben de onlardan biriyim.

Bu, ilk babasız Babalar Günüm benim...

* * *

Oysa ne kadar da kalabalıkmışız.

Kundaktan itibaren üzerine gerilen kanatlardan mahrum kalmış, sessiz, savunmasız bir orduda askere alınmış gibi hissediyor insan...

Günün birinde herkesin gönülsüz kaydolacağı, mahzun bir yetimler ocağı...

O babasına sarılmış mutlu çocuklardan reklam panoları, evlatları babalarını sevindirme yarışına davet eden renkli alışveriş çağrıları, babayla geçirilecek mesut bir günün etkinlik duyuruları, “Babamı seviyorum” temalı duygusal köşe yazıları...

Meğer “babalılar”ın bu şenliği, “babasızlar”ın yarasına tuz ekermiş.

* * *

Geçen Aralık’ta babamı kaybettiğimde arayan Ahmet Davutoğlu, taziye niyetine bir hadisten söz etmişti:

Adamın biri, Hazreti Peygamber’e gitmiş, nasihat istemiş.

“Baban vefat etti mi?” diye sormuş Hazreti Peygamber.

“Etti, ya Resulullah,” demiş adam...

Hazreti Peygamber, “Öyleyse sana nasihat olarak babanın vefatı yeter,” cevabını vermiş.

* * *

Çünkü yaş almak, evden ayrılmak, evlenmek filan değil, babadan kopmak bitiriyor çocukluğu insan hayatında...

O büyük dayanaktan yoksun kalmak büyütüyor bir anda...

Çöken duvarın dibinde filizleniyor âdemoğlu aslında...

Yas günümde arayan Sezen Aksu, “Çocukluğun elinden alınmış gibi olursun şimdi,” demişti.

Aynen öyle...

İnsanoğlu, evlatlığını da defnediyor babasıyla birlikte...

Önce tutamaksız kalmış gibi sendeliyor.

Sonra onsuz yürümeyi öğreniyor.

Ve ardından özlemin sonsuzluğu başlıyor.

* * *

İnsan, babası sağken bilemiyor, tahmin etse de konduramıyor:

“Bu, onu son görüşüm mü?”

“Elini son öpüşüm mü?”

“Yoksa son Babalar Günüm mü?”

O yüzden son kezmiş gibi doyasıya görmek, öpmek, sevmek gerekiyor.

Öyle yapabildiğim için şanslı sayıyorum kendimi...

Bir süre önce mensubu olduğum ve istemeden koptuğum “babalılar” dünyasındaki kardeşlerime de bunu tavsiye ediyorum.

Yeni katıldığım “babasızlar âlemi”ne gelince...

Herhalde bugün onlarla mezarlıkta buluşacağız.

Babalarımızın saçı yerine taşını okşuyor olacağız.

Benimkinde Cahit Sıtkı’dan bir şiir kazılı...

Babama, unuttuğu bir türküyü hatırlatan mısralar...

Bütün babalara armağan olsun:

Öldük, ölümden bir şeyler umarak,
Bir büyük boşlukta bozuldu büyü...
Nasıl hatırlamazsın o türküyü,
Gök parçası, dal demeti, kuş tüyü,
Alıştığımız bir şeydi yaşamak...

[1]. Nâzım Hikmet, *Cezaevinden Memet Fuat'a Mektuplar-2*, Adam Yayınevi, 1989.

[2]. Orhan Pamuk'un 2006'da Nobel Edebiyat Ödülü'nü alırken yaptığı konuşmadan...

[3]. Meral Ataç, *Babam Nurullah Ataç*, Alkım Yayınları, 2005

[4]. (Fr.) *Humoristique*, nükteli; *ironique*, alaycı; *satirique*, yergili; *sarcastique*, acı alaylı.

[5]. Faruk Bildirici, *Kuzum Bülent*, Doğan Kitap, 2000.

[6]. *Pek Sevgili Beybabacığım – Yahya Kemal’den Babasına Kartpostallar*, YKY, 1998.

[7]. Mustafa Uyguner, *Cahit Sıtkı Tarancı*, Bilgi, 2003

[8]. Çetin Altan, *Kavak Yelleri ve Kasırgalar*, İnkılap, 2004

[9]. Nedim Gürsel, *Sağ Salim Kavuşsak*, Doğan Kitap, 2004

[10]. Editör: Hulusi Turgut, Kadir Has Vakfı Kültür Yayınları, 2002.

[11]. *Aklımda Kalanlar*, Esen Ofset, İstanbul, 2005.

[12]. *Babama Söz Verdim*, Nurol Matbaacılık, İstanbul, 2006

[13]. *Bir Yaşam İksiri*, Can Dündar, İş Bankası Yayınları, 2003.

[14]. *Hayatım*, Doğan Kitap, İstanbul, 2004

[15]. Boyner Yayınları, 1997, s. 29.